

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

XVII. YÜZYILDA KAYSERİ SANCAĞI'NDA
SEYYİDLER

Ayşegül GÜNGÖR (BABACAN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR- 2022

©2022- Ayşegül GÜNGÖR (BABACAN)

T.C.

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**XVII. YÜZYILDA KAYSERİ SANCAĞI'NDA
SEYYİDLER**

SAYYIDS IN KAYSERİ IN THE 17TH CENTURY

Hazırlayan

Ayşegül GÜNGÖR (BABACAN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Mehmet GEL

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ayşegül GÜNGÖR (BABACAN) tarafından hazırlanan “XVII. Yüzyılda Kayseri Sancağı'nda Seyyidler” adlı tez çalışması 14/11/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman.....

Doç. Dr. Mehmet GEL

Üye.....

Prof. Dr. Süleyman POLAT

Üye.....

Doç. Dr. Murat TUĞLUCA

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

14/11/2022

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin .....yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

14/11/2022

Ayşegül GÜNGÖR (BABACAN)

ÖZET

XVII. YÜZYILDA KAYSERİ SANCAĞI'NDA SEYYİDLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Ayşegül GÜNGÖR (BABACAN)

Danışman: Doç. Dr. Mehmet GEL

2022-(x+93)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Hz. Ömer'in Bedir Savaşı'na katılanların çocuklarına ikişer bin dirhem tahsis ederken Hz. Peygamber'in torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e beşer bin dirhem tahsis etme uygulaması ile birlikte, Hz. Peygamber'in soyundan gelip seyyid ve şerif olarak adlandırılan kişiler ayrıcalıklı bir toplumsal grup olma sürecine girmiştir. Bu süreç Emeviler, Abbasiler ve diğer İslam devletlerinde seyyid ve şeriflerin korunmasını ve ayrıcalıklarının sürmesini sağlayacak kurumsallaşmaya gidilmesi gibi uygulamalarla desteklenmiştir. Osmanlı Devleti de bu tarihsel sürece uygun olarak kendisinden önceki İslam devletlerinde olduğu gibi seyyid ve şeriflere bazı ayrıcalıklar tanımış ve onlarla ilgilenecek nakibü'l-eşraflık isimli bir teşkilat kurmuştur. Osmanlı Devleti'nin seyyid ve şeriflere yönelik bu uygulamaları ve seyyid ve şeriflerin bu dönemdeki durumları hakkında bazı genel çalışmalar yapılmıştır. Bu tezde ise Osmanlı seyyid ve şerifleri, daha küçük ölçekte XVII. yüzyıl Kayseri sancağı özelinde incelenmektedir. Tezde öncelikle teze kaynaklık eden şer'iyeye sicilleri hakkında bilgi verilmektedir. Tezin birinci bölümünde literatürdeki bilgilere dayalı olarak Osmanlı Devleti'nin seyyid ve şerifler için kurduğu nakibü'l-eşraflık kurumunun yapısı, görevleri, seyyid ve şeriflere yönelik uygulanan politikalar ve Osmanlı sosyal hayatı çerçevesinde seyyid ve şeriflerin durumları açıklanmaktadır. İkinci bölümde XVII. yüzyıl Kayseri sancağında seyyidlerin hangi mahallelerde ve köylerde yaşadıkları, sahip oldukları meslekler ve yaptıkları görevler ortaya konmaktadır. Üçüncü bölümde ise XVII. yüzyıl Kayseri sancağındaki seyyidlerin aile yapıları, iktisadî ilişki ve faaliyetleri, vakıf kurumu kapsamındaki rolleri ve sahip oldukları kölelerle olan ilişkileri tasvir edilmeye çalışılmaktadır. Böylece Osmanlı toplum yapısının bir unsuru olan XVII. yüzyılda Kayseri sancağında yaşamış olan seyyidler konusunun aydınlatılması için bir adım atılmış olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: XVII. Yüzyıl, Kayseri Sancağı, Seyyid, Seyyide.

ABSTRACT

SAYYIDS IN KAYSERI IN THE 17TH CENTURY

M.Sc. Thesis

Preparer: Ayşegül GÜNGÖR (BABACAN)

Advisor: Doç. Dr. Mehmet GEL

2022-(x+93)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences History

Department

With the practice of the Caliph Umar granting two thousand dirhams each to the children of those who participated in the Battle of Badr, and five thousand dirhams each to the Prophet's grandsons Hasan and Hussein, the descendants of the Prophet who were called sayyid and sharif became a privileged social group. This process was supported by implementations such as institutionalization to ensure the protection of sayyids and sharifs and the perpetuation of their privileges in the Umayyads, Abbasids, and other Islamic states. In accordance with this historical process, the Ottoman Empire, like the Islamic states before it, granted some privileges to sayyids and sharifs and established an organization called nakib al-ashraf (chief of the prophet's descendants) to look after them. Some general studies have been conducted on these regulations of the Ottoman Empire towards the sayyids and sharifs and their conditions during this period. This thesis, on the other hand, focuses on the Ottoman sayyids and sharifs on a smaller scale in the XVII. century Kayseri sanjak. Firstly, the thesis provides information about the court records that provide a source for the thesis. In the first part of the thesis, based on the information in the literature, the structure and duties of the nakib al-ashraf institution established by the Ottoman Empire for sayyids and sharifs, the policies implemented, and the status of sayyids and sharifs within the framework of Ottoman social life are examined. In the second section, the neighborhoods and villages in which the sayyids dwelt, the professions they had, and the duties they fulfilled in the XVII. century Kayseri sanjak is presented. In the third part, the family structure, economic relations and activities, their role in the foundation institution, and their relations with the slaves they owned are described. In this way, a step is made towards the illumination of the subject of the sayyids who lived in the XVII. century Kayseri sanjak, which is an essential element of the Ottoman social structure.

Key Words: XVII. Century, Kayseri Sanjak, Sayyid, Sayyida

ÖN SÖZ

Bu tez, XVII. yüzyıl Kayseri sancağında yaşamış olan seyyidler hakkındadır. Yaptığımız araştırmalarda bazı Osmanlı şehirlerinde yaşamış olan seyyidlerle ilgili çalışmalar yapılmış olduğu, fakat XVII. yüzyıl Kayseri sancağı seyyidleri özelinde bir çalışma yapılmamış olduğu fark edilmiştir. Bu sebeple bu konu hakkında bir araştırma yapmanın faydalı olacağı düşünülmüş ve XVII. yüzyıl Kayseri sancağı seyyidlerini tanıtan bu tez hazırlanmıştır. Tezde bu sancaktaki seyyidlerin yerleşim yerleri, meslekleri, aile ilişkileri, iktisadi ilişkileri, köle ve cariyelerle ilişkileri ve yürüttükleri vakıf faaliyetleri ele alınmaktadır. Tez, daha önce tez olarak çalışılmış Kayseri Şer‘iyye sicillerine, çeşitli arşiv belgelerine ve 92 numaralı (25 özel numaralı) Nakibüleşraflık Defteri’ne dayanmaktadır.

Bu tez, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Osmanlı devlet düzeni ve toplum yapısı içinde seyyidlerin konumu ve durumu anlatılmıştır. İkinci bölümde, XVII. yüzyıl Kayseri sancağı seyyidlerinin yerleşim yerleri ve meslekleri ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde ise, XVII. yüzyıl Kayseri sancağı seyyidlerinin aile ilişkileri, iktisadi ilişkileri, vakıf kurumundaki rolleri ve köle ve cariyelerle ilişkileri anlatılmıştır.

“*XVII. Yüzyılda Kayseri Sancağı’nda Seyyidler*” adlı bu tezimin hazırlanması sürecinde yanımda olan eşime, aileme ve arkadaşım Kübra Nur Çelik’e, akademik alanda kendimi geliştirmemi destekleyen Sayın Doç. Dr. Nurdan KÜÇÜKHASKÖYLÜ’ye, tez konumun belirlenmesine yardımcı olan Sayın Doç. Dr. Ayhan IŞIK’a, tezimin oluşum aşamasında yol gösterici kaynak yardımında bulunan Sayın Doç. Dr. Murat TUĞLUCA’ya, tezime yapıcı ve geliştirici katkılar sağlayan Prof. Dr. Süleyman POLAT’a ve tezimin hazırlanması sırasında bana vaktini ayıran, bilimsel desteğini esirgemeyen, sabır gösteren, emek veren ve ilerleyeceğim yolda bana çok şey katan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Mehmet GEL’ e teşekkürü borç bilirim.

Kırşehir- 2022

Ayşegül GÜNGÖR (BABACAN)

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
A. KAYNAKLAR.....	3
B. LİTERATÜR.....	15
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. OSMANLI'DA SEYYİDLER VE ŞERİFLER.....	17
1.1. OSMANLI DEVLET YAPI VE POLİTİKASINDA SEYYİDLER VE ŞERİFLER.....	17
1.2. OSMANLI SOSYAL HAYATI AÇISINDAN SEYYİDLER VE ŞERİFLER....	22
İKİNCİ BÖLÜM	
2. YERLEŞİM YERLERİ, MESLEKLERİ VE GÖREVLERİ AÇISINDAN XVII. YÜZYIL KAYSERİ SANCAĞI SEYYİDLERİ.....	27
2.1. SEYYİDLERİN YERLEŞİM YERLERİ	27
2.2. SEYYİDLERİN MESLEKLERİ VE GÖREVLERİ.....	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. SOSYAL HAYAT AÇISINDAN XVII. YÜZYIL KAYSERİ SANCAĞI SEYYİDLERİ.....	46

3.1. SEYYİDLER VE AİLE HAYATLARI.....	46
3.2. SEYYİDLERİN İKTİSADÎ İLİŞKİLERİ.....	51
3.3. SEYYİDLER VE VAKIFLAR.....	58
3.4. SEYYİDLER VE KÖLELERİ.....	64
SONUÇ	68
KAYNAKÇA	70
EKLER	77
ÖZ GEÇMİŞ	93

SİMGELER ve KISALTMALAR

KISALTMALAR

AÇIKLAMALARI

a.g.e.

Adı Geçen Eser

a.g.k.

Adı Geçen Kaynak

a.g.m.

Adı Geçen makale

a.g.t.

Adı Geçen Tez

ASM

Aleyhisselam

Bkz.

Bakınız

BOA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

DİA

Diyanet İslam Ansiklopedisi

c.

Cilt

H.

Hicri

M.

Miladi

MŞH

Meşihat Arşivi

ND

Nakibü'l-eşraf Defteri

RA

Radıyallahu Anh

Ram.

Ramazan

Rec.

Receb

s.

Sayfa

S.

Sayı

Şa'b

Şa'ban

Şev.

Şevval

TDV

Türkiye Diyanet Vakfı

vb.

Ve benzeri

Zil-K.

Zil-Ka'de

Zil-H.

Zil-Hicce

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Yerleşim Yerlerini Tespit Edebildiğimiz Kayseri Seyyidleri</i>	78
Tablo 2. <i>17. Yüzyıl Kayseri Sancağında Seyyidlerin Meslekleri-Görevleri-Zanaatları</i>	82
Tablo 3. <i>XVII. Yüzyıl'da Kayseri Seyyidlerinin Kurdukları ve İdare Ettikleri Vakıflar ve Zaviyeler</i>	86
Tablo 4. <i>Seyyidlerin Köle ve Cariyelerle Birlikte Yaşadıkları Yerleşim Yerleri</i>	88
Tablo 5. <i>Köle ve Cariyelerin Etnik Durumu</i>	89
Tablo 6. <i>Seyyidlerin Azat Ettiği Köle Sayıları ve İsimleri</i>	90
Tablo 7. <i>Seyyidlerin Azat Ettiği Cariye Sayıları ve İsimleri</i>	91

GİRİŞ

Seyyid kelimesi, sözlükte “efendi, önder, bey, faziletli, kerim, sahip” demektir. Şerîf kelimesi ise, sözlükte “şerefli, asil soylu, onurlu, kutsal, mübarek” anlamına gelir. İslâm’dan önce Araplar tarafından kullanıldığı bilinen bu iki kelime, terim olarak “nesl-i pâk-i Muhammedî’ye mensup olup yüceltilmiş olan anlamında Hz. Peygamber’in Hz. Ali ile Fâtîma’dan doğan torunlarıyla onların soyundan gelenler için” kullanılan bir unvandır.¹

Bu unvanlarla anılan Hz. Peygamber’in soyundan gelenler, ikinci halife Hz. Ömer devrinde bu özellikleri nedeniyle ayrıcalıklı bir zümre haline gelme yolunda ilk avantajlarını elde etmişlerdir. Hz. Ömer Bedir Savaşı’na katılanların çocuklarına ikişer bin dirhem tahsis ederken, Hz. Hasan ile Hüseyin’e beşer bin dirhem tahsis etmiştir. Bu fazla tahsis, seyyid ve şeriflere tanınan “ayrıcalığın temeli” olmuştur. Emevi halifesi Ömer b. Abdülazîz, Medine valiliği döneminde itibaren seyyid ve şeriflere özel ilgi gösterip taleplerini karşılayarak onların toplumdaki ayrıcalıklı konumlarını sürdürmelerini sağlamıştır. Hz. Hasan ile Hüseyin’den sonra onların soyundan gelenlerin bir kısmı Hicaz’da kalmış, bir kısmı da İslâm dünyasının çeşitli bölgelerine yayılmış ve gittikleri yerlerde “cazibe merkezi” haline gelmişlerdir. Seyyid ve şerifler bazen hükümdarlar aleyhindeki muhalefetin odağı olmuşlardır. Özellikle Hz. Hüseyin ve beraberindekilere karşı Kербela’da yapılan katliamdan sonra Ehl-i Beyt’in baskı ve zulme maruz kalması halkın seyyid ve şeriflere olan ilgi ve sevgisini artırmıştır.²

Emevîler döneminde (H. 661-750) seyyid ve şerifler çeşitli baskı ve sindirme politikalarına maruz kalmışlar, bu durum Müslüman toplumlarda büyük tepkiye neden olmuştur.³ Abbâsîler, Emevîler’e karşı ihtilâl hazırlarken Ehl-i Beyt ile birlikte hareket ediyor görüntüsü vermiş, fakat iktidar olunca onlara sırtlarını dönmüşlerdir. Bazı seyyid ve şerifler, yaşadıkları bölgelerde halktan aldıkları destekle kimi zaman siyasî taleplerde

---

¹ Mustafa Sabri Küçükbaşçı, “Seyyid”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c.37, 2009, s.40-43; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Mekke-i Mükerrreme Emirleri*. 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1984, s. 163.

² Küçükbaşçı, a.g.m., s. 40-43;

³ Murat Sarıçık, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Nakibü’l-Eşrâflık Müessesesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2003, s.20.

bulunmuşlardır. Ancak onlar devrin idarecilerinin çok sert cezalandırmasıyla karşılaşmışlardır.⁴

Seyyid ve şeriflere yönelik bazı hizmetleri yapmak için nakib, nakîbüleşraf veya nakîbünnükabâ adlı görevliler atanmış, seyyid ve şeriflerin şecereleri kaydedilmeye başlanmıştır. Bu uygulama, Abbasiler devrinde Nakîbüleşraflık kurumunun doğmasına yol açmıştır.⁵

Nakîbüleşraflığın Eyyübîler’de de bulunduğu görülmektedir. Eyyübîler ve Memlûkler döneminde Ebu Kasım Ahmed b. Muhammed, seyyidlerin işlerini idare etmek üzere Nakîbüleşrâf olarak görevlendirilmiştir. Bu dönemde seyyidler için vakıflar kurulmuş ve gelirleri seyyidlere tahsis edilmiştir.⁶

İlhanlılar Devleti’nde Gazan Han’ın yönetime geldiği dönemden itibaren seyyidlerle ilgilenmek üzere “*Nakîb-i Nükabâ-yı Sâdat*” isminde bir memuriyet ihdas edilmiştir. Bu dönemde seyyidlere “*darü’s-siyâde*” denilen ve içerisinde sadece seyyidlerin misafir edildiği mekânlar tahsis edilmiştir. Seyyidler için camiler, medreseler, vakıflar kurulmuştur.⁷

Mısır’da kurulan Memlûk Devleti’nde (H. 648-923/M. 1250-1517) de Nikabet kurumu bulunmaktaydı. Fatîmi, Eyyubi ve İlhanlılarda olduğu gibi bu devlette de nakibüleşraflar Haseni ve Hüseyinilerin işleri ile meşgul olurdu. Memlûklerde, seyyid ve şeriflerden biri sultan huzuruna çıktığı zaman, soyuna hürmeten yer öptürülmezdi.⁸

Anadolu Selçuklu Devleti’nin seyyidlere gösterdiği itibar, onların kalabalıklar halinde Anadolu’ya gelmelerine yol açmıştır. Gelen seyyidler için bir araya gelebilecekleri kendilerine özgü hangâhlar da kurulmuştur. “*Darüs-Siyade*” denilen bu hangâhlarda Hz.

⁴ Küçükaşçı, a.g.m., s.40-43.

⁵ Mithat Eser, “Abbasîlerin İlk Döneminde Seyyid ve Şeriflerin Dinî, Sosyal ve Kültürel Konumları”, Doktora Tezi, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2008, s.11.

⁶ Ayhan Işık, “Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakîbü’l-Eşrâflık Müessesesi”, Doktora Tezi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2013, s.63.

⁷ “*Anadolu'nun birçok bölgesine Hz. Peygamberin neslinden insanlar gelip yerleşmiş ve Anadolu insanı arasında hürmet ve saygıya mazhar olmuşlardır. Anadolu ya yerleşen seyit ailelerinin misafir edilmesi, ağırlanması, kendi aralarındaki işlerinin takibinin yapılabileceği mekanların sağlanması açısından Darüs-Siyade dediğimiz zaviye ve tekkeler oluşturulmuş, buralara atamalar yapılmış ayrıca seyitlerin işlerinin takibine yardımcı olmak ve sahte seyit şecerelerinin düzenlenmesini engellemek, kendilerine zekâtta pay verilmemesinden dolayı geçim sıkıntısı çekmemelerini sağlamak amacı ile taşrada Nakîbü'l Eşraf kaymakamlıkları oluşturulmuştur.*” Bkz. Yüksel Arslan, “Çankırı Darü’s Siyade Zaviyesi”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi* (Ağustos-14), 2007, s.207; Işık a.g.t., s. 78-79. “*Osmanlı devletinin kuruluş tarihlerinde İlhanlı Devletinin başında da Gazan Mahmud Han (1295-1304) bulunuyordu.*” Bkz. Işık, a.g.t., s.63; Işık, a.g.t., s. 78-79.

⁸ Sarıcık, a.g.e., s.35-37.

Peygamber'in soyundan olanlar misafir edilmekte, onların ihtiyaçları karşılanmaktaydı.⁹ Selçuklular döneminde seyyidlerin geçimini sağlamaları için nesilden nesle aktarılan tahsisatlar vardı.¹⁰ Anadolu Selçuklu Devleti'nde de seyyidlerin kayıtları tutulmaktaydı. Onlardan ticarî faaliyetlerde bulunanlara vergi muafiyeti sağlanmıştı. Seyyidlerin resmi işlerinin yürütülmesi için resmi bir görevli atanmıştı.¹¹

Osmanlı Devleti kurulmadan önceki dönemde kabaca böyle bir tarihsel bir süreç geçiren seyyid ve şeriflerin Osmanlı dönemindeki durumları hakkında bazı genel araştırmalar yapılmıştır. Hatta son yıllarda bu konuya yönelik araştırmalarda hatırı sayılır bir artış yaşandığı söylenebilir. Bununla birlikte Osmanlı seyyidlerini farklı şehirler ve farklı dönemler ölçeğinde inceleyen çalışmalar azdır. Bu gözlemden hareketle XVII. yüzyıl Kayseri sancağı seyyidleri hakkında bir araştırma yapmanın faydalı olacağı düşünülmüş ve XVII. yüzyıl Kayseri sancağı seyyidlerini tanıtan bu çalışma hazırlanmıştır. Aşağıda bu çalışmayı hazırlarken kullandığımız kaynaklar ve konuyla ilgili literatür tanıtılacaktır.

A. Kaynaklar

Bu çalışmanın temel kaynağı, XVII. yüzyıl Kayseri şer'iyeye sicilleridir. Bilindiği gibi şer'iyeye sicilleri, içerisinde hüccet, ilam, tezkere, ferman, berat, buyruldu, tereke, mektup, narh ve mürasele gibi belgelerin bulunduğu, bu belgelerin içerisinde de hırsızlık, eve girme, vekalet davası, miras paylaşımı, ordu ve devlet adamlarının ihtiyaçlarının karşılanması, iskân ve göç, tayin, ölüm keşfi, tımar, alım satım, takas, vergi, vergi anlaşmazlığı, sulh beyanı, ibra ve iskat, icar verme, tamir, vasi tayini, vakıf davaları, vakıf görevlilerini tayin etme, askerlik hizmeti ve davaları, mülk anlaşmazlığı, nafaka davaları, alacak verecek davaları, borç davaları ve para basımı ve ayarı gibi konuların yer aldığı kaynaklardır.¹²

Bu çalışmaya kaynaklık eden Kayseri şer'iyeye sicilleri, sırasıyla 13, 20/1, 41/1, 41/2, 55/1, 55/2, 57/1, 57/3, 59, 60/1, 60/2, 61/1, 61/2, 64/1, 64/2, 66/1, 66/2, 69, 74/2, 75, 77/1, 77/2, 78/1, 78/2, 78/3, 82/2, 88, 90, 91, 91/1, 91/2, 91/3, 92, 96, 100/2, 104 numaralı

⁹ Işık, a.g.t., s.79-80.

¹⁰ Işık, a.g.t., s.79-80.

¹¹ "Seyyid ve şeriflerin Anadolu'daki tarihinin tam olarak ne zaman başladığını tespit etmek mümkün değilse de XI. ve XIII. yüzyıllardaki göçlerle birlikte şekillendiği düşünülmektedir." Bkz. Rüya Kılıç, *Osmanlıda Seyyidler ve Şerifler*, Kitap Yayınları, İstanbul, 2012, s. 57; Işık, a.g.t., s.72.

¹² İsmail Kaya, "15/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1019/20-M.1611/12)", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1995, s.165.

sicillerdir. Bu siciller, daha önce Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda transkripsiyon ve değerlendirme şeklinde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Bu yüzden çalışmamızda söz konusu sicillerin orijinal halleri değil, bu tezlerdeki transkripsiyonları kullanılmıştır. Kullandığımız bu sicil transkripsiyonları şu tezlerde yer almaktadır:

1. Mustafa Ertürk'ün hazırladığı “13 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili(H.1018/ M.1610)¹³” konulu tez. Bu teze kaynaklık eden sicilden, tezimizin sosyal hayat açısından seyyidler bölümünde faydalanılmıştır. Hicri 1018-1019 (M. 1609-1610-1611) tarihli olup 110 varaktan ve 695 davadan oluşan bu sicilde 7 adet seyyid ailesi ile ilgili dava kaydı bulunmaktadır.

2. Selahattin Çördük'ün hazırladığı “20/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili H.1025/M.1617¹⁴” konulu tez. Bu tezdeki sicilden tezimizde seyyidler ve vakıf konusunu ele alırken yararlanılmıştır. Arazi ve emlak satış hüccetleri, tapu ve tasarruf hüccetleri, anlaşmazlıklarla ilgili dava hüccetleri, vasi hüccetleri, vergilerin toplanmasına dair hüccet, vekalet hüccetleri, hibe ve temlik hüccetleri, Vakıf Hüccetleri, Miraslarla ilgili hüccetler, Nikah, boşanma, Nafaka hüccetleri, Saldırı gasp, cinayetlerle ilgili hüccetler ve diğer çeşitli davalarla ilgili hüccetlerin yer aldığı bu sicilde 698 adet dava kaydı yer almaktadır. Bunların içinden 18 adedi seyyidlerle ilgilidir.

3. Mehmed Ali Kılıç'ın “41/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1048/ M.1638-1639) Transkripsiyon ve Değerlendirme” adlı tezi¹⁵. Bu teze konu olan sicilde vasî tayini, miras paylaşımı-ihtilafı, mal alım-satımı, vergi, emlak anlaşmazlığı vb. gibi konularda belgeler yer almaktadır. Sicil 56 varak ve 380 belgeden meydana gelmektedir. Belgeler M. Ağustos 1638 ile Nisan 1639 yılları arasına tarihlendirilmiştir. Sicilde seyyidlerle ilgili 23 dava kaydı yer almaktadır. Bunlar alacak-verecek, borç, yaralama, darp, ölüm-ölüm keşfi, vakıf, köle-cariye azatı, icar, mal mülk takası, vergi ve emlak gibi konuları içermektedir.

---

¹³ Mustafa Ertürk, “13 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1994.

¹⁴ Selahattin Çördük, “20/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1027/M. 1617) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1995.

¹⁵ Mehmet Ali Kılıç, “41/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1048/ M.1638-1639) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi Kayseri, 2008.

4. Bayram Üstün'ün “41/II Numaralı Şer‘iye Sicili (H.1048/M.1638)” adlı tezi¹⁶. Bu tezin konu ettiği sicilde, “vasî tayini, miras paylaşımı ihtilafı, alım-satım, vergi, emlak anlaşmazlığı, yaralama” vb. konularla ilgili belgeler bulunmaktadır. H. 1048 yılına ait olmakla birlikte, 1047 yılına ait birkaç belge de vardır. Sicilde ki 503 numaralı belge ise H. 892 tarihli olup Sultan II. Bayezid Han dönemine aittir. Sicil 55 varak ve 274 belgeden oluşmaktadır. Belgeler M. Temmuz 1637 ile Nisan 1639 yılları arasına tarihlendirilmiştir. Sicilde seyyidlerle ilgili alım-satım, veraset, tarla satımı, gayrimüslim tasarrufuna verilen tarlanın usulsüz kullanımı ve yaralı köle hakkındaki davaları konu alan 8 kayıt yer almaktadır.

5. Mukaddes Yılmaz'ın “55/I Numaralı Kayseri Şer‘iye Sicili H.1055/M.1645) adlı tezi¹⁷. Bu teze konu olan sicilde vasi tayini, alacak-verecek, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mihir, müteveli tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, vergi yolsuzluğu, tezkere, zeamet temessük, zorla alıkoyma, vasiyet gibi konularla ilgili davalar kayıtlıdır. Bu defter 110 sayfa (55 varak) ve 298 belgeden oluşmaktadır. Bunlardan 18 adedi Kayseri seyyidleri ile ilgilidir. Bu belgeler vasiyet, vakıf, alım-satım, zorla zapt, su yoları ve değirmen yapımı, gayri-müslime tarla satışı ve dükkanların sınırı ile ilgili dava kayıdır.

6. Sefure Deveci'nin “55/II Numaralı Kayseri Şer‘iye Sicili H.1055/M. 1645) adlı tezi¹⁸. H. 12 Cemaziye'l Ahir 1055/ M. 5 Ağustos 1645 tarihli bu bu sicilde tezkere, zeamet temessük, zorla alıkoyma, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mihir, müteveli tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar gibi konular hakkında bilgiler vardır. 113 sayfa (57 varak) ve 258 belgeden oluşan bu sicilde seyyidlerle ilgili mübayaa, temessük, alacak-verecek borç, ibra ve iskat, görev yenilemesi gibi konularda 20 dava kaydı yer almaktadır.

---

¹⁶ Bayram Üstün, “41/2 Numaralı Kayseri Şer‘iyye Sicili (H. 1048/M. 1638 – 1639) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2009.

¹⁷ Mukaddes Yılmaz, “55/1 Numaralı Kayseri Şer‘iyye Sicili (H. 1056/M. 1645) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1998.

¹⁸ Sefure Deveci, “55/2 Numaralı Kayseri Şer‘iyye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirme (H. 1055/ M. 1645)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2002.

7. Murat Karaköse'nin "57/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1058-1059 / M. 1648-1649) Transkripsiyon ve Değerlendirme" adlı tezi¹⁹. Bu çalışmada incelenen sicilde tezkere, zeamet temessük, zorla alıkoyma, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mihir, mütevellî tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, ifk, iftira, köle alım satımı, hibe davası, tayin gibi konularda bilgiler bulunmaktadır. Sicil 283 sayfa ve 688 belgeden oluşmaktadır. Sicilde seyyidlerle ilgili 37 dava kaydı bulunmaktadır.

8. Serpil Çökük'ün "57/3 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirme (H. 1058-1059 / M. 1648-1649)" adlı tezi²⁰. Bu teze konu olan sicilde alacak-verecek, alım-satım, nafaka, evlenme-boşanma, mihir, nakil-tayin, görev alma-göreve devam, emlak ve emvalin zabtı ve müdahalesi, hibe, kira, yaralama, şahsa saldırı, vakıf, vergi, maaş-ücret gibi konularda belgeler vardır. Defter 89 sayfa (45 varak) ve 240 belgeden oluşmaktadır. Büyük kısmı ferman ve beratlardan oluşan bu sicilde seyyidlerle ilgili 18 belge yer almaktadır.

9. Mustafa Oğuz'un "59 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H.1062/M.1652)" adlı tezi²¹. Bu tezde; zorla alıkoyma, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mihir, mütevellî tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, ifk, iftira, köle alım satımı, hibe davası, tayin, hıyanet, hırsızlık gibi konuları yer almaktadır. 91 sayfa (46 varak) ve 247 belgeden oluşan bu sicilde seyyidlerle ilgili 23 dava kaydı vardır.

10. Mesude Doğan'ın "60/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili H.1065/M.1655" adlı tezi²². Bu teze konu olan sicilde zorla alıkoyma, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mehir, mütevellî tayini, hibe davası, tayin buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz,

¹⁹ Murat Karaköse, "57/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1058-1059 / M. 1648-1649) Transkripsiyon ve Değerlendirme", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2010.

²⁰ Serpil Çökük, "57/3 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirme (H. 1058-1059 / M. 1648-1649)", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2010.

²¹ Mustafa Oğuz, "59 Numaralı Şer'iyeye Sicili (H. 1062/ M. 1652) Transkripsiyon ve Değerlendirme", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, 1998.

²² Mesude Doğan, "60/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye sicili (H. 1065-M. 1655) Transkripsiyon ve Değerlendirme", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2001.

iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, ifk, iftira, köle alım satımı gibi dava kayıtları yer almaktadır. 188 sayfa ve 566 belgeden oluşan bu sicilde seyyidlerle ilgili 16 dava kaydı bulunmaktadır.

11. Meltem Akkan'ın "60/II Numaralı Kayseri Şer'iyye Sicili (H. 1065 / M. 1655) Transkripsiyon ve Değerlendirme" adlı tezi²³. Bu tezde 60/II Numaralı Kayseri Şer'iyye Sicili'nin 233 belgeden oluşan 96-188 arası sayfaları incelenmiştir. Bu belgelerde daha çok alacak verecek, görev tayini, keşf ve tahrir, nazır, yaralama, vasi tayini, veraset, tapu, ihtida, Girit Seferi, dem ve diyet, imam tayini, mütevellî, avarızhane, miras ve hırsızlık gibi dava konuları yer almaktadır. Seyyidlerle ilgili olan dava kaydı 8 adettir.

12. Ahmed Çapar'ın "61/I Numaralı Kayseri Şer'iyye Sicili (H. 1061- M. 1650) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi" adlı tezi²⁴. Bu teze konu olan sicilde "zorla alıkoyma, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mihir, mütevellî tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, ifk-iftira, köle alım satımı, hibe davası, nesep tayini" gibi dava konuları yer almaktadır. 144 sayfa ve 449 belgeden oluşan bu sicilde seyyidlerle ilgili 20 dava kaydı vardır.

13. Erdinç Demir'in "61/II Numaralı Kayseri Şer'iyye Sicili H.1061/M.1651) adlı tezi²⁵. Bu teze konu olan sicilde emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, ifk, iftira, köle alım satımı, hibe davası, vasiyet, vergi, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mihir, mütevellî tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat ve vekalet gibi dava konularının yer aldığı görülmektedir. Bu tezde incelenmiş olan belgelerden 18'i seyyidlerle ilgilidir.

---

²³ Meltem Akkan, "60/2 Numaralı Kayseri Şer'iyye sicili (H.1065, M. 1655) Transkripsiyon ve Değerlendirme", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2003.

²⁴ Ahmet Çapar; "61/I Numaralı Kayseri Şer'iyye Sicili (H. 1061- M. 1650) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2002.

²⁵ Erdinç Demir; "61/2 Numaralı Kayseri Şer'iyye Sicili (H. 1061- M. 1651) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2002.

14. Vehbi Kıvanç'ın “64/1 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1066 / M. 1655-1656) Transkripsiyon ve Değerlendirme” adlı tezi²⁶. Bu teze konu olan sicilde müzayede, alım-satım, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, evlenme boşanma, mihir, mütevellî tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, iftira, köle alım satımı, hibe davası, vasi tayini ve hüküm konulu davalar yer almaktadır. Bu sicilde seyyidlerle ilgili 15 dava kaydı vardır.

15. Ali Özdemir'in “64/2 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H.1066/M.1655–1656) Transkripsiyon ve Değerlendirme” adlı tezi²⁷. Bu tezde transkripsiyonu yapılan sicilde alım-satım ve takas davaları ile ilgili daha fazla belge bulunduğu görülmektedir. Ayrıca hakaret, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, hizmet Ehl-ine kötü davranılması, mehir, şahsa saldırı, mütevellî tayini, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, fiil-i şeni, vakıf, tımar, tayin, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, ifk, iftira, köle alım satımı, hibe davası ve Kur’an tilaveti ile ilgili belgeler vardır. 188 sayfa ve 552 belgeden oluşan bu sicilde seyyidlerle ilgili 10 belge yer almaktadır.

16. Rıdvan Yurtlak'ın “66/I Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1067 / M. 1657” Transkripsiyon ve Değerlendirme” adlı tezi²⁸. Bu tezde sosyal statü, Müslim-gayr-ı Müslim münasebetleri, evlenme-boşanma, vekil, vasi, mütevellî, cabi ve nafaka tayini, kölelikle ilgili uygulamalar, cürüm, cinayet ve diğer toplumsal hadiselerle ilgili davalar kayıtlıdır. Bu sicil 101 sayfa (51 varak) ve 207 belgeden oluşmaktadır. Bu sicilde seyyidlerle ilgili 29 belge bulunmaktadır.

17. Murat Tan'ın “66/II Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili H.1067-1068/M.1656-1657” adlı tezi²⁹. Bu teze konu olan sicilde zorla alıkoyma, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mihir, mütevellî tayini, buluntu mallar, vekalet,

---

²⁶ Vehbi Kıvanç, “64/1 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1066 / M. 1655-1656) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2010.

²⁷ Ali Özdemir, “64/2 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H.1066/M.1655–1656) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2009.

²⁸ Rıdvan Yurtlak, “66/1 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1067/ M. 1657) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1998.

²⁹ Murat Tan, “66/2 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1067-1068/ M. 1656-57) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1998.

emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, su-i, hal, tevliyet, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, ifk, iftira, köle alım satımı, hibe davası, tayin gibi konularda belgeler vardır. 97 sayfa (50 varak) ve 261 belgeden oluşan bu sicilde seyyidlerle ilgili dikkatimizi çeken 3 dava kaydı yer almaktadır.

18. Gültekin Şen'in "69 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili H.1069/M.1658-1659" adlı tezi³⁰. Bu tezdeki sicilde zorla alıkoyma, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mehir, müteveli tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, ifk, iftira, köle alım satımı, hibe davası, tayin, kız kaçırma diyet, tercih, vakfiye, gibi konularda davalar yer almaktadır. 1658-1659 yıllarını kapsayan bu sicil 288 belgeden oluşmaktadır. Bu sicilde seyyidlerle ilgili 33 belge vardır.

19. Ayşe Şahin'in "74/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi" adlı tezi³¹. Bu teze konu olan sicilde vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, ifk, iftira, köle alım satımı, hibe davası, tayin, zorla alıkoyma, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk, evlenme boşanma, mehir, müteveli tayini, şetm gibi davalar yer almaktadır. Söz konusu sicil bu tezde incelenen kısmında seyyidlerle ilgili 21 belge vardır.

20. Zeynep Kalıpçioğlu'nun "75 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili H.1073-1074/M.1663-1664" adlı tezi³². Bu teze konu olan sicilde asayiş, mübaya, amme, esnaf arasındaki dava, ferman, berat, zorla alıkoyma, vasiyet, , alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mehir, müteveli tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, iftira, köle alım satımı, hibe davası, vasi nazır tayini,

---

³⁰ Gültekin Şen, "69 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili H. 1069/ M. 1658-1659 Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1996.

³¹ Ayşe Şahin, "74/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2010.

³² Zeynep Kalıpçioğlu, "75 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (H. 1073-1074/M. 1663-1664)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1996.

toprak davası, mübadele, zina, tecavüz ve zorla alıkoyma gibi davaların kayıtları yer almaktadır. Bu sicil 131 sayfa ve 313 belgeden oluşmaktadır. Bu sicilde seyyidlerle ilgili 21 belge yer almaktadır.

21. Hilal Şahin'in "77/I Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili H.1078/M.1667" adlı tezi³³. Bu tezde konu edilen defterde "darp, vasi tayini, alacak-verecek, alım-satım, köle azatı, hisse-i şâyia, nafaka, hırsızlık, evlenme-boşanma, mehir, müteveli tayini, vekâlet, emlak ve emvalin zabtı ve müdahalesi, hibe, yaralama, ibra ve iskat, keşf ve tahrir, haneye tecavüz, tecavüz, şahsa saldırı, su-i hal, vakıf, temessük, tezkere, iade, vasiyet, vergi yolsuzlukları, emanet" gibi konularda belgeler vardır. 198 adet dava kaydı içeren bu sicilde 23 belge seyyidlerle ilgilidir.

22. Deniz Akpınar'ın "77/II Numaralı Şer'iyeye Sicili (H. 1078/ M. 1667) Transkripsiyon ve Değerlendirme" adlı tezi³⁴. Bu teze konu olan sicil alacak-verecek meselesi, alım-satım, vâsi tayini, tımar meselesi ve adli konular olmak üzere birçok konuyu ihtiva etmektedir. Ayrıca sicilde askeri, mali ve sosyal konuları içeren belgeler de vardır. 97 sayfa (48 varak) ve 205 belgeyi kapsayan bu sicilde seyyidlerle ilgili 7 adet dava kaydı bulunmaktadır.

23. Murtaza Çevik'in "78/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1078-1079/ M. 1668) Transkripsiyon ve Değerlendirme" adlı tezi³⁵. Bu tezde transkripsiyonu yapılan defterde "vekâlet, emlak ve emvalin zabtı ve müdahalesi, hibe, yaralama, ibra ve iskat, ırza tasallut, haneye tecavüz, eşkıyalık, şahsa saldırı, su-i hal, vakıf, temessük, tezkere, iade, vasiyet, vergi, hudut tayini ve şetm-i galiz" davaları yer almaktadır. Bu defter 293 sayfa olup 680 belge içermektedir. Bu belgeler arasından 29'u seyyidlerle ilgilidir.

24. Musa Sezer'in "78/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1078-1079/ M. 1668) Transkripsiyon ve Değerlendirme" adlı tezi³⁶. Bu tezde transkribe edilen sicilde i'lâm, hüccet ve ferman türünde belgeler olup bunlar arasında gayrimüslimlerin kendi aralarındaki davalarla ilgili 40 adet belge, Müslümanların kendi aralarındaki davalarla ilgili 127 adet

---

³³ Hilal Şahin, "77/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1078/M. 1667) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2006.

³⁴ Deniz Akpınar, "77/II Numaralı Şer'iyeye Sicili (H. 1078/M. 1667) Transkripsiyon ve Değerlendirme", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2006.

³⁵ Murtaza Çevik, "78/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1078-1079/M. 1668) Transkripsiyon ve Değerlendirme", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2009.

³⁶ Musa Sezer, "78/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1078-1079/M. 1668) Transkripsiyon ve Değerlendirme", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2008.

belge ve gayrimüslimler ile Müslümanlar arasındaki davalarla ilgi 24 adet belge bulunmaktadır. Bu belgeler “vasi tayini, alacak-verecek, alım-satım, kölelik-cariye, hisse-i şâyia, nafaka, hırsızlık, evlenme-boşanma, mehir, müteveli tayini, vekâlet, emlak ve emvalin zabtı ve müdahalesi, hibe, yaralama, ibra ve iskat, keşf ve tahrir, haneye tecavüz, tecavüz, şahsa saldırı, vakıf, temessük, tezkere, iade, vasiyet, emanet ve diğer” konularla ilgilidir. Bu sicilde seyyidlerle ilgili 11 dava kaydı vardır.

25. Leyla Alidağı'nın “78/3 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1078 – 1079/ M. 1668) Transkripsiyon ve Değerlendirme” adlı tezi³⁷. Bu tezde ele alınan sicilde diğerlerinden farklı olarak dava takibi, derbent muhafazası, göreve müdahale, kanunsuzluğa müdahase, kale hapsi, güherçile, eşkıya takibi, harcama, kassam tayini, beldar, mumhane, şarap üretimi, otlak kullanımı, naiblik, sulh, sefer hazırlığı, sürat bedeli, teslimat kaydı, tereke taksimi, tımar, ulak menzilleri, yaylak-otlak ücreti, zaviyedarlık gibi konularla ilgili belgeler bulunmaktadır. 293 sayfa ve 680 belgeden oluşan bu sicilde seyyidlerle ilgili 15 belge yer almaktadır.

26. Nihal Solmaz'ın “82/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H.1085/M.1674-1675) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi” adlı tezi.³⁸ 290 sayfa ve 686 belgeden oluşan bu sicilde seyyidlerle ilgili 22 dava kaydı vardır.

27. Mehmed Özbek'in “88 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili H. 1089-1090 M. 1678-1679. Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi” adlı tezi.³⁹ Bu teze konu olan sicil 136 sayfa ve 320 belgeden oluşmaktadır. Bu sicilde “vekâlet, emlak ve emvalin zabtı vasi tayini, alacak-verecek, alım-satım, kölelik-cariye, hisse-i şâyia, nafaka, hırsızlık, evlenme-boşanma, mihir, müteveli tayini hibe, yaralama, ibra ve ve tahrir, haneye tecavüz, tecavüz, şahsa saldırı, su-i hal, vakıf, temessük, tezkere, iade, vasiyet, vergi yolsuzlukları ve emanet” gibi dava konuları yer almaktadır. Bunlardan 17'si seyyidlerle ilgilidir.

---

³⁷ Leyla Alidağı, “78/3 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H.1078/1079/M.1668) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2009.

³⁸ Nihal Solmaz, “82/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H.1085/M.1674-1675) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2010.

³⁹ Mehmet Özbek, “88 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H.1089-1090/M.1678-1679) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1995.

28. Orhan Duran'ın “90 numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili H. 1091/ M. 1680) (Transkript)” adlı tezi.⁴⁰ Bu tezin konusu olan sicil 159 belgeden oluşmakta ve içerisinde mübayaa, alacak-verecek, miras, vasi tayini, hırsızlık, nafaka, kavga, ölüm keşfi, cinayet, müteveli, toprak, vakfiyet, köle-cariye, hekim, amme, vergi ve boşanma konularında davalar bulunmaktadır. Bu sicilde seyyidlerle ilgili cinayet, alacak, alım-satım, miras ve boşanma konularında 12 dava vardır.

29. Hakan Aytekin'in “91 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicilinin (S. 01-81) Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1094/M. 1683)” adlı tezi⁴¹. Bu tezin konusu olan sicilde “alacak-verecek, alım-satım, kölelik-cariye, hisse-i şâyia, nafaka, hırsızlık, evlenme-boşanma, mihir, müteveli tayini, vekâlet, emlak ve emvalin zabtı ve müdahalesi, hibe, yaralama, ibra ve iskat, keşf ve tahrir, haneye tecavüz, tecavüz, şahsa saldırı, su-i hal, vakıf, temessük, tezkere, iade, vasiyet, vergi” gibi iktisadi içtimai ve sosyal konularla ilgili belgeler bulunmaktadır. Bunlardan 10’u seyyidlerle ilgilidir.

30. Muhittin Aydoğan'ın “91/I Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1094- M. 1683) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi” adlı tezi⁴². Bu tezde incelenen sicilde “alacak-verecek, alım-satım, kölelik-cariye, hisse-i şâyia, nafaka, hırsızlık, evlenme-boşanma, mihir, müteveli tayini, vekâlet, emlak ve emvalin zabtı ve müdahalesi, temessük, tezkere, iade, vasiyet, vergi hibe, yaralama, ibra ve iskat, keşf ve tahrir, haneye tecavüz, tecavüz, şahsa saldırı ve vakıf” davaları yer almaktadır. Sicil 327 sayfa ve 638 belgeden oluşmaktadır. Bu sicilde seyyidlerle ilgili 11 dava kaydı vardır.

31. Cengiz Özmen'in “91/II Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1094/1095-M.1683/1684) Transkripsiyon ve Değerlendirme” adlı tezi⁴³. Bu teze konu olan sicil 327 sayfa ve 638 belgeden oluşmakla birlikte, tez sicilin yalnızca 88 sayfasını kapsamaktadır. Sicilin bu kısmında zorla alıkoyma, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mehir, müteveli tayini, hibe davası, tayin, buluntu mallar, vekalet, emlak,

---

⁴⁰ Orhan Duran, “90 numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili H.1091/M.1680) (Transkript)”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1994.

⁴¹ Hakan Aytekin, “91 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicilinin (S. 01-81) Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1094/M. 1683)”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2006.

⁴² Muhittin Aydoğan, “91/I Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1094- M. 1683) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2002.

⁴³ Cengiz Özmen, “91/2 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1094/1095-M.1683/1684) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2002.

ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, kayıp malın başkasında bulunması, köle alım satımı, ittifakın menı, ihale ve icar gibi dava kayıtları yer almaktadır. Bu kayıtlardan 24'ü seyyidlerle ilgilidir.

32. Abdurrahman Yıldırım'ın “91/III Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1095 /M. 1684) Transkripsiyon ve Değerlendirme” adlı tezi⁴⁴. Bu teze konu olan sicil 327 sayfa ve 634 belgeden oluşmaktadır. Bu sicilde zorla alıkoyma, vasiyet, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mütevellı tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, köle alım satımı, hibe davası ve tayin gibi konularda dava kayıtları vardır. Bu kayıtlardan seyyidlerle ilgili olanlar 14 adettir.

33. Ayhan Afşin Ünal'ın “92 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili H.1095/M.1684” adlı tezi⁴⁵. Bu tezin konusu olan sicilde para, dini yapılar, sosyal statü, vasiyet, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mütevellı tayini, buluntu mallar, vekalet, emlak, ibra-iskat, emvalin fuzulen zabtı, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, köle alım satımı, hibe davası ve tayin, cürüm ve cinayet gibi davaların olduğu görülmektedir. Bu sicilde seyyidlerle ilgili 25 dava kaydı bulunmaktadır.

34. Ayşe Türkmen'in “96 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili H.1099-1100/M.1687-1689” adlı tezi⁴⁶. Bu tezin konusu olan sicil 116 sayfa (59 varak) ve 298 belgeden oluşmaktadır. Bu sicilde zorla alıkoyma, vasiyet, vergi yolsuzluğu, alım-satım, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, mehir, mütevellı tayini, hibe davası, tayin, vekalet, emlak, emvalin fuzulen zabtı, haneye tecavüz, iftira, şahsa saldırı, fiil-i şeni, vakıf, tımar, takas, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, şetm-darp, iftira, köle alım satımı gibi dava kayıtları yer almaktadır. Sicilde bulunan seyyidlerle ilgili dava kaydı 32 adettir.

---

⁴⁴ Abdurrahman Yıldırım, “91/3 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H.1095/M.1684) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2002.

⁴⁵ Ayhan Afşin Ünal, “92 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirme H.1095/M. 1684”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1995.

⁴⁶ Ayşe Türkmen, “96 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H.1099/M.1687-1689) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1998.

35. Emel Yılmaz'ın “100/2 Numaralı Şer’iyye Sicili (H.1104/M.1692) Transkripsiyon ve Değerlendirme” adlı tezi⁴⁷. Bu teze konu olan sicil 180 sayfa olup tezde 91-180 sayfaları arasındaki kısım incelenmektedir. Bu kısımda alım-satım, miras ve vasi tayini, mülk tasarrufunun terki, evlenme boşanma, tayini, hibe davası, tayin buluntu mallar, emlak, ibra-iskat, ihtida kaydı, meyyitin keşfi, haneye tecavüz, iftira, boşanma, ölüm keşfi, kavga, yaralama, gasp, ev basma, askerlik hizmeti, askeri, iftira, kalebend ve nefy cezaları gibi dava kayıtları yer almaktadır. Bu kayıtlardan 26’sı seyyidlerle ilgilidir.

36. Ali Kaplan'ın “104 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili H.1109-1110/M.1697-1698” adlı tezi⁴⁸. Bu tezin konusu olan sicil 102 sayfa ve 219 belgeden oluşmaktadır. Bu sicilde vakfiye, vasi, alım-satım, alacak-borç, tımar-toprak görev tayini, şahıs ve toplum huzurunu bozma ve miras gibi davalara ilişkin belgeler vardır. Sicilde seyyidlerle ilgili 27 adet dava kaydı yer almaktadır.

Tezimizde transkripsiyonu yapılmış bu şer’iyye sicilleri dışında, Osmanlı Arşivi’nde yer alan bazı belgelerden⁴⁹ ve Meşihat Arşivi’nde yer alan 92 Numaralı (25 özel numaralı) Nakibü’l-eşraf Defteri’nden⁵⁰ faydalanılmıştır.

---

⁴⁷ Emel Yılmaz, “100/2 Numaralı Şer’iyye Sicili (H.1104/M.1692) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2010.

⁴⁸ Ali Kaplan, “104 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1109 /M. 1697) Transkripsiyon ve Değerlendirme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1999.

⁴⁹ BOA, A. DVNS. MHM. d.15, b.52, H-17-01-979; BOA, A. DVNS. MHM. d.19, b.696, H-16-04-980; BOA, A. DVNS. MHM. d.72, b.9, H-09-03-1003; BOA, A. DVNS. MHM. d.73, b.914, H-13-10-1003; BOA, A. DVNS. MHM. d.91, b.149, vrk.25, H-16-01-1056; BOA, A. DVNS. MHM. d.110, b.1986, H-10-12-1109; BOA, C..DH. d.307, b.224, vrk.11164, H-29-03-1056; BOA, C..ML. d.386, b.538, H-29-08-1024; BOA, İE.EV. d.9, b.33, vrk.1077, H-01-09-1088; BOA, İE. ML. d.26, b.56, vrk.2477, H-15-06-1093; BOA, TS. MA. e.755, d.72, b.6258/1, H. 29-11-1013.

⁵⁰ (Ek-2), MŞH., Nakibü’l-Eşraf Defterleri, nr.92 (25 özel Numaralı), vr.135; “Toplam 35 defterden oluşan Nakibüleşraflık Defterlerinden 25 numaralı Defter; Hoca-zâde Seyyid Osman Efendi’nin (Ö. 1112/1700), 1106/1694-95 tarihli teftiş defteridir. Defter içerisinde Rumeli bölgesindeki Filibe, Hazergrad, Aydos, Karasu, Osman Pazarı, Varna, Silistre, Çardak, Hacıoğlu pazarı, Sultanyeri, Ahyolu, İpsala, Tırnova, Dimetoka, Balçık, Prevadi, Gümülcine, Rus Kasrı, Rusçuk, Çermen, Yenipazar, Minkaliye, Babadağı, Karinâbâd, Manastır, Çorlu, Eskicuma, Şumnu, Umurfakih, Sofya ve Hasköy kazaları ile Konya, Kayseri, Kastamonu, Uşak, Karaman, Karahisar-ı Sâhip, Karahisar-ı Şarki, Ürgüb, İçel, Silifke, Ereğli-i Karaman, Andoğu, Bor, Larende, Adana, Tarsus, Seferi hisar, Çeşme, Antalya, Ilgın, Giresun, Ankara, Kayseri, Manisa, Kars, Bolu, Akşehir, Mihaliç, Tokat, Uşak, Kütahya, Çankırı, Aksaray, Sivas, Alanya, Erzurum gibi Anadolu vilayet ve kazalarındaki seyyidlerin teftiş kayıtları yer almaktadır. Alfabetik yer isimlerine göre seyyidlerin teftiş bilgisinin yer aldığı bu defterin başında İstanbul ve Bilâd-ı selâse seyyid ve şeriflerine ait kayıtlar da mevcuttur.” Bkz. Ayhan Işık, “Osmanlı’da Nakıbu’l-Eşraflık Müessesesi ve Nakıbu’l-Eşraf Defterleri”, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 8, 2014, s.91.

B. Literatür

Osmanlı'da seyyidler ve şerifler konusuyla ilgili olarak kitap, tez, makale ve bildiri şeklinde bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan kitap olanlar, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın "Hasanî soydan gelen Mekke şerifleri ve bu şeriflerin Osmanlı Devleti ile ilişkileri, seyyid ve şeriflerin teşkilâtları" gibi konularda bilgiler içeren "*Mekke-i Mükerrerme Emirleri*" adlı eseri,⁵¹ Murat Sarıcık'ın Osmanlı nakibüleşraflık kurumunu inceleyen "*Osmanlı İmparatorluğunda Nakibüleşraflık Müessesesi*" adlı eseri⁵² ve Rüya Kılıç'ın Osmanlı seyyid ve şeriflerini kimlik, kurumsallaşma ve sosyal açıdan ele alan "*Osmanlıda Seyyidler ve Şerifler*" adlı kitabıdır.⁵³

Seyyidler hakkındaki tezler, Ayhan Işık'ın "*Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakibü'l-Eşraflık Müessesesi*" adlı doktora tezi⁵⁴ ve Sevda Fişne'nin "*Osmanlı Dönemi Ankara'sında Sosyo-Ekonomik ve Demografik Açıdan Seyyidler ve Şerifeler*" adlı yüksek lisans tezi⁵⁵ adlı yüksek lisans tezidir.

Seyyidler hakkındaki makaleler, Ayhan Işık'a ait "*Nakibüleşraflık Müessesesinin Tarihi Serüveni*",⁵⁶ "*Osmanlı Devleti'nde Nakibü'l-Eşraflık Müessesesi ve Meşihat Arşivindeki Nakibü'l-Eşraf Defterleri*",⁵⁷ Muhammet Sadık Akdemir'in "*Osmanlı Devleti'nde Ispartalı Nakibüleşraflar*"⁵⁸ "*Osmanlı Devleti'nde Nakibü'l-Eşraflık Müessesesi ve Nakibü'l-Eşraf Kaymakamları*",⁵⁹ "*Maraş'ın Manevi Mimarları: Maraş Seyyidleri ve Nakibü'l-Eşraf Kaymakamları*",⁶⁰ ve "*Seyyid Bilal, Çeçe Sultan ve Sinop Seyyidleri*"⁶¹

---

⁵¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Mekke-i Mükerrerme Emirleri*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1984.

⁵² Murat Sarıcık, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Nakibü'l-eşraflık Müessesesi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2003.

⁵³ Rüya Kılıç, *Osmanlıda Seyyidler ve Şerifler*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2012.

⁵⁴ Ayhan Işık, "Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakibü'l-Eşraflık Müessesesi", Doktora Tezi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2013.

⁵⁵ Sevda Fişne, "Osmanlı Dönemi Ankara'sında Sosyo-Ekonomik ve Demografik Açıdan Seyyidler ve Şerifeler", Yüksek Lisans Tezi, Tarih anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2013.

⁵⁶ Ayhan Işık, "Nakibüleşraflık Müessesesinin Tarihi Serüveni", *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, S.23, 2014, s.60-65.

⁵⁷ Ayhan Işık, "Osmanlı Devleti'nde Nakibü'l-Eşraflık Müessesesi ve Meşihat Arşivindeki Nakibü'l-Eşraf Defterleri", *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 4/8, 2014, s. 213-285.

⁵⁸ Muhammet Sadık Akdemir, "Osmanlı Devleti'nde Ispartalı Nakibüleşraflar", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-2*, 2016, s. 171-188.

⁵⁹ Ayhan Işık, "Osmanlı Devleti'nde Nakibü'l-Eşraflık Müessesesi ve Nakibü'l-Eşraf Kaymakamları", *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 5/10, 2015, s.185-228.

⁶⁰ Ayhan Işık, "Maraş'ın Manevi Mimarları: Maraş Seyyidleri ve Nakibü'l-Eşraf Kaymakamları", *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 8/15, 2018, s.53-106.

⁶¹ Ayhan Işık, "Seyyid Bilal, Çeçe Sultan ve Sinop Seyyidleri", *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, S.16, 2018, s.69-110.

başlıklı beş makale, Abdurrahman Adak'ın “*Güneydoğu Anadolu’da Seyyidler*” adlı makalesi,⁶² Saim Yörük'ün “*Adanalı Seyyidler Hakkında Sosyal ve Ekonomik Açıdan Bazı Değerlendirmeler (1701-1750)*” adlı makalesi⁶³ ve Ümit Güler'in “*Osmanlı Sosyal Hayatında Seyyidler: 18. ve 19. yy. Diyarbekir Örneği*” adlı makalesidir.⁶⁴

Osmanlı seyyidlerindeki bildiriler ise, Ayhan Işık'ın “*Osmanlı Devleti’nde Nakîbü’l-Eşrâflık Müessesesi ve Trabzon Seyyidlerî*”,⁶⁵ “*Osmanlı Devleti’nde Nakîbü’l-Eşrâflık Müessesesi ve Çankırı Seyyidlerî*”,⁶⁶ ve “*Mühimme Defterlerinde Ehl-i Beyt ve Nakîbü’l-Eşrâflıkla İlgili Hükümler*”⁶⁷ başlıklı bildirileri ve Hacı Yılmaz'ın “*Osmanlıda Nakîbü’l-Eşrâflık Kurumu ve Eyâlet-i Rum’da Seyyitler Defteri*” adlı bildirisidir.⁶⁸ Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere Kayseri seyyidlerî ile ilgili yapılmış bir çalışma yoktur.

---

⁶² Abdurrahman Adak, “Güneydoğu Anadolu’da Seyyidler”, *Marife* (Ehl-i Beyt Özel Sayısı), S. 3, Konya, 2004, s. 383-395.

⁶³ Saim Yörük, “Adanalı Seyyidler Hakkında Sosyal ve Ekonomik Açıdan Bazı Değerlendirmeler (1701-1750)”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, c.9, S.18, 2011, s. 1-22.

⁶⁴ Ümit Güler, “Osmanlı Sosyal Hayatında Seyyidler: 18. ve 19. yy. Diyarbekir Örneği”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 30/1 (Haziran 2021)*, 2021, s. 185-221.

⁶⁵ Ayhan Işık, “Osmanlı Devleti’nde Nakîbü’l-Eşrâflık Müessesesi ve Trabzon Seyyidlerî”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon’da Dini Hayat Sempozyum Bildirileri, Bildiriler Kitabı*, Trabzon Büyükşehir Belediyesi Yayınları, c.II, Kasım-2016, İstanbul, s.971-997.

⁶⁶ Ayhan Işık, “Osmanlı Devleti’nde Nakîbü’l-Eşrâflık Müessesesi ve Çankırı Seyyidlerî”, *Çankırı’nın Manevi Mimarları Sempozyum Bildirileri*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, 2017, s. 363-380.

⁶⁷ Ayhan Işık, “Mühimme Defterlerinde Ehl-i Beyt ve Nakîbü’l-Eşrâflıkla İlgili Hükümler”, *I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Kongresi 23-25 Kasım 2018*, s.125-144.

⁶⁸ Hacı Yılmaz, “Osmanlıda Nakîbü’l-Eşrâflık Kurumu ve Eyâlet-i Rum’da Seyyitler Defteri”, *IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşılık Sempozyumu (18-20 Ekim) Bildirileri*, Ankara 2018, s.725-736.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. OSMANLI'DA SEYYİDLER VE ŞERİFLER

Bu bölümde mevcut araştırmalara dayalı olarak Osmanlı dönemi seyyid ve şeriflerinin devlet yapı ve politikası ile toplumsal hayattaki durumları ortaya konmaya çalışılacaktır.

1.1. Osmanlı Devlet Yapı ve Politikasında Seyyidler ve Şerifler

Osmanlı Devleti henüz beylik dönemindeyken âlimlere, şeyhlere ve seyyidlere kucak açmıştır. Osman Gazi, Orhan Bey ve I. Murat seyyidlerin Osmanlı topraklarına gelmelerini sağlamışlardır. Seyyidler Osmanlı'da huzur ve emniyet içerisinde olmanın yanında devletten atiyyeler almış ve çok iyi muamele görmüşlerdir. Bu sürecin sonunda Osmanlı topraklarında âlim, şeyh, molla ve seyyidlerin sayısı giderek artmıştır.⁶⁹

I. Murat dönemi içerisinde seyyidler için bir nikabet teşkilatı kurulmamıştı. Fakat bir şikâyet üzerine H. 787/M. 1385 tarihinde seyyidlere vergi muafiyet beratı verilmiştir. Bu belge ile vergiler konusunda seyyidlere kolaylıklar sağlanmıştır. Bu durum Osmanlı tarihinde ilk olarak seyyidlerin vergi ile ilgisini açıklaması bakımından çok önemlidir.⁷⁰

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde seyyid diye geçinen gençlerin seyyidliğe yakışmayacak hal ve hareketlerde bulunmaları söz konusu olmuştur. Gerçekte seyyid olmadıkları yani müteseyyid oldukları düşünülen bu gibi kişilerin seyyidlerin arasına girerek onların haklarından yaralandıkları görülmüştür. Bu hareketleriyle seyyidleri zor duruma düşürecek davranışlarının açığa çıkmaması adına bunların denetlenip kontrol altına alınması zaruret hâlini almıştır.⁷¹ Osmanlı Devleti bu sahte seyyidlerin (müteseyyid) seyyidmiş gibi davranarak suç işleyeceklerini düşünmesi nedeniyle bir ceza kurumu kurmayı gerekli görmüş, gereken durumlarda bu kişilere gerekli cezayı uygulamak amacıyla (Memluk ve İlhanlılar gibi) Yıldırım Bayezid zamanında ilk olarak Mayıs 1400 tarihinde “*Nâzır-ı Sâdât*” kurulmuştur.⁷² Bu makama atanan ilk kişinin “Bağdat eşrafından, Bursa’da İshâkiyye (Kâzerûniyye) zâviyesi postnişini Seyyid Muhammed Natta olduğu söylenmektedir. Seyyid Ali Natta, Ankara muharebesinden sonra Bursa’da Molla Fenari ve Mehmed Cezeri ile

---

⁶⁹ Kılıç, *a.g.e.*, s.94.

⁷⁰ Sarıcık, *a.g.e.*, s.44-49.

⁷¹ Işık, *a.g.t.*, s.88.

⁷² Sarıcık, *a.g.e.*, s.50.

beraber Timur kuvvetleri tarafında esir edilmiş, serbest kaldıktan sonra ise hacca gitmiş ve geldiğinde İshakiye mütevelliliği sırasında bu göreve tekrar devam etmiştir.⁷³ Bağdatlı olan Hüseyini neslinden gelen Seyyid Ali Natta'nın geçimini sanattan sağlayan bir sanatkâr olduğu bilinmektedir.⁷⁴

Seyyidlik iddiasında bulunanların önüne geçilmesi nedeniyle Fatih devrinde (1451-1481) bu kurum kaldırılmıştır. Fakat bu kurum nakibüleşraflık adıyla Sultan II. Bâyezid (1481-1512) devrinde 900/1494 yılında tekrar kurulmuştur. II. Bayezid'in hocası Seyyid Abdullah'ın oğlu Seyyid Mahmud'a Nakibüleşraflık unvanı verilmiştir. Günlük 25 akçe ile vazife yapan Seyyid Mahmud'un seyyid ve şeriflerin başına getirilmesi nakibüleşraflık tarihinin dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu görevi yerine getiren Seyyid Mahmud Efendi 40 yılı aşkın bir süre bu hizmette bulunmuştur.⁷⁵ II. Bayezid'in adını nakibüleşraflık yaptığı bu kurumu tekrar açmasının bazı sebepleri vardı. Öncelikle seyyidlerin uygunsuz davranışlarını denetleyecek bir kurum yoktu. Sâdâtın Peygamber neslinden olması sebebiyle onları diğer insanlarla birlikte cezalandırmanın doğru olmayacağı düşünülmekteydi. Çünkü bu cezalandırma şeklinin Hz. Peygamber'e hürmetsizlik olacağı söylenmişti. Oysa seyyidlerin şahsında Hz. Peygamber'e hürmet gerekmektedir. Diğer yandan bir suç işlediklerinde seyyidleri cezalandırılabilir bir müessesinin olması gerekiyordu. Ayrıca bu kurum sayesinde Abbasilerden beri süre gelen teseyyüd hadiselerinin önüne geçilmiş olacaktı. Bu dönemde söz konusu teşkilatın yeniden kurulması yanında, seyyidlere II. Murad döneminde verilen vergi ayrıcalığı da getirilmişti.⁷⁶

İlmiye sınıfının en üst seviyesine çıkan seyyidler uygun görülürse nakibüleşraf olabilirlerdi. Osmanlı Devleti'nde seyyidlerden seçilen nakibüleşrafların atanabilmesi için seyyid olmaları ön şart olarak kabul edilse de ilmiye teşkilatı içinde nakibüleşraflık gibi bir prestije sahip olmak için bu tek başına yeterli değildi. Seyyidlerin ailelerinin de kendilerinin de ilmiye sınıfına dahil olmaları beklenirdi.⁷⁷ XVII. yüzyıldan itibaren seyyidlerden olup da İstanbul'da kadılık ve kazaskerlik yapanlardan emekliye ayrılanlar nakibüleşraf olarak tayin edilmeye başlandı. Belli bir süresi olmayan bu görev, tayin edilenler tarafından uzun süre yapılırdı.⁷⁸

⁷³ Şit Tufan Buzpınar, "Nakibüleşraflık", *İslam Ansiklopedisi*, c.32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, s.322-324.

⁷⁴ Sarıcık, *a.g.e.*, s. 50.

⁷⁵ Yunus Koç; Murat Tuğluca, "Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Yargılama ve Toplumsal Yapı", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S.2, 2006 (Güz), s.7-24. Akdemir, *a.g.m.*, s. 173.

⁷⁶ Sarıcık *a.g.e.*, s.138-139.

⁷⁷ Kılıç, *a.g.e.*, s.83.

⁷⁸ Sarıcık, *a.g.e.*, s. 104.

Nakibüleşraf yapılmak istenilen seyyidler, Osmanlı'nın hangi şehrinde olursa olsun Paşa Kapısına (Bab-ı Ali) davet edilir, burada sadrazam tarafından ayakta karşılanırdı. Bu esnada gül suyu, kahve ve buhur ikram edilirdi. Samurdan kürkler giydirilerek memuriyeti ilan edilenlere beratları teslim edilirdi.⁷⁹ Nakibüleşraflık görevi vefat ve azl ile bitebilmekteydi.⁸⁰ Nakibüleşrafların resmi daireleri kendi konaklarında bulunur, maiyetinde çalışanlar da bu konaklarda hizmet ederlerdi. Nakibüleşrafa bağlı olarak Anadolu ve Rumeli şehirlerinde de Nakibüleşraf kaymakamları görev yapmıştır.⁸¹ Nakibüleşraf Kâtibi, Şeyhülislâmlık'ta Nakibüleşraf'ın yazışmalarını yürütürdü. Aynı zamanda seyyidler için düzenlenen siyadet hüccetlerini Nakibüleşraf Defterine kaydederd. Nakibüleşraf'lığın müfettişi sayılan Sâdât Çavuşları ise seyyidlerin bulunduğu bölgelerde siyadet teftişi yapar ve suçu sabit olan seyyidlerle ilgili hükümleri uygulardı.⁸²

Vilayet ve sancaklarda çalışan Nakibüleşraf kaymakamlarının görevi, Hz. Muhammed'in soyundan gelenlerin hakkı olan ayrıcalıkları korumaktı. Nakibüleşraf kaymakamları, seyyid ve şeriflerin isimlerini, doğum-ölüm tarihlerini, siyâdet veya şerâfet silsilelerini, çocuklarını, ahvâl, ahlâk ve ikametgâhlarını ihtiva eden şecere-i tayyibe adlı defterler tutarlardı.⁸³ Müteseyyidler ayıklar, seyyidlerin âdî işlere girmelerine izin vermezlerdi. Bu sayede seyyidlerin fena hallere düşmesine engel olmuş olurlardı.⁸⁴ Ayrıca seyyid kızlarının kendilerine eşit kişilerle evlenmesini sağlamak, vasisi olmayan kızları koruma altına alıp evlendirmek ve yetim mallarına sahip çıkmak gibi görevleri de bulunmaktaydı.⁸⁵

Taşra teşkilatında görev yapmak amacıyla genellikle bir yıllık süre için atanan nakîbü'l-eşraf kaymakamlarının atanma mektuplarında, doğrudan kaymakam atanan kişiye hitap edilir, seyyidlerin üzerlerine kaymakam olarak tayin edildikleri bildirildikten sonra, göreve tayin edildikleri tarih yazılır ve daha sonra görecekleri işler açıklanırdı. Nakîbü'l-eşraf kaymakamları belirli bir süre için görevlendirilmiyor, uzun yıllar iş başında kalıyorlardı. Onların resmi giysileri, konakları ve kendilerine hizmet eden adamlarıyla saygın bir yerleri vardı.⁸⁶

---

⁷⁹ Sarıcık, *a.g.e.*, s.105.

⁸⁰ Sarıcık, *a.g.e.*, s.131.

⁸¹ Akdemir, *a.g.m.*, s. 173.

⁸² Işık, *a.g.m.*, s.161-163.

⁸³ Buzpınar, *a.g.k.*, s.322.

⁸⁴ Sarıcık, *a.g.e.*, s.57-58; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.5; Koç; Tuğluca, *a.g.m.*, s.7-24; Akdemir, *a.g.m.*, s. 173.

⁸⁵ Sarıcık, *a.g.e.*, s.57-58.

⁸⁶ Sarıcık, *a.g.e.*, s. 156-159.

Evlad-ı Resul'ün Osmanlı toplumu içinde önemli bir yeri vardı. Bu sebeple seyyid ve şeriflere bazı iktisadi imtiyazlar ve kılık kıyafet imtiyazı verilmişti. Bu imtiyazlardan iktisadi olanı, tüm avarız-ı divaniye ve tekâlif-i şakka ile rusûm-i raiyyet gibi örfi vergilerden muaf tutulmadı.⁸⁷ Bu uygulama ilk olarak seyyidlere vergi muafiyeti şeklinde Sultan I. Murat döneminde başlamış,⁸⁸ daha sonra seyyidler II. Bayezid'in hükmüyle öşür, rüsum ve avarız vergilerinden muaf tutulmuşlardır. Ayrıca Osmanlı Devleti fakir olan seyyidlere maaş bağlama, seyyidlere fey ve ganimetten pay ayırma ve zekât yerine farklı yönlerden maddî olarak onları destekleme gibi yollara da başvuruyordu.⁸⁹ Sultanların onlara bazı ikramlarda bulunması da söz konusuydu.⁹⁰

Seyyidlerin toplumsal alanda iyi görünümüne sahip olmaları ve toplumsal hayat içerisinde saygısızlığa maruz kalmamaları için kendilerine has birtakım kıyafet imtiyazları vardı. Özellikle yeşil sarık seyyidlerin nişanesi sayılmaktaydı.⁹¹ Seyyidlerin üzerlerinde yeşil taşıma kuralı ile seyyidlerin toplumun diğer kesimlerinden ayırt edilmesi beklenirdi. Sarıkları takmadıklarında ceza alırlardı. Seyyidlerden üst düzey meslek mensubu olanlar kıyafet düzenine daha fazla uymak zorundaydılar.⁹² Osmanlı'da sadâta emir de denilmekteydi, dolayısıyla sardıkları sarıklara da emir sarığı denilmekteydi. Şeriflerin yeşil, seyyidlerin ise sarı sarık sardıkları bilinmektedir. Seyyidlerin ve şeriflerin belirlenen renklerdeki sarıkları ölene dek giymeleri kanun sayılmıştır. Nakibüleşraflar yeşil çuhadan mamül mücevveze ve destarlı kavuk kullanmışlardır.⁹³ Nakibüleşrafların resmi kıyafet giymesi zorunluydu. Nakibüleşraf olan seyyidlerin resmi kıyafetleri kazaskerlerin kıyafetlerinin aynısı fakat sarıkları farklı olmaktadır. Kazaskerler örf denilen sarığı, nakibüleşraflar ise küçük tepeli sarığı takmaktaydılar. Sadat ortamına girdiklerinde yeşil sarığı takma zorunlu bulunmaktaydı.⁹⁴ Kürk ve feraceler genelde askerî sınıfa mensup kişiler tarafından giyilmiştir.⁹⁵ Bu kılık kıyafet Osmanlı dönemi boyunca devam etmiştir.

Seyyidler hukuki yargılamalarda başkalarından üstün değildi. Seyyid ve şeriflerin mahkemelerde şahitlikleri iki kişi yerine geçtiği halde Şeyhülislam Ebu's-Suud Efendi'nin

---

⁸⁷ Işık, *a.g.e.*, 44-45.

⁸⁸ Işık, *a.g.t.*, s.79-80.

⁸⁹ Sarıcık, *a.g.e.*, 14-15.

⁹⁰ Yılmaz, *a.g.m.*, s.728-729.

⁹¹ Kızmaz, *a.g.t.* s.57.

⁹² Kılıç, *a.g.e.*, s.77.

⁹³ Murat Çelik, *Osmanlı İlimiye Sınıfının Kıyafet Normu ve Giysileri*, TÜBA Yayınları, Ankara, 2021, s.218.

⁹⁴ Çelik, *a.g.e.*, s.217; Sarıcık, *a.g.e.*, s.105.

⁹⁵ Zeynel Özlü, *XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında (1760-1777)*, Gaziantep, Gaziantep: Eğitim Kültür Yayınları, 2004, s.49

verdiği çeşitli fetvalar, onların hukukun üstünde görülmediklerine işaret etmektedir.⁹⁶ Hak ihlali durumunda da seyyidlere aynı cezanın verilmesi gerektiği yönünde fetvalar verilmiştir. Bu durumda kişi seyyid olduğu için hiçbir suçun cezasından muaf olmamaktadır.⁹⁷ Seyyid ve şeriflerin kanun ve adalete aykırı hareketlerinde İstanbul'da nakibüleşraf, taşrada kaymakamlar tarafından cezaya çarptırılmaktaydılar.⁹⁸ Cezalandırılması gereken seyyidlere yerel yöneticilerin müdahalesini engelleyerek konuyla bizzat kaymakamların ilgilenmesi, muhtemelen onların toplum içindeki saygınlıklarına zarar vermemek içindi.⁹⁹

Toplum içinde birtakım kişiler, seyyidlerin bu konumuna özenmekte ve seyyidler gibi haklardan yararlanabilmek adına sahte seyyidlik yoluna başvuruyordu. Bu yola başvuran çok sayıda sahte seyyid tespit edilmiştir. Nakibüleşraflık kurumunun kurulmasının en önemli nedeni, bu gibi sahte seyyid ve şerifleri ortaya çıkmaları durumunda onları cezalandırmaktı.¹⁰⁰

Seyyidler I. Selim Kanunnâmesi'nde (Kanunnâme-i Cedid) askerî sınıf içerisinde gösterilmektedir. Ömer Lütfi Barkan da sahip oldukları imtiyaz ve muafiyetlerle seyyidlerin askerî sınıf üyesi olarak muamele gördüklerini söylemektedir. Fakat Rüya Kılıç'ın söylediğine göre aslında seyyidlerin durumu bu kadar net değildir. Çünkü Osmanlı tabakalaşmasında askerî sınıfa dahil olmanın, “sultan beratına sahip olmak ve bir kısım vergilerden muaf olma” şeklinde iki temel ölçütü vardı. Bu ölçütler açısından bakıldığında seyyid ve şeriflerin askerî sınıf üyesi oldukları söylenebilir. Bununla birlikte onların bu sınıflamaya uymayan yönü de görülmektedir. Bu yön, seyyid ve şeriflerin homojen bir grup olmamasıdır. Seyyidler içinde tüccar, çiftçi, şeyhülislam, kıssahan, müderris, kadı, şeyh ve vezir gibi değişik meslek gruplarından kişiler vardır. Dolayısıyla seyyidleri klasik toplumsal tabakalaşma anlayışı içinde bir yere yerleştirmek kolay değildir.¹⁰¹

R. Kılıç'a göre, Osmanlı yönetiminin seyyidlere karşı tavrı, bir yandan onlara bazı ayrıcalıklar sağlayıp saygı göstermek, diğer yandan da onların devlete karşı bir tehdit oluşturmalarına izin vermemek şeklinde ifade edilebilir.¹⁰²

---

⁹⁶ Kılıç, a.g.e., s.105.

⁹⁷ Işık, a.g.m., s.63.

⁹⁸ Kılıç, a.g.e., s.107.

⁹⁹ Kılıç, a.g.e., s.88.

¹⁰⁰ Yılmaz, a.g.m., s.728-729.

¹⁰¹ Kılıç, a.g.e., s.73-74. “Sultan İbrahim devrine (H. 1049-1058/M.1640-1648) ait bir Berat-ı Hümayun'dan anlaşıldığı kadarıyla, sâdâttan olup hitabet, imamet, kitabet, tevliyet, cibayet, nezaret, meşihat, yaya, müsellemler, canbaz, voynuk ve benzerleri görevleri yapanlar askerî sınıfa mensuptu.” Bkz. Sarıcık, a.g.e., s. 102.

¹⁰² Kılıç, a.g.e., s.94.

1.2. Osmanlı Sosyal Hayatı Açısından Seyyidler ve Şerifler

Osmanlı dönemi seyyid ve şerifleri hakkında yapılan çalışmalar, sosyal hayat açısından seyyid ve şeriflere dair bazı bilgiler vermektedir. Bu başlık altında bu bilgilere dayalı olarak Osmanlı coğrafyasının farklı yerlerinde yaşamış olan seyyidlerin aileleri, meslekleri, tarafı oldukları adli sorunlar, iktisadi ilişkileri, sosyal ve kültürel faaliyetleri gibi sosyal hayatla ilgili yönlerinden söz edilecektir.

Söz konusu çalışmalarda bulunan tespitlere göre, 17. yüzyılda Ayıntab'taki ailelerde görülen boşanma vakaları arasında seyyidlerin boşanmalarıyla ilgili vakalar da bulunmaktadır.¹⁰³ Yani Antep'teki diğer ailelerde olduğu gibi seyyid ailelerinde de boşanmalar söz konusuydu. Aynı şekilde 1702-1714 yılları arası dönemde İstanbul Eyüp'te yaşayan seyyidlerde de toplumun diğer fertlerinde olduğu gibi boşanma vakalarının olduğu, boşanma davaları sonucunda nafaka ve mehir alındığı, boşanma davalarında gerekçe olarak eşler arasında şiddetli geçimsizliğin gösterildiği, Eyüplü seyyidlerin aile ilişkilerinde aile hukuku, kişiler hukuku, miras hukuku ve borçlar hukuku gibi alanlarda sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır.¹⁰⁴ 1701-1750 arası yıllarda Adana'da şehir halkı ile iç içe yaşayan ve onlarla düzenli bir ilişki içerisinde oldukları anlaşılan¹⁰⁵ Seyyidler arasında bir kadınla evlilik yapma oranının % 86.2, iki kadınla evlilik yapma oranının %10.3, üç kadınla evlilik yapma oranının ise %3.5 olduğu tespit edilmiştir. Aynı dönemde şehir halkının evlilik oranları ile karşılaştırıldığında, bu oranların önemli bir farklılık taşımadığı, tek eşlilikte düşük, çok eşlilikte ise biraz yüksek olduğu söylenmektedir.¹⁰⁶ Trabzon şer'iyye sicillerinden elde edilen bilgilere göre, bu şehirdeki seyyide veya şerife hanımların seyyidlerle evlendikleri gibi seyyid olmayanlarla da evlendikleri anlaşılmaktadır.¹⁰⁷ Sivas seyyidleri hakkında kayda geçirilmeyen evlilik akidlerinin olması, nişanlı (namzetlik) kalınması, henüz reşit olmadan evlilikler yapılması, farklı mahallerden evlenilmesi, evlilikler karşılığında mihr-i müeccel alınması ve boşanmaların olması gibi tespitler yapılmıştır.¹⁰⁸

¹⁰³ İsmail Kıvrım, "17. Yüzyılda Osmanlı Toplumunda Boşanma Hadiseleri (Ayıntâb Örneği; Talâk, Muhâla'a ve Tefrîk)", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*-2011, 10(1), s.371-400.

¹⁰⁴ Birsen Şeker, "Havâss-I Refîa (Eyüp) Şer'iyye Sicillerine Göre Seyyidler 1113-1126 (1702-1714) (M.1786-1835)", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir, s.49-62.

¹⁰⁵ Yörüük, a.g.m., s.18-20.

¹⁰⁶ Yörüük, a.g.m., s.15.

¹⁰⁷ Işık, a.g.m., s.971-997.

¹⁰⁸ Ebubekir Sıddık Yücel, *1787-1802 Tarihli Şer'iyye Sicillerine Göre Sivas'ın 15 Yılı*, Asitan Kitap, 2018, s.121-125.

Osmanlı'da seyyidlerin farklı mesleklere sahip oldukları ve çeşitli görevleri yaptıkları bilinmektedir.¹⁰⁹ Örneğin XVI ve XVII. yüzyıllarda Aydın Sancağında yer alan seyyidlerden Nakibüleşraflık ve kasaplık yapanlar olduğu söylenmektedir.¹¹⁰ 1650 Yılında Bursa'da Seyyid Mehmed'in kâtip tayin edilip 21 akçeyle vazifeye getirildiği, zabıt ve kethüdayeri olarak tayin edildiği görülmektedir.¹¹¹ 17. yüzyılda Gaziantep'te yaşayan seyyidlerden mahalle imamlığı yapanlar vardı.¹¹² 1701-1750 arası yıllarda Adana'daki seyyidlerden bazıları ehl-i örf, bazıları ise ehl-i şer' zümresine mensuptu.¹¹³ Afşin Ashabü'l-Kehf'teki bazı seyyidlerin mütevellilik, zâviyedarlık ve türbedarlık yaptığı görülmektedir.¹¹⁴ İçel'de Seyyid Süleyman Bey isimli bir seyyidin muhassıllık (devlete ait gelirleri toplama görevi) yaptığı bilinmektedir.¹¹⁵ Trabzon'daki seyyidlerin müftülük, Nakibüleşraf kaymakamlığı, muallimlik ve mütevellilik gibi görevleri icra ettikleri anlaşılmaktadır.¹¹⁶ 18. yüzyılın başlarında Sivas seyyidleri arasında müderris, şeyh (postnişin), miralay, alaybeyi, serdengeçti, kethüdayerlik, pazarbaşılık, bedesten kethüda vekilliği (vekil-i fukara), esnaf şeyhliği, mübaşirlik, çuhadarlık ve kâtiplik (ser-katip) yapan seyyidlere rastlanmaktadır.¹¹⁷ 18. yüzyılın başında Eyüp'teki seyyidlerden çiftçi, tüccar, esnaf, zanaatkâr, beytülmal emini, mültezim, subaşı, haslar subaşısı, kayyum, kadı, müderris, şeyh ve imam olanlar bilinmektedir.¹¹⁸ Diyarbakır seyyidleri arasında kadı, nâib, muhızırbaşı, çeribaşı, müderris, münâdî, müteveli, müftü, başkatip, defterdar, hatip, imam ve müezzin gibi görevliler vardı.¹¹⁹ Evkaf-ı Harameyn Mukataası Surre Defterleri'ndeki kayıtlarda seyyidlerin zaviyelerde/ribatlarda görev aldıkları ve Surre Alaylarında görev yaptıkları görülmektedir.¹²⁰ Seyyidlerden tasavvuf erbabı olanlar da bilinmektedir. Emîr Sultan'la beraber seyahate çıkıp Bursa'ya gelen Seyyid Usûl, Seyyid Nâsır, Seyyid Nimetullah, Ali

¹⁰⁹ Kılıç, a.g.e., s.74.

¹¹⁰ Aslı Şahin, "XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Aydın Sancağı'nın Demografik Yapısı (1550 ve 1676 Tarihli Aşiret ve Avâriz Defterlerine Göre)", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2008.

¹¹¹ Nalan Kılıç, "1650 Yılında Bursa (B 87 No'lu Mahkeme Siciline Göre)", Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları, Anabilim Dalı, Uludağ Üniversitesi, 2005.

¹¹² İsmail Kıvrım, "Osmanlı Mahallesinde Gündelik Hayat (17. Yüzyılda Gaziantep Örneği)", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1) (2009), 231-255.

¹¹³ Yörük, a.g.m., s.11.

¹¹⁴ Kemalettin Koç, "Afşin Ashabü'l-Kehf'in Tarihsel Süreci (Ana Kaynaklar ve Arşiv Belgelerine Göre)", Doktora Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir, 2017, s.98-132-141-217.

¹¹⁵ Mehmet Taş, "Osmanlı Döneminde Anamur Kazasında Yaşanan Bazı Eşkiryalık Olayları", *Social Sciences Studies Journal*, 2018, S.4-21, s.3395-3409.

¹¹⁶ Işık, a.g.m., s.971-997.

¹¹⁷ Yücel, a.g.e., s.72-85.

¹¹⁸ Şeker, a.g.t., s.49.

¹¹⁹ Güler, a.g.m., s.198, 205.

¹²⁰ Ahmet Durak, "Hicri 1102 (1691) Tarihli Surre-i Hümayun Defterlerinin Analizi", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, 2018, s.9, 103-121.

Dede, Baba Zâkir ve Seyyid Natta' gibi isimler bu çerçevede zikredilmektedir.¹²¹ XVIII. yüzyılda Kütahya'da yaşamış olan bazı seyyidlerin cami-vakıf mütevellisi, müderris, imam, nazır, cibayet (vergi memuru), hatip, muallim-i sıbyan ve kâtip olduğu anlaşılmaktadır.¹²² XIX. yüzyılda bir seyyidin 13 yaşında Asakir-i Mansuriye Muhammediye ordusunda görev yaptığı, Topçu Ali Hocaoğlu Seyyid Ahmed bin Ali, süvari emeklisi Latifoğlu Seyyid Salih bin Mahmud, Asakir-i Mansûre emeklisi Çavlıoğlu Seyyid Mehmed bin İbrahim ve humbarahane emeklisi Seferioğlu Seyyid Mustafa bin Osman gibi seyyidlerin askerlik yapmış olduğu söylenmektedir.¹²³

Osmanlı seyyidleri bir takım sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunarak Osmanlı sosyal ve kültürel hayatına katkı sağlamışlardır. Onların bu katkılarından biri, suyolları yaptırmak, fakir ve yoksulları doyurmak, yetimleri okutmak, yolcular için kervansaraylar inşa etmek, vakıflar kurmak, medreseler yaptırmak ve müderrislerin ihtiyaçlarını karşılamak gibi hayır işleri idi.¹²⁴ Ayrıca seyyidler Eyüp seyyidlerinde görüldüğü üzere cami, mescit ve tekke gibi kurumlarda görev yaparak bu kurumların faaliyetlerinde rol oynamışlardır.¹²⁵ Seyyidlerin edebi ve ilmi çalışmalar yönünden de toplumsal kültüre katkılar yaptığı bilinmektedir. Bu katkılardan olarak Osmanlı hâkimiyetinde olan çeşitli yerleşim yerlerindeki seyyid olan ulemanın yazdığı yüzlerce eserden bazıları zikredilebilir: Nasıra Nâibi Seyyid Abdurrahman Efendi'nin "Ed-Dürretü's-Seniyye ve Hülasatü'l-Ferâiz", Divâniye Nâibi Şeyh Abdülkadir Vasfi Efendi'nin "Nihayetü'l-İman fi Şerhi Hulâsati'l-Akval fi'l-vud'u ve'l-İğtisal", Gazze Müftüsü Seyyid Ahmed Arif Efendi'nin "Ferâizü'n-Neseb", Hindiye Müftüsü Seyyid Ahmed Esad Efendi'nin Şerâit-i Siyâm ve Talebeler için Kütüb-i Sarf ve Nahiv eseri, Kastamonu Nâibi Seyyid Ahmed Faiz Efendi'nin "Ravzatü'l-Ezhâr fi Şerhi Gâyeti'l-İhtisar, Beypazarı müderrisi Nâimzâde Seyyid Ahmed Nazif Efendi'nin "Şeceretü'l-envâr", İskenderun Nâibi Seyyid Ahmed Nureddin Efendi'nin "Avâmil"; Hazreti Pir Seyyid Nasûhi Dergâhi postnişini Kirameddin Efendi mahlashı Ahmed Mehmed Efendi'nin "Şemsü'n-Nusus fi Menâkıbı Pîr Nasûh"; Yafa Müftüsü Seyyid

¹²¹ Salih Çift, "Bursa'da Bir Mısırî Dergâhi ve Son Postnişini: Seyyid Baba Tekkesi ve Şeyh Sâbit Efendi", *Bursa'da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü-3 Sempozyum Bildirisi*, c.13, S.2, 2004, s. 197-214.

¹²² Özlem Soyer Zeyrek, "XVIII. Yüzyılda Kütahya Vakıflarının Sosyal ve Ekonomik Hayata Katkıları", Doktora Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2015, s.21-24-26-42

¹²³ Nurgül Bozkurt, "Anadolu'da Bir Osmanlı Mahallesinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı: Kütahya-Bölücek Örneği (1834-1835)", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi -Avrasya Özel Sayısı-*, Aralık 2016, s.126-127-128.

¹²⁴ Esra Yıldız, "Meşihat Arşivi Belgelerine Göre Şeyhülislamlığın Bürokratik Yapısı", Doktora Tezi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2021, s.67.

¹²⁵ Şeker, a.g.t, s.83.

Ali Efendi'nin Hediye'tü'l-Mürid fi İlmi't-Tevhîd, Ferâidü's-Seniyye bi-Nazmi's-Sirâciyye", Safed Müderrisi Şeyh Seyyid Esad Efendi'nin "er-Risaletü'l-Akdiyye fi Hülasâti Akvâli'l-Farîza"; Tokat Müftüsü Hacı Hasan Hilmi Efendi'nin "Ravzatü's-süedâ, Hidâyetü's-sâlikîn",¹²⁶ Maraş'ta görev yapmış meşhûr seyyid ailelerinden Seyyid Mustafa Kâmil Efendi'nin "Minhacü'l-mü'minin",¹²⁷ 17. yüzyıl şairlerinden Seyyid Hüseyin'in Kasîde-i Bürde, Cerîde (Kasîde-i Bürde Mecmû'ası) ve Du'ânâme-i Pâdişâh-ı Rûy-i Zemîn,¹²⁸ 18. yüzyıl şairlerinden Seyyidî 'Alî Ağa er-Rîzevî'nin Gazel,¹²⁹ Es-Seyyid Mehmed Nuri'nin Seyahat-i Sadâret-i Uzmâ,¹³⁰ Hâfız-zâde Seyyid Mehmed Sa'dî Çelebi'nin *Divan*,¹³¹ 17. yüzyılda Bursa Enarlı Zaviyesi Şeyhi Seyyid Mehmed Efendi'nin "Manzum Hac Menâzilnâmesi"¹³² adlı eseri.

Şer'iyye sicillerindeki kayıtlar, Osmanlı seyyidlerinin toplumsal hayat içerisinde ne tür adli vakalara karıştıklarını göstermektedir. 18. yüzyılın başlarına ait Havass-ı Refia sicillerine göre Eyüplü seyyidlerin boşanma, nafaka, mehir, tereke ve su keşfi, su yolu, rehin bırakma, mülk arazi, alacak talepleri, beytülmal adına el konulan mallar, kefalet senetleri, hibe vb. gibi davalarda taraf oldukları anlaşılmaktadır. Eyüplü seyyidlerin yaşadıkları bu davaların çoğunda alacaklı ve haklı durumda olduğu söylenmektedir.¹³³ Maraş seyyidlerinin mallarına eşkiyalar tarafından el konulması, beratları olduğu halde vakıflardaki zâviyedarlık görevlerine müdahale edilmesi gibi sorunlar yaşadığı görülmektedir.¹³⁴ Sivas'ta yaşayan seyyidlerin darp, yaralama, cinayet, hırsızlık, hak ihlali ve gaiplik olaylarında adı geçmektedir.¹³⁵ Afşin Ashabü'l-Kehf'te vakıfta mütevellilik yapan seyyidlerin bu görevleri icra ettikleri sırada zulüm, göreve müdahale, haklarının yenilip fesh edilmesi, iftira, vergilerde haksızlık, malların tasarrufu hakkında anlaşmazlık, vakıf hizmetlerinde anlaşmazlık gibi çeşitli hukuki problemlerle uğraştıkları belirtilmektedir.¹³⁶ 18. ve 19.

¹²⁶ Yıldız, a.g.t., s.64-66.

¹²⁷ Işık, a.g.m., s.67.

¹²⁸ Sadık Yazar, "Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.2, S.3, Haziran-2018, s.145-187.

¹²⁹ Hasan Şener; Kübra Akatay, "Rize'nin Bilinmeyen Şairleri: Seyyid, Zihnî ve 'Abdî", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Güz- 2021-11, S.22, s.739-752.

¹³⁰ Nesimi Yazıcı; Halide Aslan, "Sadrâzam Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa'nın Rumeli Teftişini Anlatan Es-Seyyid Mehmed Nuri'nin Seyahat-i Sadâret-i Uzmâ İsimli Manzum Risalesi", XVII. Türk Tarih Kongresi, 15-17 Eylül 2014, Ankara (c. IV, III. Kısım) s.967-1020.

¹³¹ Hasan Ali Esir, "XVII. Yüzyıl Şairlerinden Hâfız-Zâde Seyyid Mehmed Sa'dî Çelebi ve *Divan*'ı Üzerinde Genel Bir Değerlendirme", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*-2, S.5, 2016, s. 34-44.

¹³² Suat Donuk, Bursa Enarlı Zaviyesi Şeyhi Seyyid Mehmed Efendi ve Manzum Hac Menâzilnâmesi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2019/1), s.123-169.

¹³³ Şeker, a.g.t., s. 49-125.

¹³⁴ Işık, a.g.m., s.76.

¹³⁵ Yücel, a.g.e., s.168-178.

¹³⁶ Koç, a.g.t., s.98-108, 132,141,217.

yüzyıllara ait Diyarbakır şer‘iyye sicillerinden bu şehirdeki seyyidlerin oldukça az suç kaydına rastlandığı anlaşılmaktadır.¹³⁷

Bazı Osmanlı seyyid ailelerinin kimi zaman siyasi olaylara karıştıkları ve etkili oldukları görülmektedir. Bunun bir örneği 18. yüzyılda I. Abdülhamid’in son zamanları ve III. Selim döneminin başlarında (1775-1800) Rusya ile savaşlar olduğu sırada halka zulmeden ve sefere katılmayı reddeden Battalzade ailesinden Battalzade Mehmed Nuri Paşa’nın Ayıntab’da yaptıklarıdır. Battalzade Mehmed Nuri Paşa yörede ağırlığı olan bir ayan ailesinin mensubuydu. Bu aile seyyidliğin sağladığı itibardan da istifadeyle Ayntâb, Kilis ve A‘zaz çevresinde kethüdalık, mütesellimlik, voyvodalık, nakiplik, müftülük ve mutasarrıflık gibi görevler aldılar. Vergi toplama, şehrin yönetimi, asayiş ve düzeni sağlama, ticari faaliyetleri kontrol etme, kadı, naip ve müftü gibi yöneticileri etki altında tutma gibi eylemlerle Ayntâb halkını bezdirdiler. Battalzadeler’in yeniçeriler ile eskiden beri var olan çekişmeleri, halka ve İstanbul’a seyyidlerin isyanı şeklinde yansımıştır.¹³⁸

---

¹³⁷ Güler, a.g.m., s.206.

¹³⁸ Seydi Vakkas Toprak, “XVIII. Yüzyıl Sonlarında (1775-1800) Ayntâb’da Seyyid Ayaklanmaları Bağlamında Kargaşa (Seyyidler, Mültezimler, Mütesellimler, Ayanlar, Voyvodalar, Paşalar)”, *Tarihin İzinde Bir Ömür, Uluslararası Gaziantep Tarihi Sempozyumu-Millî Mücadele Döneminde Gaziantep*, 25-27 Aralık, Gaziantep/Türkiye., 2017, s.876-877.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YERLEŞİM YERLERİ, MESLEKLERİ VE GÖREVLERİ AÇISINDAN XVII. YÜZYIL KAYSERİ SANCAĞI SEYYİDLERİ¹³⁹

Bu bölümde Kayseri şer'iyeye sicillerine dayalı olarak 17. yüzyılda Kayseri seyyidlerinin yerleşim yerleri, meslekleri ve yaptıkları görevler ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.1. SEYYİDLERİN YERLEŞİM YERLERİ

Kayseri, Yavuz Sultan Selim zamanında 1515'te kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır. III. Murad döneminde 992/1584'te yapılan tahrir (sayım) sonucunda tutulan deftere göre, Kayseri'de 10 nahiye vardı. Bunlar; Sahra Koramaz, Cebel-i Ali, Kenar-ı Irmak, Karakaya, Karataş, Malya, İslâmlı, Köstere ve Danişmendli nahiyeleri idi. Şehir merkezi ise, 68 mahalleden oluşuyordu. Bunların 6'sı cami, 20'si de mescit adını taşıyordu. Defterde, mahallelerde oturan ve vergi veren kişilerin isimleri tek tek kaydedilmiştir. Buna göre; 1584'te Kayseri'de 6.573 Müslüman ve 1.976 gayrimüslim olmak üzere toplam 8.549 vergi nüfusu mevcuttu. Her vergi hanesi ortalama 5 kişi olarak kabul edildiği zaman, XVI. yüzyıl sonlarında Kayseri'de yaklaşık 40.000-45.000 nüfus vardı. Nüfusun yaklaşık 1/4'ü (10.000 kadarı) gayrimüslim idi. Bunların 3.375 kadarı da Ermenilerden oluşuyordu.¹⁴⁰

XVII. yüzyılda Kayseri Osmanlı idari yapısında sancak statüsünde bir idari birimdi. Bu sancağın merkezi Kayseri idi.¹⁴¹ Sancak merkezinde Ahi İsa, Alaca Mescid, Arakil, Aydoğdu, Bezzazistan, Baldöktü, Batman, Bektaş, Dader, Bozatlı, Cafer Bey, Cami-i Kebir, Dibecik, Danişmendli, Debbağlar, Deliklitaş, Eslem Paşa, Düvenönü, Emir Sultan, Eski Bezzazistan (Bezzazistan-ı Atık), Hacet, Fırıncı, Gülük, Gürcü, Hacı Kasım, Hacı Abdullah, Hacı Arap, Hacı İvaz, Hadım Çavuş, Hacı Kılıç, Hacı Mansur, Hacı Saki, Hasbek, Hamurcu, Harput, Hasan Fakih, Hürrem Çavuş, Hisayunlu, Hristos, Huand, Kapan, Karabet, Kalenderhane, Kalkancık, Gebe İlyas, Kethüda, Karakeçi, Karakürkçü, Konaklar, Köse

¹³⁹ Bu bölüm Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yüksek lisans tezi tamamlama gereklilikleri çerçevesinde daha önce yayımlanan “XVII. Yüzyıl Osmanlı Kayseri'sinde Meskün Seyyidlere Dair Bazı Tespitler”, (Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD), 2022 6 (1) ISSN: 2618-5873), s.280-306” adlı makaleye dayalı olarak hazırlanmıştır.

¹⁴⁰ Emine Güldüoğlu, “Osmanlı Merkez-Taşra İlişkileri Çerçevesinde XVII. Yüzyılda Kayseri Sancağı”, Doktora Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2011, s.27.

¹⁴¹¹⁴¹ Güldüoğlu, a.g.t., s.36.

Danişmendlü, Kılıç, Kiçikapu, Lala, Mansur, Köyyıkan, Kürtler, Mermerli, Mescid, Mumcu Halil, Merkepçi, Mermerli, Nesibe Hatun, Oduncu, Musa Gazi, Mükremin, Sayeci, Selaldı, Rumiyan, Sasık, Sımıkçı, Sisliyan, Selman, Seydiyargazi, Şehreküstü, Şeyh Ömer, Bağçevani, Sultan Hamamı, Şarkıyan, Şuturban, Tac-1 Kızıl, Şeyh Taceddin, Şiremenli, Tavukçu, Tos, Taşkınıcık, Tatır, Yalman, Yenice, Tutak ve Varsaklar adlı mahalleler vardı.¹⁴²

Kayseri sancağının nahiyeleri Akyazı, Beğendikli, Belardı, Belbaşı, Billur, Cebel-i Ali, Cebel-i Erciyes, Çağlayanbaşı, Çağşak, Çaldırıyan, Çay, Dip, İncikler, Eğribucak, Gediris, Gürle, Hasandağı, Haymana, İncesu, İncik, İslâmlı, Karacaviran, Karahisar, Karakaya, Karataş, Kayadibi, Kenar-1 Irmak, Kızıltepe, Koramaz, Kös, Köstere, Kulaklı, Kulaklıkaya, Kumarlı, Küçük Süleymanlı, Mahrumlar, Malya, Merdivenli, Merke Meydanı, Palas, Sahra, Sakar ve Yahyalı idi.¹⁴³

Sancağın köyleri ise Ağırnas (Gesi Nahiyesi'ne bağlı), Akçakaya, Akhisar, Akın, Akkaya, Ambarviran, Argıncık, Aşağı Pusatlı, Avşarviran, Bâlâ Gesi, Barsama, Bayram Hacılı, Beğendik, Beğendikli, Bektaşlı, Belviran, Boyacı, Bozatlu, Bürüngüz, Cırgalan, Cırlavuk, Çivril, Çördük (Bozca), Çöten (Köstere Nahiyesi'ne bağlı), Çukur, Çukur Kışla, Dadağı, Dadasun, Darsiyak, Döğer, Ebiç Efkere, Eğrice, Elagöz, Emmiler (İslâmlı Nahiyesi'ne bağlı), Endürlük, Erkilet (Sahra Nahiyesi'ne bağlı), Eymürdad, Faraşa, Fenese, Gergeme (Köstere Nahiyesi'ne bağlı), Germir Gesi (Köstere Nahiyesi'ne bağlı), Gökçe, Eymür, Gömeç, Gömeçhisar, Gümülgen, Gürlevik, Güzelcein, Hacılar, Hasanalp, Hasanarpa, Hırka, Hisarcık, Hisartep, Hocaviran, Horsana, Höbek, Hristos, Isbıdın, İkizce, Oyluk, Fakılı (İslâmlı Nahiyesi'ne bağlı), İmaret İncesu, İsbile İstefana Kalkancık (İslâmlı nahiyesine bağlı), Kaman, Akyazı, Belardı, Belbaşı, Billur, Cebel-i Ali, Cebel-i Erciyes, Çağlayanbaşı, Çağşak, Çaldırıyan, Çay, Dip, İncikler, Eğribucak, Gediris, Gürle, Hasandağı, Haymana, İncesu, İncik (İslâmlı nahiyesine bağlı), Karacaviran, Karahisar, Karakaya, Karataş, Kayadibi, Kenar-1 Irmak, Kızıltepe Koramaz, Kös, Köstere, Kulaklı, Kulaklıkaya, Kumarlı, Küçük Süleymanlı, Mahrumlar, Malya, Merdivenli, Merke Meydanı, Palas (Sahra Nahiyesine bağlı), Sakar (Yahyalı Nahiyesi'ne bağlı), Karacaviran, Karahöyük, Karakilise, Karasu, Kemer, Keykubat, Kıranardı, Kızık, Kızılcain, Kızılviran, Kiçibürüngüz, Koyulhisar, Kozcağız, Kurugöl, Kuruköprü, Kuşçu, Güllü, Mahzemin, Mancusun, Mehmed Fakihli (Karahisar Nahiyesi'ne bağlı), Meşhedin (Sahra Nahiyesi'ne

---

¹⁴² Güldüoğlu, a.g.t., s.43.

¹⁴³ Güldüoğlu, a.g.t., s.43.

bağlı), Mirbad (İslâmlı Nahiyesi'ne bağlı), Molu Niziye, Obruk, Ortaköy, Oymaağaç, Sakaltutan, Sakar, Salkoma, Salur, Saraycık, Sarımsaklı, Sazyurtan, Soğanlı, Sosun, Sultanhanı, Süksün, Süleymanlı, Sürtme, Şeyh, Barak, Şeyh Çoban, Taf, Tağar, Talas, Taşan (İslâmlı Nahiyesi'ne bağlı), Tavlusun, Tomarza, Tuzhisarı, Ulubürüngüz, Üskübü, Vekse, Venk, Virancık, Yazı, Çepni, Yazır, Yemliha, Yuvalı, Yüreğir ve Zincidere idi.¹⁴⁴

Kayseri şer'iyye sicilleri, Kayseri sancağındaki¹⁴⁵ seyyidlerin bu yerleşim yerlerinden hangilerinde ikamet ettiğini tespit etmeye imkân vermektedir.¹⁴⁶ Sicillerden tespit ettiğimize göre, Kayseri sancağında en fazla seyyidin ikamet ettiği yerlerin Hunat (Huand)¹⁴⁷ ve Hasbek Mahalleleri olduğu görülmektedir. Sicil kayıtlarından Hunat mahallesinde 26 seyyidin ve 1 şerifenin yaşadığı anlaşılmaktadır. Bunlar; Seyyid Abdülğani Çelebi, Ömer Zakir Dede,¹⁴⁸ Seyyid Hamza Çelebi,¹⁴⁹ Seyyid Abdülğani Çelebi ibn-i Seyyid Ömer Beşe,¹⁵⁰ Seyyid Ebubekir Çelebi bin Seyyid Ahmed Efendi,¹⁵¹ Seyyid Hacı Ali, Seyyid Mustafa Çelebi, Seyyid Ahmed Çelebi,¹⁵² Seyyid Murat Çelebi,¹⁵³ Hacı Mehmed Çelebi, Seyyid Hüseyin Çelebi ibn-i Bayezid,¹⁵⁴ Seyyid Hamza Çelebi, Salih Çelebi,¹⁵⁵ Seyyid Abdülkerim Çelebi,¹⁵⁶ Hacı Hasan,¹⁵⁷ Seyyid Ahmed Çelebi Efendi,¹⁵⁸ el-Rahuman Seyyid Nuh Efendi,¹⁵⁹ Seyyid Abdulmu'ti Efendi,¹⁶⁰ Seyyid Ali Çelebi,¹⁶¹ Seyyid

¹⁴⁴ Güldüoğlu, a.g.t., s.44-45.

¹⁴⁵ XVII. yüzyılda Kayseri Sancağı hakkında bazı bilgiler için bkz. Kemal Göde, *Halil Ethem (Eldem) ve Kayseri Şehri-Selçuklu Tarihi'nden Bir Bölüm*, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, s.105.

¹⁴⁶ Bkz. Tablo 1. *Yerleşim Yerlerini Tespit Edebildiğimiz Kayseri Seyyidleri*

¹⁴⁷ Bu mahalle, Evliya Çelebi'nin "Seyahatname" adlı eserinde "Ahund" olarak geçmektedir. Bkz. Yücel Dağlı; Seyyit Ali Kahraman, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Konya, Kayseri, Antakya, Şam, Urfa, Maraş, Sivas, Gazze, Sofya, Edirne*, c. 3/1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006, s.256.

¹⁴⁸ Karaköse, a.g.t., s.52 (57/1, H. 51-160, H. 4 Safer 1059/ M. 17 Şubat 1649).

¹⁴⁹ Karaköse, a.g.t., s.46 (57/1, 44-136, H. 24 Zilkade 1058/M. 10 Aralık 1648).

¹⁵⁰ Karaköse, a.g.t., s.214 57/1, 51-160, H. 4 Safer 1059/ M. 17 Şubat 1649).

¹⁵¹ Karaköse, a.g.t., s.48 (57/1, 46-142, H. 20 Muharrem 1059/ M. 3 Şubat 1649).

¹⁵² Çapar, a.g.t., s.34 (61/1, 25-77, H. 1061).

¹⁵³ Demir, a.g.t., s.21 (61/2, 105-337, H. 10 Şevval 1061, M. 5 Eylül 1651).

¹⁵⁴ Kalıpcıoğlu, a.g.t., s.34 (75, 188, H. 1073- 1074/ M. 1663-1664).

¹⁵⁵ Çevik, a.g.t., s.36 (78/1, 45/46-85, H. 25 Zilkade 1078/ M. 7 Mayıs 1668).

¹⁵⁶ Çevik, a.g.t., s.47 (78/1, 167-222, H. 22 Rebiyülahir 1079/M. 29 Eylül 1668).

¹⁵⁷ Aytekin, a.g.t., s.36 (91, 42-105, H. 1094/ M. 1683).

¹⁵⁸ Özmen, a.g.t., s.28 (91/2, 425, H. 5 Safer 1095/ M. 23 Ocak 1684 Pazar).

¹⁵⁹ Akpınar, a.g.t., s.39 (77/2, 136-283, H. 13 Şevvâl 1078/ M. 2 Nisan 1668).

¹⁶⁰ Ünal, a.g.t., s.43 (91/3, 192, H. 1095 /M. 1684).

¹⁶¹ Yıldırım, a.g.t., s.22-23 (91/3, 271-522, H. 1095/ M. 1684).

Abdülkadir Ağa,¹⁶² Seyyid Süleyman Ağa,¹⁶³ Seyyid Şaban,¹⁶⁴ Molla Hüseyin,¹⁶⁵ Seyyid Bayram Çelebi,¹⁶⁶ Molla Ali, Seyyid Ebu Bekir Çelebi¹⁶⁷ ve Şerife¹⁶⁸ adlı kimselerdir.

XVII. yüzyılda Hasbek Mahallesi'nde yaşadığı tespit edilen seyyidlerin sayısı 25'dir. Ayrıca bu mahalle mensubu 1 şerif ve 1 seyyidenin de adı bilinmektedir. Bunlar; Seyyid Mahmud,¹⁶⁹ Seyyid Mehmed Çelebi bin Hasan,¹⁷⁰ Seyyid Hüseyin Efendi,¹⁷¹ Seyyid Ahmed,¹⁷² Hacı Seyyid Mehmed Bey,¹⁷³ Seyyid Musli,¹⁷⁴ Seyyid Ömer Çelebi,¹⁷⁵ İbrahim Çelebi, Hacı İsmail, Hacı Süleyman,¹⁷⁶ Seyyid Hasan,¹⁷⁷ Seyyid Bekir Çelebi,¹⁷⁸ Seyyid Mustafa,¹⁷⁹ Seyyid Süleyman Çelebi,¹⁸⁰ Seyyid Osman,¹⁸¹ Seyyid İbrahim Ağa, Seyyid Halil,¹⁸² Seyyid Ahmed el müderris Ebu Şerif Muhammed, Şerife Safiye bint-i Seyyid Lütfullah, Seyyid Süleyman Çelebi,¹⁸³ Mevlâna Seyyid Osman Efendi¹⁸⁴, Mevlâna Mahmud,¹⁸⁵ Seyyid Mehmed b. Seyyid Osman,¹⁸⁶ Ebu Seyyid İbrahim ve Seyyid Ahmed el müderris Ebu Şerif Muhammed'in kardeşi Şerif Veysi¹⁸⁷ ve Seyyide Şakire'dir.¹⁸⁸

¹⁶² Aytekin, a.g.t., s.44 (91, 70-165, H. 1094/ M. 1683).

¹⁶³ Oğuz, a.g.t., s.28 (59, 53-151, H. 13 Cemaziye'l-ahir Receb 1062/ M. 20 Haziran 1652).

¹⁶⁴ Akpınar, a.g.t., s.41 (77/2, 142-291, H. 4 Cemaziye'l-evvel 1078/ M. 22 Ekim 1667).

¹⁶⁵ Solmaz, a.g.t., s.26 (82/2, 130-313, H.1085/ M.1674-1675).

¹⁶⁶ Solmaz, a.g.t., s.43 (82/2, 167-403, H.1085/ M.1674-1675).

¹⁶⁷ Aytekin, a.g.t., s.26 (91/2, 410, H. 20 Muharrem 1095/ M. 1 Ocak 1684 Pazartesi).

¹⁶⁸ Üstün, a.g.t., s.15 (41/2, 110-387, H. 1048/ M. 1638-1639).

¹⁶⁹ Yılmaz, a.g.t., s.126-27 (55/1, 42-110, H. 1055/ M. 1645).

¹⁷⁰ Çevik, a.g.t., s.25 (78/1, 15-25, H. 22 Şevval 1078/ M. 5 Nisan 1668).

¹⁷¹ Yılmaz, a.g.t., s.233 (55/1, 106-284, H. 1055/ M. 1645).

¹⁷² Akkan, a.g.t., s.8 (60/2, 108-366, H. 1066/M. 1655).

¹⁷³ Çevik, a.g.t., s.61 (78/1, 95-182, H. 2 Safer 1079/ M. 12 Temmuz 1668).

¹⁷⁴ Özmen, a.g.t., s.24 (91/2, 395, H. 25 Muharrem 1095/ M. 13 Ocak 1684 Perşembe).

¹⁷⁵ Oğuz, a.g.t., s.7 (59, 13-35, H. 13 Cemaziye'l-vel 1062/M. 22 Nisan 1652).

¹⁷⁶ Yılmaz, a.g.t., s.115 (55/1, 36-92, H. Rebi'ül ahir, 1055/M. Haziran 1645).

¹⁷⁷ Yılmaz, a.g.t., s.31 (100/2, 146-447, H. 27 Cemâzi'l-evvel 1104/ M. 2 Şubat 1693).

¹⁷⁸ Solmaz, a.g.t., s.29 (82/2, 137-325, H.1085/ M.1674-1675).

¹⁷⁹ Çevik, a.g.t., s.17 (78/1, 11-15 H. 17 Şevval 1078/ M. 31 Mart 1668).

¹⁸⁰ Çevik, a.g.t., s.32 (78/1, 38-67, H. 12 Zilkade 1078/ M. 24 Nisan 1668).

¹⁸¹ Aydoğan, a.g.t., s.28 (91/1, 116-259, H. 10 Zilkade 1094/ M. 31.10.1683,).

¹⁸² Ünal, a.g.t., s.20 (92, 40, H. 1095/ M. 1684).

¹⁸³ Çevik, a.g.t., s.32 (78/1, 38-67, H. 12 Zilkade 1078/ M. 24 Nisan 1668).

¹⁸⁴ Türkmen, a.g.t., s.26. (96, 41-113, H. 1099-1100/ M. 1687-1689).

¹⁸⁵ Şahin, a.g.t., s.36 (74/2, 143-307, H. 25 Zi'l-hicce 1077/ M. 18 Haziran 1667).

¹⁸⁶ Aydoğan, a.g.t., s.119. (91/1, 116-259, H. 10 Zilkade 1094/ M. 31 Ekim 1683).

¹⁸⁷ MŞH., Nakübü'l-Esrâf Defterleri, nr.92, özel nr. 25, vr.135/b.

¹⁸⁸ "Hasbek mahallesinde ikamet eden Şakire bint-i Yusuf Bali'nin vekaletini üzerine alan Beruli bin Hasan ile, kardeşi Seyyid Mahmud arasındaki babalarının vefatından sonra hisselerinden şehrin yakınındaki Çukurkuyu denilen mülk tarlanın Seyyid Mahmud tarafından zorla zaptedildiğine ancak Seyyid Mahmud'un otuz yıl önce hisselerin paylaşıldığı o zaman rıza gösterildiğine hüccet-i şer'iyye ile sabit olduğuna dair mahkeme kararını gösteren ilam." Bkz. Yılmaz, a.g.t., s.30 (55/1, 42-110, H. Receb 1055, M. Eylül 1645)

Hisayunlu Mahallesi'nde ¹⁸⁹ en az 15 seyyidin yaşamış olduğu anlaşılmaktadır. Bu seyyidler; Seyyid Musa Efendi, ¹⁹⁰ Seyyid Ebu Bekir, ¹⁹¹ Seyyid Ali Çelebi ibn-i Abdüsselam Ağa, ¹⁹² Seyyid Mehmed Çelebi bin Seyyid Ali Çelebi, ¹⁹³ Seyyid Mustafa Efendi, Seyyid Abdüsselam Ağa, ¹⁹⁴ Seyyid Ali Efendi, ¹⁹⁵ Seyyid Salih Mehmed Efendi, ¹⁹⁶ Seyyid Murtaza, ¹⁹⁷ Hacı Musa oğlu Ahmed Çelebi, ¹⁹⁸ Seyyid Musa Efendi, ¹⁹⁹ Zeyneb bint-i Mustafa Efendi ve dayısı Seyyid Halil Çelebi bin Ali, ²⁰⁰ Seyyid Mehmed Çelebi bin Ali Çelebi ²⁰¹ ve Seyyid Derviş Ağa ²⁰² adlı kimselerdir.

Kapan Mahallesi'nde daha çok XVII. yüzyılın ikinci yarısında yaşadıkları anlaşılan 18 seyyid, 1 seyyide ve 1 şerifenin ismi bilinmektedir. Bunlar; Seyyid Ubeydullah Efendi, ²⁰³ Seyyid Ömer Efendi, ²⁰⁴ Seyyid İnyetullah Efendi, ²⁰⁵ Seyyid Şah Mehmed Efendi, ²⁰⁶ Seyyid Halil Ağa, ²⁰⁷ Seyyid Salih Efendi, ²⁰⁸ Abdürrahim Çelebi, Seyyid Abdülkadir Çelebi, ²⁰⁹ Hacı Abdi Çelebi Bey, ²¹⁰ Seyyid Recep Çelebi, ²¹¹ Halil Ağa, zevcesi Kamile ve oğulları Abdüsselam ile Emrullah, ²¹² Seyyid Ahmed Ağa, Seyyid Abdüsselam Çelebi,

---

¹⁸⁹ “Hisayunlu Mahallesi Evliya Çelebi'nin Seyahatname adlı eserinde “Hüseyni (Hasinni) Mahallesi” olarak geçmektedir.” Bkz. Y. Dağlı; S. A. Kahraman, *a.g.e.*, s.260.

¹⁹⁰ Deveci, a.g.t., s.100 (55/2, 125-330, H. 1 Şevval-i Mükerrerem 1049/ M. 25 Ocak 1640).

¹⁹¹ Kılıç, a.g.t., s.72 (41/1, 349, H. 8 Şevval 1048/ M. 12 Şubat 1639).

¹⁹² Karaköse, a.g.t., s.82 (57/1, 91-301, H. 5 Rebiü'lahir 1059/ M. 18 Nisan 1649).

¹⁹³ Yurtlak, a.g.t., s.38 (66/1, 44-102, H. 3 Şevval 1067/ M. 15 Temmuz 1657).

¹⁹⁴ Ünal, a.g.t., s.28 (92, 84, H. 1095).

¹⁹⁵ Şahin, a.g.t., s.40 (77/1, 53-113/M. 18 Aralık 1667).

¹⁹⁶ Şen, a.g.t., s.59 (69, 257, H. 1069/M. 1658-1659).

¹⁹⁷ Kılıç, a.g.t., s.72 (41/1, 349, H. 8 Şevval 1048/ M. 12 Şubat 1639).

¹⁹⁸ Deveci, a.g.t., s.126 (55/2, 137-359, H. 30 Şevval 1055/M. 18 Aralık 1645).

¹⁹⁹ Deveci, a.g.t., s.190 (55/2, 171-433, H. 3 Zilhicce/ M. 20 Ocak 1645).

²⁰⁰ Kalıpçioğlu, a.g.t., s.15. (75, 58, H. 1073-1074/M. 1663-1664).

²⁰¹ Yurtlak, a.g.t., s.38 (66/1 44-102, H. 28 Ramazan 1067/M. 10 Temmuz 1657).

²⁰² Şahin, a.g.t., s.42-43 (71/1, 59/60-124/ M. 23 Aralık 1667).

²⁰³ Karaköse, a.g.t., s.52 (57/1, 52-162, H. 4 Safer 1059/M. 17 Şubat 1649).

²⁰⁴ Oğuz, a.g.t., s.18 (59, 36-99, H. 13 Cemaziye'l ahir 10562/ M. 22 Mayıs 1652).

²⁰⁵ Karaköse, a.g.t., s.68 (57/1, 76-244, H. 2 Rebiü'l-evvel 1059/ M. 16 Mart 1649).

²⁰⁶ Çapar, a.g.t., s.163 (61/1, 32-100/ H. 1061/M. 1650).

²⁰⁷ Şen, a.g.t., s.38 (69, 46, H. 1069/ M.1658-1659).

²⁰⁸ Karaköse, a.g.t., s.75 (57/1, 85-275, H. 20 Rebi'ülevvel 1059/ M. 3 Nisan 1649).

²⁰⁹ Kalıpçioğlu, a.g.t., s.30 (75, 158, H. 1073-1074/ M. 1663-1664).

²¹⁰ Kalıpçioğlu, a.g.t., s.40 (75, 232, H. 1073-1074/M. 1663-1664).

²¹¹ Özmen, a.g.t., s.30 (91/2, 437, H. 24 Safer 1095/ M. 11 Şubat 1684 Cuma).

²¹² Karaköse, a.g.t., s.316 (57/1, 85-275, H. 20 Rebiülevvel 1059/ M. 3 Nisan 1649)

Seyyid Emrullah Çelebi,²¹³ Hacı Abdi Bey,²¹⁴ Seyyid Hüseyin Çelebi,²¹⁵ Seyyide Eşe Hatun²¹⁶ ve Şerife Hadice'dir.²¹⁷

Gülük Mahallesi'nde yaşadığı tespit edilen seyyidler 11 kişidir. Kaynaklarda bu mahalle mensubu 2 şerifenin de ismi geçmektedir. Bunlar; Seyyid Hanifi,²¹⁸ Şeyh İbrahim Efendi,²¹⁹ Seyyid Abdüsselam Çelebi,²²⁰ Merhum Seyyid Ali, Seyyid Abdürrahim ibn-i Seyyid Hacı Mehmed ibn-i Seyyid en-Niğdevi ibn-i Seyyid İsmail, Seyyid Muhammed ibn-i Seyyid İshak ibn-i Seyyid Cafer ibn-i Seyyid Hızır, Seyyid Ali'nin oğulları Seyyid Hasan, Seyyid Ahmed, Seyyid Mahmud ve Seyyid Mehmed ve erkek kardeşi Seyyid Mustafa;²²¹ Seyyid Ali'nin kızı Şerife Ayşe²²² ve Şerife Ümmi Seleme²²³ adlı kimselerdir.

Hacı Kılıç Mahallesi'nde yaşadığı öğrenilen seyyidlerin sayısı 8'dir. Bu mahalleye mensup 5 şerifenin de ismi bilinmektedir. Bu seyyid ve şerifeler, merhum Hacı Mahmud ebu's-Seyyid Salih ibnü's-Seyyid Yusuf ibnü's-Seyyid Hasan, Hasan'ın oğlu Seyyid Ali ve erkek kardeşleri Seyyid Yusuf ve Seyyid Hasan ve Seyyid Fethullah, merhumun oğulları Seyyid Salih ve Seyyid Muhammed ve Seyyid Ömer ve kız kardeşi Şerife Asiye ve Şerife Fatma ve Şerife Huri,²²⁴ Şerife Hatun ibn-i Şerife Hatun ve Mehmed kızı Şerife Hava'dır.²²⁵

Lala Mahallesi'nde 7 seyyid ve 1 şerifenin yaşamış olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar, Şerife Aişe,²²⁶ Seyyid Cafer Çelebi,²²⁷ Seyyid Hüseyin Bey,²²⁸ Seyyid Mehmed Çelebi,²²⁹ Seyyid Mehmed,²³⁰ Gazi Efendi Ebu Seyyid Yakub Ebu Şerif Latif ibn-i Seyyid Abdulvehhab İbn-i Seyid Fethullah ibn-i Seyyid Maruf İbn-i Seyyid Hasan ibn-i Seyyid Sufi,

²¹³ Yılmaz, a.g.t., s.15 (100/2, 105/106-353, H. Ramazan 1104/M. Mayıs 1693).

²¹⁴ Karaköse, a.g.t., s.28 (57/1, 16-51, H. 1 Ramazan 1058/ M. 19 Eylül 1648).

²¹⁵ Özmen, a.g.t., s.30 (91/2, 437, H. 1094/1095/M. 1683/1684).

²¹⁶ "Kapan Mahallesi'nde sâkin iken vefat eden merhum Seyyid İnaletullah Efendi'nin kızı Eşe hatun tarafından vekâleti sabit olan Ömer Çelebi ibn-i Cafer, Eşe hatunun oğulları Seyyid Mehmed Çelebi ve Seyyid Hidayet Çelebi'nin vâsileri olan Seyyid Ali Efendi bin Şaban Mehmed Efendi huzurunda merhum Seyyid İnaletullah Efendi'nin mirasını aralarında taksim ettiklerinde sınırları belli mülkü, Seyyid Mehmed Çelebi'nin aldığı ve yine aynı yerde bulunan birkaç mülkü Hidayet Çelebi'nin aldığı gösteren hüccet". Bkz. Karaköse, a.g.t., s.68. (57/1, H. 2 Rebiülevvel 1059/ M. 16 Mart 1649, 76-244).

²¹⁷ Yılmaz, a.g.t., s.15 (100/2, 105/106-353, H. 15 Ramazan 1104/M. 19 Mayıs 1693).

²¹⁸ Üstün, a.g.t., s.63 (41/2, 185-471, H. 15 Zilhicce 1048/M. 19 Nisan 1639).

²¹⁹ Üstün, a.g.t., s.68 (41/2, 192-487, H. 22 Zilhicce 1048/ M. 26 Nisan 1639).

²²⁰ Üstün, a.g.t., s.71 (41/2, 196-494, H. 22 Zilhicce 1048/ M. 26 Nisan 1639).

²²¹ MŞH., Nakîbü'l-Esrâf Defterleri, nr.92, özel nr. 25 vrk.135/a (H. (evasıt-ı 10-20)1017).

²²² MŞH., Nakîbü'l-Esrâf Defterleri, nr.92, özel nr. 25 vr.135/a (H. 1029).

²²³ Üstün, a.g.t., s.68 (41/2, 192-487, (H. 1048/ M. 1638-1639).

²²⁴ MŞH., Nakîbü'l-Esrâf Defterleri, nr.92, özel nr. 25, vr.135/b (13 Şevval sene 1108).

²²⁵ MŞH., Nakîbü'l-Esrâf Defterleri, nr.92, özel nr. 25 vr.135/b (13 Şevval sene 1108).

²²⁶ MŞH., Nakîbü'l-Esrâf Defterleri, nr.92, özel nr. 25 vr.135/a (H. 1029).

²²⁷ Özdemir, a.g.t., s.39 (64/2, 139-412, H. 13 Receb 1066/ M. 8 Mayıs 1656).

²²⁸ Şen, a.g.t., s.50 (69, 150, H. 1069/ M.1658-1659).

²²⁹ Çevik, a.g.t., s.23 (78/1, 19/20-33, H. 26 Şevval 1078/ M. 9 Nisan 1668).

²³⁰ Alidağı, a.g.t., s.27 (78/3, 211/212-315, H. 7 Cumâde'l-âhire 1079/ M. 12 Kasım 1668).

Seyyid Ahmed ibn-i Şerife Hatun bint-i Seyyid Abdülvahhab ve Muhammed²³¹ adlı kimselerdir.

Kalenderhane Mahallesi'nde 7 seyyidin ve 1 şerifenin yaşamış olduğu tespit edilebilmektedir. Bunlar; Seyyid Şeyh Mehmed Efendi,²³² Seyyid Kasım Çavuş,²³³ Seyyid Abdullah Çelebi,²³⁴ Seyyid Abdülhak Çelebi, Seyyid Yazıcı Üveys Çelebi,²³⁵ Seyyid Mehmed,²³⁶ Seyyid Abdürrahim Çelebi²³⁷ ve Şerife'dir.²³⁸

Kayseri sancağında yer alan Eslem Paşa, Cami-i Kebir, Salman, Yenice, Sazgeldi, Yalman, Şarkıyan, Hacı İvaz, Mükremin, Ahi İsa, Carullah, Taç Kızıl, Hüsamçavuş, Höbek Şeyh Taceddin, Seve, Bektaş, Baldöktü, Bozlatlı, Deliklitaş, Varsaklar, Danişmendli ve Hacı Abdullah adlı mahallelerde yaşadığı bilinen seyyidlerin sayısı 42'dir. Ayrıca bu mahallelere mensup 8 seyyide ve 4 şerifenin²³⁹ de adı bilinmektedir. Bunlar; Eslem Paşa Mahallesi'nden Seyyid Hasan,²⁴⁰ Seyyid Mehmet Çelebi bin el-merhum Süleyman Çelebi ve kız kardeşi Emine;²⁴¹ Seyyid Hüseyin Çelebi bin Süleyman Çelebi,²⁴² Seyyid Süleyman Çelebi,²⁴³ Selcan bint-i Hacı Rüstem; Cami-i Kebir Mahallesi'nden Seyyid Ali Çelebi,²⁴⁴ Seyyid Abdülhay oğlu Seyyid Lütfullah Ağa;²⁴⁵ Seyyid Muslu Efendi²⁴⁶ ve Seyyid Hüseyin Ağa;²⁴⁷ Salman Mahallesi'nden Seyyid Mustafa,²⁴⁸ Seyyide Şerife,²⁴⁹ Seyyid Mustafa bin Himmet,²⁵⁰ Yenice Mahallesi'nden Seyyid Hacı Hüsameddin Çelebi,²⁵¹ Seyyide bint-i

²³¹ MŞH., Nakübü'l-Eşrâf Defterleri, nr.92, özel nr. 25 vr.135/a, H. 1029).

²³² Kılıç, a.g.t., s.28 (41/1, 82, H. Evâhir Cemâziye'l-âhir 1048/ M. Kasım 1638).

²³³ Deveci, a.g.t., s.119-120 (55/2, 134-352, H. 30 Şevval-i Mükerrerrem 1055/M. 18 Aralık 1645).

²³⁴ Demir, a.g.t., s.14 (61/2, 92/93-301, H. 25 Şaban 1061/M. 20 Temmuz 1651).

²³⁵ Kalıpçıoğlu, a.g.t., s.15 (75, 55, H. 1073-1074/ M. 1663-1664).

²³⁶ Çevik, a.g.t., s.23 (78/1, 20-35, H. 27 Şevval 1078/ M. 10 Nisan 1668).

²³⁷ Aytekin, a.g.t., s.187 (91, 55-134, H. 2 Şaban 1094/ M. 27 Temmuz 1683 Salı).

²³⁸ Deveci, a.g.t., s.119 (55/2, 134-352, H. 30 Şevval-i Mükerrerrem 1055/ M. 18 Aralık 1645).

²³⁹ Üstün, a.g.t., s. 15 (41/2, 110-387, H. 20 Şevval 1048/ M. 24 Şubat 1639).

²⁴⁰ Şen, a.g.t., s.55 (69, 207, H. 1069/ M.1658-1659).

²⁴¹ Şen, a.g.t., s.29 (69, 244, H. 1069/M. 1658-1659).

²⁴² Şen, a.g.t., s.30 (69, 256, H. 1069/M. 1658-1659).

²⁴³ Kalıpçıoğlu, a.g.t., s.8 (75, 14, H. 1073-1074/ M. 1663-1664).

²⁴⁴ Özdemir, a.g.t., s.63 (64/2, 185-543, H. 25 Şaban 1066/M. 18 Haziran 1656).

²⁴⁵ Yılmaz, a.g.t., s.43 (55/1, 74-193, H. 18 Şaban 1055/ M. 9 Ekim 1645).

²⁴⁶ Karaköse, a.g.t., s.175 (57/1, 36-113 H. 29 Zilhicce 1058/ M. 14 Ocak 1649).

²⁴⁷ Şen, a.g.t., s.48 (69, 129, H. 1069/M.1658-1659).

²⁴⁸ Yılmaz, a.g.t., s.50 (55/1, 88-233, H.1 Ramazan 1055, M. 21 Ekim 1645).

²⁴⁹ "Lala Mahallesi'nden Seyyide Şerife'nin mahalledeki menzili Seyyid Hüseyin Bey'e satmış olduğu bilgisi yer almaktadır. Bu bilgiye bakılırsa, seyyidelerden bazılarının sosyal hayat içerisinde rol sahibi olduğu anlaşılmaktadır." Bkz. Şen, a.g.t., s.38 (69, 150, H.1069, M.1659).

²⁵⁰ Yılmaz, a.g.t., s.50 (55/1, 88-233. Ramazan 1055/M. Ekim 1645)

²⁵¹ Yılmaz, a.g.t., s.17 (100/2, 108-360, H. Ramazan 1104/M. Mayıs 1693).

Abdüsselam adlı hatun,²⁵² İbrahim bin Ali,²⁵³ Hacı Seyyid Hasan²⁵⁴ ve Şerife Fatma;²⁵⁵ Sazgeldi Mahallesi'nden Seyyid Şeyh Mehmed;²⁵⁶ İçkale Mahallesi'nden Molla Hasan ibn-i Hasan;²⁵⁷ Yalman Mahallesi'nden Abdurrahman Çelebi oğlu Seyyid Hasan Çelebi;²⁵⁸ Şarkıyan Mahallesi'nden Seyyid Abdullah Efendi,²⁵⁹ Seyyid Mehmed,²⁶⁰ Seyyid Abdüsselam Efendi²⁶¹ ve Seyyid Hilmi;²⁶² Hacı İvaz Mahallesi'nden Seyyid Mustafa Efendi,²⁶³ Mevlâna Seyyid Abdülkadir Efendi;²⁶⁴ Seyyid Mehmed Efendi,²⁶⁵ Mükremin Mahallesi'nden Seyyid Ömer Çelebi;²⁶⁶ Seyyid Süleyman Çelebi ibn-i Ahmed Çelebi;²⁶⁷ Hacı Halil oğlu Seyyid, Hacı Seydi ve Seyyid Habil;²⁶⁸ Ahi İsa Mahallesi'nden Seyyid Ömer Efendi,²⁶⁹ Seyyide Abide ve Seyyide Fatma,²⁷⁰ Seyyide Şerife Hatun;²⁷¹ Carullah Mahallesi'nden Seyyid Carullah Efendi,²⁷² Taç Kızıl Mahallesi'nden Seyyid Ahmed Çelebi;²⁷³ Hüsamçavuş Mahallesi'nden Seyyid Ebussuud;²⁷⁴ Höbek Şeyh Mahallesi'nden Seyyid Hamza; Şeyh Taceddin Mahallesi'nden Seyyid Mustafa,²⁷⁵ Şerife Akile²⁷⁶ ve Seyyid Abdülkadir Çelebi;²⁷⁷ Seve Mahallesi'nden Seyyide Emine;²⁷⁸ Bektaş Mahallesi'nden Şerife Hatun;²⁷⁹ Baldöktü Mahallesi'nden Şerife,²⁸⁰ Bozatlı Mahallesinde Nalbant Seyyid Kasım Çelebi ve Seyyid Hacı Mehmed Çelebi,²⁸¹ Hacet Mahallesi'nden Seyyid Abdurrahim

²⁵² Yılmaz, a.g.t., s.28 (55/1, 38-99, H. 9 Recep 1055/ M.31 Ağustos 1645).

²⁵³ Karaköse, a.g.t., s.238 (57/1, 60-188, H. 5 Safer 1059/ M. 28 Şubat 1649).

²⁵⁴ Yılmaz, a.g.t., s.31 (100/2, 144-443, H. Cemâziye'l-evvel 1104/ M. Ocak 1693).

²⁵⁵ Kılıç, a.g.t., s.35 (41/1, 135, H. 16 Recep 1048/ M. 23 Kasım 1638).

²⁵⁶ Kılıç, a.g.t., s.27 (41/1, 78, H. 3 Cemâziye'l-âhir 1048/M. 12 Ekim 1638).

²⁵⁷ Yurtlak, a.g.t., s.56 (66/1, 91-191, H. 5 Zikade 1067/M. 15 Ağustos 1657).

²⁵⁸ Şahin, a.g.t., s.18 (74/2, 102-232/233, H. 12 Rebü's-sânî 1078/M. 1 Ekim 1667).

²⁵⁹ Çökük, a.g.t., s.28 (57/3, 209-673, H. Şevvâl 1059/ M. Ekim -Kasım 1649).

²⁶⁰ Üstün, a.g.t., s.25 (41/2, 124-423, H. 2 Zilkade 1048/ M. 7 Mart 1639).

²⁶¹ Şahin, a.g.t., s.37 (77/1, 47-99/ M. 8 Aralık 1667).

²⁶² Akpınar, a.g.t., s.22 (77/2, 104-208, H. 8 Ramazan 1078/ M. 21 Şubat 1668).

²⁶³ Kıvanç, a.g.t., s.61 (64/1, 62-178, H. 2 Rebiyyü's-sâni 1066/M. 29 Ocak 1656).

²⁶⁴ Yılmaz, a.g.t., s.47 (55/1, 83-219, H. 24 Şaban 1055/M. 15 Ekim, 1645).

²⁶⁵ Kalıpcıoğlu, a.g.t., s.28 (75, 143, H. 1073-1074/ M. 1663-1664).

²⁶⁶ Demir a.g.t., s.7 (61/2, 81-264, H. 15 Şa'ban 1061/ M. 10 Temmuz 1651).

²⁶⁷ Alidağı, a.g.t., s.25 (78/3, 208-307, H. 4 Cumâde'l-âhir 1079/ M. 9 Kasım 1668).

²⁶⁸ Deveci, a.g.t., s.191 (55/2, 171-434, H. 3 Zilhicce 1055/ M. 20 Ocak 1645).

²⁶⁹ Kılıç, a.g.t., s.35 (41/1,134, H. 17 Recep 1048/ M. 24 Kasım 1638).

²⁷⁰ "Hoca Ülmen zaviyesi Şeyhi Abdurrahim Efendi'nin Efendinin kızları Seyyide Abide ve Seyyide Fatma nam hatunlara vasiyet olduğunu gösteren ilam." Bkz. Yılmaz, a.g.t., s.12 (55/1, 1-1, H. 12 Cemaziyel'ahir 1055, M. Ağustos 1645).

²⁷¹ Şen, a.g.t., s.43 (69, 100, H. 1069/M. 1658-1659).

²⁷² Çapar, a.g.t., s.25 (61/1, 12-35, H. 1061/M. 1650).

²⁷³ Doğan, a.g.t., s.42 (60/1, 25-94, H. 7 Recep 1065, M. 13 Mayıs 1655).

²⁷⁴ Şen, a.g.t., s.53 (69, 191, H. 1069/M.1658-1659).

²⁷⁵ Doğan, a.g.t., s.25 (60/1, 9-29, H. 9 Cemaziyü'l-ula 1065/M. 16 Nisan 1655).

²⁷⁶ Karaköse, a.g.t., s.83 (57/1, 93-305, H. 5 Rebi'ül-ahir 1059/M. 18 Nisan 1649).

²⁷⁷ Üstün, a.g.t., s. 15 (41/2, 110-387, H. 20 Şevval 1048/M. 24 Şubat 1639).

²⁷⁸ Çapar, a.g.t., s.57 (61/1, 59-185, H. 1061/M. 1650).

²⁷⁹ Yılmaz, a.g.t., s.9 (100/2, 94-219, H. 20 Şaban 1104/M.25 Nisan 1693).

²⁸⁰ Yurtlak, a.g.t., s.21 (66/1, 3-6, H. 10 Şaban 1067/M. 24 Mayıs 1657).

²⁸¹ Oğuz, a.g.t., s.31 (59, 60-173, H. 30 Recep 1062/M. 7 Temmuz 1652).

Çelebi,²⁸² Deliklitaş Mahallesi'nden Seyyid Ahmed Çelebi ibn-i Mahmud Efendi,²⁸³ Varsaklar Mahallesi'nden Seyyid Abbas ve kızı Hava,²⁸⁴ Danişmendli Mahallesi'nden Nazır Seyyid Mehmed Çelebi'nin oğlu Seyyid Halife,²⁸⁵ Hacı Abdullah Mahallesi'nden Ayşe bint-i Seyyid Tahir²⁸⁶ ve Yusuf ibn-i Hasan²⁸⁷ adlı kimselerdir.

Kaynaklarda Kayseri'de yaşamakla birlikte hangi mahallede meskûn olduğu tespit edilemeyen seyyid ve seyyidelere de rastlanmaktadır. Bunlar 75 seyyid ve 3 seyyidedir. Bu kişilerin isimleri şöyledir: Sarıbabazade Seyyid Şeyh Abdürrahim Efendi,²⁸⁸ Seyyid Mehmed Buhari,²⁸⁹ Şeyh Seyyid Abdürrahim Efendi,²⁹⁰ Seyyid Mehmed Melek Gazi Efendi,²⁹¹ Seyyid Abdülşaki Efendi,²⁹² Seyyid Şeyhî,²⁹³ Mevlâna Abdurrahman,²⁹⁴ Mevlâna Seyyid Mehmed'in oğlu Şeyh Ahmed,²⁹⁵ Seyyid Abdülbaki,²⁹⁶ Süleyman Çelebi ibn-i İbrahim,²⁹⁷ Seyyid Carullah Efendi ibn-i Abdülmuta Efendi,²⁹⁸ Seyyid Şaban Ağa,²⁹⁹ Mehmed bin Mehmed,³⁰⁰ Seyyid Ali bin Seyyid Mahmud,³⁰¹ Hacı Osman oğlu Hacı Ömer,³⁰² Seyyid Muslu'nun kızı Sabire hatun,³⁰³ Seyyid Ahmed Çelebi bin ibn-i Abbas Çelebi,³⁰⁴ Seyyid İbrahim Çelebi ibn-i Seyyid Abdülkadir Çelebi,³⁰⁵ Seyyid Mustafa Çelebi ibn-i Seyyid Murat Şeyh,³⁰⁶ İbrahim Tennuri'nin torunlarından Seyyid Abdülbaki Efendi bin

²⁸² Çevik, a.g.t., s.58. (78/1, 89-90-171, H. 22 Muharrem 1079/ M. 2 Temmuz 1668).

²⁸³ Özmen, a.g.t., s.20. (91/2, 365 (H. 8 Muharrem 1095/ M. 27 Aralık 1683 Pazartesi).

²⁸⁴ Karaköse, a.g.t., s.123 (57/1, 15-46, H. 9 Zilkade 1058/M. 25 Kasım 1648).

²⁸⁵ Demir a.g.t., s.35 (61/2, 127-410, H. 1061).

²⁸⁶ Karaköse, a.g.t., s.208 57/1, 49-153, H. 3 Safer 1059/M. 16 Şubat 1649).

²⁸⁷ Karaköse, a.g.t., s.208 57/1, 49-153, H. 3 Safer 1059/M. 16 Şubat 1649).

²⁸⁸ Oğuz, a.g.t., s.28 (59, 53-151, H. 14 Recep 1062/M. 21 Haziran 1652).

²⁸⁹ Alidağı, a.g.t., s.53 (252/253-602, H. 10 Muharrem 1078/M. 2 Temmuz 1667).

²⁹⁰ Oğuz, a.g.t., s.18 (59, 36-99, H.13 Cemaziye'l-ahir 1062/M. 22 Mayıs 1652).

²⁹¹ "Seyyid Mehmed Melek Gazi Efendi'nin ikrarını havi Kayseri Kadısı Ahmed tarafından yazılan hüccet." Bkz. BOA, İE.ML., 26, d.56, vrk.2477, H-15-06-1093.

²⁹² Kalıpcıoğlu, a.g.t., s.33 (75, 178, H. 1073-1074/M. 1663-1664).

²⁹³ Yılmaz, a.g.t., s.43 (55/1, 74-193, H. 18 Şaban 1055/M. 9 Ekim 1645).

²⁹⁴ "Kayseri kazası naibine, Konya ve Kayseri sancakları mütesellimlerine: Kayserili ulema mevlana Abdurrahman'ın Seyyid Hasan ile aralarındaki nizam mahkemece giderilmesi." Bkz. BOA, A. DVNSMHM. d., 110, 1986, H-10-12-1109.

²⁹⁵ "Sabık Kayseri Kadısı Mevlâna Seyyid Mehmed'in'in oğlu Şeyh Ahmed'i öldüren eski Kırşehir kadısı Köse Muslu ve adamlarının yargılanması" Bkz. BOA, A. DVNSMHM. d.72, b.9, H-09-03-1003.

²⁹⁶ "Yirmi senedir Kayseri'de alınmayan kahve resminin yeniden ihdas olunarak, bunun için orduya gelen Seyyid Abdülbaki'nin uhdesine ihalesi." Bkz. BOA, C..ML., d.386, b.538, H-29-08-1024.

²⁹⁷ Doğan, a.g.t., s.22. (60/1, 19-6, 9 H. 28 Cemaziyelahir 1066/M. 5 Mayıs 1655).

²⁹⁸ Yılmaz, a.g.t., s.45 (55/1, 78-205 H. Şaban 1055/M. Ekim 1645).

²⁹⁹ Alidağı, a.g.t., s.25 (78/3, 208-307, H. 4 Cumâde'l-âhir 1079/M. 9 Kasım 1668).

³⁰⁰ Kaplan, a.g.t., s.37 (104, 62, H.1109/M.1698).

³⁰¹ Karaköse, a.g.t., s.238 (57/1, 60-188, H. 5 Safer 1059/ M. 28 Şubat 1649).

³⁰² Aytekin, a.g.t., s.32 (91 31-79, H. 1094/M. 1683).

³⁰³ Karaköse, a.g.t., s.31 (57/1, 21-64, H. 24 Zil-kade 1058/M. 10 Aralık 1648).

³⁰⁴ Yurtlak, a.g.t., s.50. (66/1, 78-164, H 21 Şevval 1067/M. Ağustos 1657).

³⁰⁵ Yurtlak, a.g.t., s. 58. (66/1, 97-200, H. 10 Zilkade 1067/ M. 20 Ağustos 1657).

³⁰⁶ Karaköse, a.g.t., s.34. (57/1, 26-79, H. 4 Zilhicce 1058, M. 20 Aralık 1648).

Mahir Çelebi,³⁰⁷ Hacı Muhammed Nasrullah,³⁰⁸ Seyyid Mustafa Çelebi ibn-i Hacı Şaban Çelebi,³⁰⁹ Seyyid Abdülalim Efendi,³¹⁰ Abide bint-i Hacı Mahmud,³¹¹ Seyyid Hacı Abdulhalim,³¹² Hacı Ali Çelebi ibn-i Seyyid Ali Bey,³¹³ Seyyid Hamza Çelebi ibn-i Seyyid Osman Çelebi,³¹⁴ Saniha hatun,³¹⁵ Seyyid Eyyüb, Seyyid İshak Çelebi ve Seyyid Ali Kaya,³¹⁶ Seyyid İbrahim Efendi kızı Emine,³¹⁷ Mevlâna Seyyid Şeyh Mehmed Efendi,³¹⁸ Ömer Fakih ibn-i Hacı,³¹⁹ Seyyid Tahir,³²⁰ Seyyid Arif Mehmed Efendi,³²¹ Seydi Ali Halife,³²² Seyyid Mustafa Çelebi bin Seyyid Hacı Abdülkasım Çelebi,³²³ Mevlâna Seyyid Salih,³²⁴ Mevlâna Seyyid Mehmed,³²⁵ Mevlâna Seyyid Abdurrahman Hüsali,³²⁶ Mevlâna Mehmed Abdülkerim,³²⁷ Molla Ahmed,³²⁸ Seyyid Hüseyin Ağa ibn-i Piyale,³²⁹ Seyyid İbrahim Çelebi ibn Seyyid Abdülkadir Çelebi,³³⁰ Seyyid Süleyman Çelebi,³³¹ Abdi Bey oğlu Seyyid Süleyman Çelebi,³³² Seyyid Ahmed Efendi bin Abdullah,³³³ Seyyid Abdüssamed,³³⁴ Seyyid Abdülfettah Çelebi ibn-i Osman Efendi,³³⁵ Seyyid Haydar Musa Çelebi,³³⁶ Seyyid Hidayettullah,³³⁷ Seyyid Şaban Çelebi bin Seyyid Ali Çelebi,³³⁸ Seyyid Mahmud Çelebi ibn-i İbrahim Çelebi,³³⁹ Seyyid Haydar Musa Çelebi,³⁴⁰ Seyyid Mustafa Çelebi bin Seyyid Hacı

³⁰⁷ Kılıç, a.g.t., s.126 (41/1, 14-57, H. 5 Cemaziy'el-ahir 1048/M. 14 Ekim 1638).

³⁰⁸ Oğuz, a.g.t., s.44. (91, 73-171, H. 1094/M. 1683).

³⁰⁹ Karaköse, a.g.t., s.206 (57/1, 49-151 H. 3 Safer 1059/M. 16 Şubat 1649).

³¹⁰ Kılıç, a.g.t., s.192 (41/1, 33-126, Evâsıt Cemaziye'l-evvel 1048/M. Eylül 1638).

³¹¹ Çapar, a.g.t., s.47 (61/1, 44-139, H. 1061- M. 1650).

³¹² Kıvanç, a.g.t., s.58. (64/1, 60-167, H. 29 Rebiyyü'l-evvel 1066 / M 26Ocak 1656).

³¹³ Karaköse, a.g.t., s.283 (57/1, 74-235 H. 5 Rebi'ül-evvel 1059/ M. 19 Mart 1649).

³¹⁴ Karaköse, a.g.t., s.46. (57/1, 44-136, H. 24 Zil-kade 1058/ M. 10 Aralık 1648).

³¹⁵ Karaköse, a.g.t., s.227 (57/1, 55-176 H. 10 Safer 1059/M. 23 Şubat 1649).

³¹⁶ Aydoğan, a.g.t., s.24. (91/1,105-239 H. 3 Şevval 1094/M. 25 Eylül 1683).

³¹⁷ Deveci, a.g.t., s.126 (55/2, 137-359, H. 30 Şevval 1055/M. 18 Aralık 1645).

³¹⁸ Çördük, a.g.t., s. (20/1, 24-103).

³¹⁹ Karaköse, a.g.t., s.283 (57/1, 74-235 H. 5 Rebi'ül-evvel 1059/M. 19 Mart 1649).

³²⁰ Karaköse, a.g.t., s.82 (57/1, 91-301, H. 5 Rebi'ülahir 1059/M. 18 Nisan 1649).

³²¹ Kaplan, a.g.t., s.39 (104, 71, H. 2 Cemaziye'l-ahir 1109/M. 16 Aralık 1697).

³²² Çördük, a.g.t., s.3 (20/1, 6-34, H. 1027/M. 1617).

³²³ Kalıpçıoğlu, a.g.t, s.18 (75, 77, H. 1073-1074/M. 1663-1664).

³²⁴ Demir a.g.t., s.35 (61/2, 127-409, H. Cemaziye'l ahir 1061/ M. 22 Mayıs).

³²⁵ Demir a.g.t., s.35 (61/2, 127-409, H. Cemaziye'l ahir 1061/M. 22 Mayıs).

³²⁶ Şen, a.g.t., s.46 (69, 123, H. 1069/ M.1658-1659).

³²⁷ Türkmen, a.g.t., s.17 (96, 15-43, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

³²⁸ Yurtlak, a.g.t., s.56 (66/1, 91-191, H. 5 Zilkade 1067/M. 15 Ağustos 1657).

³²⁹ Şen, a.g.t., s.38 (69, 46, H. 1069/M. 1659)

³³⁰ Yurtlak, a.g.t., s.58 (66/1, 97-200, H.10 Zilkade 1067).

³³¹ Kalıpçıoğlu, a.g.t., 75, 18, H. 1073-1074/M. 1663-1664).

³³² Demir a.g.t., s.27 (61/2, 114-365, H. Şevval 1061/ M. Eylül 1651).

³³³ Karaköse, a.g.t., s. (57/1, 46-142, H. 20 Muharrem 1059/ M. 3 Şubat 1649).

³³⁴ Türkmen, a.g.t., s.86. (96, 25-76, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

³³⁵ Özmen, a.g.t., s.35. (91/2, 467 H. 14 Rebiülevvel 1095/M. 1684).

³³⁶ Oğuz, a.g.t., s.44. (91, 73-171, H. 1094/M. 1683).

³³⁷ Özbek, a.g.t., s.42 (88, 272, H. 1089-1090/ M. 1678-1679).

³³⁸ Yurtlak, a.g.t., s.50. (66/1, 78-165, H. 21 Şevval 1067/ M. Ağustos 1657)

³³⁹ Karaköse, a.g.t., s.190 (57/1, 42-131, H. 10 Muharrem 1058/ M. 5 Şubat 1648).

³⁴⁰ Oğuz, a.g.t., s.44. (91, 73-171, H. 1094/M. 1683).

Abdülkasım Çelebi,³⁴¹ Mevlâna Hasan Efendi,³⁴² Seydi Ali Halife,³⁴³ Mehmed Halife ibn-i Abdurrahman,³⁴⁴ Seyyid Abdüssamed ve Seyyid Kasım,³⁴⁵ Seyyid Ebubekir Çelebi,³⁴⁶ Seyyid Hacı Mustafa,³⁴⁷ Seyyid Hidayettullah,³⁴⁸ İmam Seyyid İslam,³⁴⁹ Halife bin Hacı Hasan,³⁵⁰ Seyyid Kalender,³⁵¹ Seyyid Fetullah,³⁵² Şeyh Seyyid Mehmed,³⁵³ Mevlâna Hüseyin Efendi,³⁵⁴ Seyyid Abdürrahim Efendi,³⁵⁵ Mevlâna Mustafa Efendi,³⁵⁶ Seyyid Emrullah Efendi,³⁵⁷ Seyyid Ahmed Çelebi ibn Himmed,³⁵⁸ Seyyid Sefer Dede,³⁵⁹ Hacı Bekir,³⁶⁰ Hoca Balı,³⁶¹ Seyyid İsmail,³⁶² Üstad Mustafa,³⁶³ Seyyid Ali bin abu'l- Müslim,³⁶⁴ Seyyid Mustafa Efendi bin Hacı Sefer,³⁶⁵ Seyyid Hacı Seydi³⁶⁶ ve Hacegândan İzzet Efendi.³⁶⁷

XVII. yüzyılda Kayseri sancağının bazı köylerinde meskûn olan seyyid, seyyide ve şerifeler de vardır. Cırlavuk, Kumcu, Karakaya, Gömeç Hisarı, Gesi ve Şeyhler karyelerine mensup olup 10 seyyid, 23 seyyide ve 6 şerifeden oluşan bu kişiler, Kumcu Karyesi'nden

³⁴¹ Kalıpçioğlu, a.g.t, s.18 (75, 77, H. 1073-1074/ M. 1663-1664).

³⁴² Mustafa Süslü, "20/2 H. 1027-1028/ M. 1617-1618 Transkripsiyon ve Değerlendirme", Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1995, s. 233, 334, 373. (20/2, 1179, H. 1027-1028/ M. 1617-1618).

³⁴³ Çördük, a.g.t., s.3 (20/1, 6-34, H. 1027/M. 1617).

³⁴⁴ Yılmaz, a.g.t., s.179 (55/1, 74-193, H.18 Şaban 1055/ M. 9 Ekim 1645).

³⁴⁵ Çördük, a.g.t., s.3 (20/1, 6-34, H. 1027, M. 1617).

³⁴⁶ Yılmaz, a.g.t., s.59. (55/1, 108-291, H. Ramazan 1055/M. Kasım 1645).

³⁴⁷ Türkmen, a.g.t., s.41 (96, 87-225, H. 1099-1110/M. 1687-1689).

³⁴⁸ Özbek, a.g.t., s.42 (88, 272, H. 1089-1090/M. 1678-1679).

³⁴⁹ Kalıpçioğlu, a.g.t., s.26 (75,134, H. 1073-1074/M. 1663-1664).

³⁵⁰ Çökük, a.g.t., s.141 (57/3, 226-716, H. 1027/M. 1617).

³⁵¹ Çökük, a.g.t., s.141 (57/3, 226-716, H. 1027/M. 1617).

³⁵² Türkmen, a.g.t., s.24 (96, 33-97, H. 1099-1100/ M. 1687-1689).

³⁵³ "Kayseri'deki Köşk Medresesi Müderrisi Şeyh Seyyid Mehmed'in Argıncık köyüne gelen suya, bu suyun defterde kendi medresesi adına kayıtlı bulunan Köşk ve Pervane suyu olduğu gerekçesiyle yaptığı müdahalenin incelenmesi; haksız olduğu anlaşılırsa menedilmesi." Bkz. BOA, A. DVNS. MHM. d.91, b.149, vrk.25, H-16-01-1056.

³⁵⁴ Yılmaz, a.g.t, s.49 (55/1, 86-228, H. 26 Şaban 1055/M. 17 Ekim 1645).

³⁵⁵ Yurtlak, a.g.t., s.56 (66/1, 93-195, H. 10 Zilkade 1067/M. 20 Ağustos 1657).

³⁵⁶ Ertürk, a.g.t., s. 174 (13, 637, H.1018/M.1609).

³⁵⁷ Türkmen, a.g.t., s.31 (96, 55-154, H. 1099-1100/ M. 1687-1689).

³⁵⁸ Kalıpçioğlu, a.g.t., s.38 (75, 215, H. 1073-1074/ M. 1663-1664).

³⁵⁹ Karaköse, a.g.t., s.152 (57/1, 26-81, H. 2 Zilhicce 1058/M. 18 Aralık 1648).

³⁶⁰ "Kayseri Kalesi Dizdarı Hacı Bekir nam kimsenin fesadı arzolanıp dirliği alınıp ahıra verilmiş kaleden dahi ihraç olunmakla buyruldu." Bkz. BOA, A. DVNS. MHM. d.15, b.52, H-17-01-979.

³⁶¹ "Erbab-ı tumardan Şeyhî ve karındaşı Memi ve Kayseri Kalesi Kethüdası Hoca Balı hakkında şikâyet edilmekle tahkik edüp sabit olursa alakaları kesilip Kıbrıs'a sürülmeleri." Bkz. BOA, A. DVNS. MHM. d.19, b.696, H. 16-04-980.

³⁶² Tan, a.g.t., s.53 (66/2, 137-384, H. 1067-68/ M. 1656-57).

³⁶³ Karaköse, a.g.t., s.61 (57/1, 67-209, H. 9 Safer 1059).

³⁶⁴ Karaköse, a.g.t., s.61 (57/1, 67-209, H. 9 Safer 1059).

³⁶⁵ Karaköse, a.g.t., s.61 (57/1, 67-209, H. 9 Safer 1059).

³⁶⁶ Deveci, a.g.t., s.49 (55/2, 171-434, H. 1055/ M. 1645).

³⁶⁷ "Hacegândan İzzet Efendi'nin amcazatesi Seyyid Osman Efendi'nin Kayseri'de validesinden kalma emlak ve eşyasına vaki müdahalenin men'i hakkındaki emrin gönderildiği Kayseriye Muhassılı kapucubaşı Reşid Ağa'ya tahrirat." Bkz. BOA, C..DH. d.307, b.224, vrk.11164, H-29-03-1056

Seyyit Yakub Çelebi bin Seyyit Süleyman Çelebi,³⁶⁸ Karakaya karyesinden Seyyid Halil,³⁶⁹ Gömeç Hisarı karyesinden tüccar Yakub Çelebi bin Seyyid Süleyman Çelebi ve oğlu Mahmud Çelebi ve cediti Ahi Bedreddin,³⁷⁰ Gesi karyesinde bulunan Ahi Ali Zaviyesinin zaviyedarı ve mütevellisi Seyyid İsmail,³⁷¹ bu zaviyenin mütevelliliğini yapan Mevlana Seyyid Abdülkadir Efendi ibn-i Seyyid Mehmed Efendi,³⁷² Şeyhler Karyesinden Seyyid Süleyman Çelebi'nin oğlu Emir,³⁷³ Cırlavuk karyesinden Hani, Hani'nin kızları Emine, Rabia ve Ayşe,³⁷⁴ Seyyid Veli Çelebi'nin eşi Emine ve kızları Fatma, Ayşe, Şerife, Esmâ, Ümmühan ve Rahime,³⁷⁵ Seyyide Şerife,³⁷⁶ Şerife Afife,³⁷⁷ Seyyide Zahide, Seyyide Fatıma, Seyyide Aişe, Seyyide Şerife ve anneleri Seyyide Emine,³⁷⁸ Şerife Asiye,³⁷⁹ Şerife Hadice³⁸⁰ Şerife Safiye,³⁸¹ Şerife Mümine,³⁸² Şerife Esmâ,³⁸³ Şerife Hatice,³⁸⁴ Seyyide Sabire Hatun,³⁸⁵ Seyyide Rabia kızları Seyyide Hatice ve Seyyide Zahide,³⁸⁶ Seyyid Cafer bin Süleyman³⁸⁷ ve Naib Seyyid İbrahim Efendi'dir.³⁸⁸

Tüm bu tespitleri toplarsak, araştırmamız sonucunda kaynaklarda XVII. yüzyılda Kayseri Sancağı'nda yaşamış olan 244 seyyid, 36 seyyide ve 22 şerifenin kaydına ulaşılmıştır. Ayrıca bunlara, 92 numaralı (25 özel numaralı) Nakibüleşraf defterinde “şerif” unvanıyla zikredilen iki aileyi de eklememiz gerekir.³⁸⁹

³⁶⁸ Sezer, a.g.t., s.26 (78/2, 129/130-148, (H. 1078-1079/ M. 1668).

³⁶⁹ Çökük, a.g.t., s.49. (57/3, 255-788, H. 10 Şaban 1059/ M. 19 Ağustos 1649).

³⁷⁰ Solmaz, a.g.t., s.28 (82/2, 136-323, H.1085/M.1674-1675)

³⁷¹ Ünal, a.g.t., s.46 (92, 215, H. 1095/M. 168).

³⁷² Özbek, a.g.t., s.42 (88, 272, H. 1089-1090/ M. 1678-1679).

³⁷³ Doğan, a.g.t., s.22. (60/1, 19-6, H. 28 Cemaziyelahir /M. 5 Mayıs 1655).

³⁷⁴ Ünal, a.g.t, s.21 (92, 46, H. 1095/ M. 1684).

³⁷⁵ Doğan, a.g.t., s.26 (60/1, 10-33, H. 11 Cemaziyel'ahir 1065/M. 18 Nisan 1655).

³⁷⁶ Yurtlak, a.g.t., s.21 (66/1, 3-6, H. 10 Şaban 1067/ M. 24 Mayıs 1657).

³⁷⁷ Kalıpçıoğlu, a.g.t, s.40 (75, 232, H. 1073-1074/ M. 1663-1664).

³⁷⁸ Şahin, a.g.t., s.41, (77/1, 54/55-116/ M. 18 Aralık 1667).

³⁷⁹ Ünal, a.g.t., s.43 (92, 197, H. 1095/ M. 1684).

³⁸⁰ Yılmaz, a.g.t., s.15 (100/2, 105/106-353, H. 15 Ramazan 1104/ M. 19 Mayıs 1693).

³⁸¹ Kaplan, a.g.t., s.45 (104, 102, H. 27 Zilkade-i Şerife 1109/ M. 6 Haziran 1698).

³⁸² Kaplan, a.g.t, s.48 (104, 118, H. 8 Zilhicce-i Şerife 1109/M. 17 Haziran 1698).

³⁸³ Kaplan, a.g.t., s.52 (104, 140, H. 8 Zilhicce-i Şerife 1109/M. 7 Haziran 1698).

³⁸⁴ Kaplan, a.g.t., s. 67 (104, 214, H. 5 Muharrem'ül Kiram 1110/M. 13 Temmuz 1698).

³⁸⁵ Karaköse, a.g.t., s.31 (57/1, 21-64, H. 24 Zil-kade 1058/M. 10 Aralık 1648).

³⁸⁶ Özmen, a.g.t., s.30 (91/2, 437, H. 26 Safer 1095/M. 13 Şubat 1684 Pazar,).

³⁸⁷ Aydoğan, a.g.t., s.14 (91/1, 83-190, H. 28 Şaban 1094/M. 12.Ağustos 1683).

³⁸⁸ Ünal, a.g.t., s.24 (92, 65, H. 1095/M. 1684).

³⁸⁹ “Lala Mahallesi’nden Şerif Latif ibn-i Seyyid Abdülvehhab” Bkz. MŞH., Nakibü'l-Eşrâf Defterleri, nr.92, özel nr. 25 vr.135/a (H.1029); “Hasbek Mahallesi’nden Seyyid Ahmed Ebu Şerif Muhammed, Şerif Muhammed ve kardeşi Şerif Veyisi” Bkz. MŞH., Nakibü'l-Eşrâf Defterleri, nr.92, özel nr. 25, vr.135/b.

2.2. SEYYİDLERİN MESLEKLERİ VE GÖREVLERİ

Osmanlı toplumu idare edenlerden oluşan “askerî”ler ve idare edilenleri kapsayan “reaya” olmak üzere iki sınıfa ayrılıyordu. Osmanlı’da devlet idaresinde yer alan ve devlet hizmeti yürüten, kısacası padişah beratı bulunan herkes askerî sayılırdı. Askerî sınıf da ilmiye, kalemiye ve seyfiye olmak üzere üç kesimden oluşurdu. İlmiye, muhakkak medreseden mezun olan kadı, müderris, müftü, imam, müezzin vb. gibi görev ve hizmetleri yürütenlerdir. Kalemiye, bürokratik görevleri yerine getirenlerdir. Seyfiye ise devlet hizmetlerini ve askeri işleri yürüten, kapıkulu, tımarlı sipahi, subaşı, sancakbeyi ve beylerbeyi gibi görevlilerdir.³⁹⁰ Askerî tabir edilen idareci zümrenin devlete ve hükümdara karşı hakları ve dayanakları yoktur. Bunlar azl, hapis, tenzil-i rütbe, sürgün ve katl cezalarına çarptırılabilirlerdi. Öldüklerinde malları müsadere edilirdi. Ancak çocuklarına dokunulmaz ve geçinecekleri kadar mal bırakılırdı. Fakat ilmiye mensupları için katl cezası çok nadir görülürdü.³⁹¹

Reaya, kelime manası idare olunan kimseler demek olup genellikle Osmanlı tebaası ve hususi manada üretici köylü manasına gelmektedir. XIX. yüzyıla kadar bu anlamıyla kullanılan reaya kavramı, toplumdaki esas üretici olan köylü-çiftçi, esnaf ve sanatkâr, tüccar yani elinde padişah beratı bulunmayan zümreleri ifade eder.³⁹²

Osmanlı’da bireyin toplum içindeki konumunu sultanın iradesi belirlemekteydi. Vergi vermek, kişinin statüsünü belirlemenin en önemli göstergesi sayılmaktaydı. Kamu hizmetlerini yerine getirme karşılığında belirli bir oranda vergi muafiyeti tanınanlar, aslında her türlü vergiden muaf olan askerîler ile tebaa arasında orta bir sınıfı oluşturuyorlardı. Askerîlerin raiyyet rüsümünden muaf olması, onları reayadan ayıran belli başlı bir vasıf olarak kabul edilir. Askerîler berat ve vazife almadıkları zaman da askerî sıfatını taşıyorlardı. Ancak bu halleri uzun zaman sürer ve iş, kazanç hayatına girerlerse, askeri sıfatları kalkardı. Bu durumda askerî ve reayayı birbirinden ayırt eden en önemli husus padişah beratı ile bir devlet hizmetine tayin edilmedir. Devlet için belli hizmetler yapan bu zümreler reayanın yükümlülüklerinden olan yedi kulluktan tamamen değil, kısmen muaf olmaktadır.³⁹³

³⁹⁰ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi Yayınları, 7. Baskı, Isparta, 2007, s.36.

³⁹¹ Ünal, *a.g.e.*, s.36.

³⁹² Ünal, *a.g.e.*, s.36.

³⁹³ Kılıç, *a.g.e.*, s.72.

Seyyidler ve şerifler homojen bir grup değildir. Bir seyyid tüccar, çiftçi, musikişinas, kıssahan, şair, şeyhülislam, müderris, kadı, şeyh veya vezir gibi değişik meslek gruplarından olabilir. Onları bir araya getiren doğumla birlikte elde ettikleri nesepleridir.³⁹⁴ Osmanlı'da çok zengin seyyidler olduğu gibi sebzeçi, sirkeçi, tacir, bezzaz, demirci, marangoz ve mumcu gibi düşük sosyal mevkilerde bulunanlar da yer almaktadır.³⁹⁵ Seyyidlerin ortaya çıkışı ve toplumun birer üyesi olmaları dini nitelikli değildir ve dini değerlerle ifade edilemez. Dini değerlerle çıktığını bile düşünsek hepsinin din adamı olması beklenemez. Bu sebeple bir kişi sırf seyyid olduğu için şeyh olamaz. Öncelikle şeyhliğe özgü eğitim ve kültürü kazanmalıdır.³⁹⁶

E. Güldüoğlu'nun tespitlerine göre, XVII. yüzyılda Kayseri sancağında reayadan olup esnaflık, sanatkârlık, üreticilik ve ticaret yapanların ilgilendiği Arabacı, Arpacı, Bağcı, Bahçeci, Bakkal, Berber, Bezirgân, Bezzaz, Bozacı, Börekçi, Cellah, Çıkrıkçı, Çoban, Çuhadar, Çulha, Debbâğ, Demirciler, Dikici, Dülger, Ekmekçi, Eskici, Ferraş, Göncü, Gülük, Haddad, Hallaç, Hamamcı, Hasırcı, Hattat, Hurdacı, Kahveci, Kalaycı, Kapıcı, Kasap, Kassar, Katırcı, Kavurmacı, Kazancı, Kazzaz, Keçeci, Kelleci, Koçgar, Koyuncu, Kullapçı, Kundakçı, Kuyucu, Kuyumcu, Külâhçı, Kürekçi, Kürkçü, Mataracı, Meşaleci, Mumcu, Muhtab, Nalbant (Nalçacı), Oduncu, Pazarcı, Peksimetçi, Penbeci, Perdecı, Sabuncu, Sağrırcı, Sarban (Kantarıcı), Sarraç, Tabip, Tamgacı, Tellal, Terzi, Ticaret simsarı (komisyoncu), Tüccar, Tütüncü, Uncu, Urgancı, Zağarcı, merkepçi, bezirci, hallaç, terzi, çullah, nalbant, sabuncu, derici, taşçı ve tellal gibi meslekler bulunmaktaydı.³⁹⁷

XVII. yüzyılda Kayseri sancağında yaşadığını tespit ettiğimiz³⁹⁸ 244 seyyid arasından mesleği, zanaatı ve görevi hakkında bilgiye ulaşabildiğimiz seyyid sayısı 83'dür. Bu seyyidlerden reaya sınıfına mensup olanlar neyzenbaşılık, inşaat ustalığı, tamircilik, kethüdalık,³⁹⁹ yiğitbaşılık, kasap başılık, cullahlık, debbâğlık,⁴⁰⁰ eskicilik, sahtiyanlık,⁴⁰¹ nalbantlık,⁴⁰² esnaflık ve tüccarlık⁴⁰³ gibi mesleklerle meşguldü. Esnaf ve zanaatkâr olan

³⁹⁴ Kılıç, *a.g.e.*, s.74.

³⁹⁵ Kılıç, *a.g.e.*, s.74.

³⁹⁶ Kılıç, *a.g.e.*, s.74.

³⁹⁷ Güldüoğlu, *a.g.t.*, s.275-276.

³⁹⁸ Bkz. Tablo 2. 17. *Yüzyıl Kayseri Sancağında Seyyidlerin Meslekleri-Görevleri-Zanaatları*.

³⁹⁹ Oğuz, *a.g.t.*, s.28 (59, 55-155, H. 1 Rebiü'l-evvel 1062/M. 11 Şubat 1652).

⁴⁰⁰ Deveci, *a.g.t.*, s.191 (55/2, 171-434, H. 3 Zilhicce'ti'ş-şerife 1055, M. 20 Ocak 1645).

⁴⁰¹ Karaköse, *a.g.t.*, s.61 (57/1, 67-209, H. 27 Safer 1059/ M. 12 Mart 1649).

⁴⁰² Oğuz, *a.g.t.*, s.31 (59, 60-173, H. 30 Recep 1062/ M. 7 Temmuz 1652).

⁴⁰³ Solmaz, *a.g.t.*, s.31 (82/2, 143-341, H. 1085/ M. 1674-1675).

bazı seyyidler Çilingir,⁴⁰⁴ Penbeciler,⁴⁰⁵ Börekçiler,⁴⁰⁶ Saraçlar⁴⁰⁷ ve Tekke Önü⁴⁰⁸ adlı çarşılarda çalışıyorlardı. Örneğin bu seyyidlerden Debbağ taifesinin yiğitbaşısı olan Seyyid Ahmed Çelebi ibn Himmed ve Seyyid Hacı Seydi⁴⁰⁹ dericilik,⁴¹⁰ Haffaflar yiğitbaşısı Üstad Mustafa ayakkabıcılık, Seyyid Ali bin ebu'l- Müslim ve Seyyid Mustafa Efendi bin Hacı Sefer eskicilik ve sahtianlık yapmaktaydı.⁴¹¹ Gömeç Hisarı Karyesinden Seyyid Yakup Çelebi bin Seyyid Süleyman Çelebi, oğlu Mahmud Çelebi ve cediti Ahi Bedreddin ailece tüccardı.⁴¹² Seyyid İbrahim Çelebi ibn Seyyid Abdülkadir Çelebi,⁴¹³ Seyyid Mehmed⁴¹⁴ ve Seyyid Abdülbaki ticaretle meşguldü.⁴¹⁵ Bozatlı Mahallesinde Seyyid Kasım Çelebi ve Seyyid Hacı Mehmed Çelebi⁴¹⁶ nabantlık yapmaktaydı. Seyyid Ahmed ise neyzenbaşı idi.⁴¹⁷

XVII. yüzyılda Kayseri sancağında yaşamış olan seyyidlerden bazıları askerî sınıfa mensup olup seyfiye (ehl-i seyf, ehl-i örf), kalemiye (maliye-bürokrasi) ve ilmiye (ehl-i şer) bünyesindeki çeşitli görevleri yapmaktaydılar. Bu seyyidlerden seyfiyeye mensup olanlardan bazıları alaybeyilik, dizdarlık, sancaktarlık ve subaşılık gibi görevlerde bulunuyorlardı. Örneğin Seyyid Mehmed (1079 yılı)⁴¹⁸ ve Seyyid Ali (1099 yılı)⁴¹⁹ alaybeyilik, Seyyid Sefer Dede⁴²⁰ sancaktarlık, Süleyman Ağa yeniçeri serdarlığı,⁴²¹ Hacı

⁴⁰⁴ “*Debbağ taifesinin yiğitbaşısı Seyyid Ahmed Çelebi ibn-i Himmed vesair debbağlar Çilingir Çarşısı dükkancılarını dava ederek eskiden beri derileri kendilerinin aldığını söyleyerek şimdi ise Çilingir Çarşısı esnafının alması üzerine men edilmelerini talep etmesine dair belge.*” Bkz. Kalıpçioğlu, a.g.t., s.38 (75, 215, H. 1073-1074/M. 1663-1664).

⁴⁰⁵ Aydoğan, a.g.t., s.35 (91/1, 135-290, H. 23 Zil-kade 1094/ M. 13 Kasım 1683).

⁴⁰⁶ “*Ekmekçi taifesinden olan Abdi bin Yusuf’un Seyyid Abdurrahim Efendi’ye ait olan ve Börekçiler Çarşısı’nda bulunan ekmekçi dükkânını Seyyid Şaban Çelebi’ye kırk beş kuruşa kiraladığını ve Seyyid Şaban Çelebi’nin de bunu kabul ettiğine dair hüccet.*” Bkz. Çevik, a.g.t., s.47 (78/1, 131/a, H. 1078-1079/ M. 1668).

⁴⁰⁷ “*Şeyh Taceddin mahallesinde oturan Mehmed Çelebi ve Seyyid Abdülkadir Çelebi’nin Saraçlar çarşısında bulunan bir bab dükkanlarını yirmi altı esedî kuruşa Mehmed Çelebi’ye sattıklarını gösterir belge.*” Bkz. Özbek, a.g.t., s.167 (88, 113, H. 1089-1090/ M. 1678-1679).

⁴⁰⁸ “*Mumcu Halil Mahallesi’nden Şahbanu bint-i İbrahim’in Tekke Önü denilen çarşıdaki iki dükkânı Seyyid Mustafa Çelebi ibn-i Seyyid Osman efendi’ye hibe ettiğine dair hüccet.*” Bkz. Özmen, a.g.t., s.26 (91/2, 431, H. 21 Safer 1095- M. 8 Şubat 1684).

⁴⁰⁹ Deveci, a.g.t., s.49 (55/2, 171-434, H. 1055/ M. 1645).

⁴¹⁰ Kalıpçioğlu, a.g.t., s.38 (75, 215, H. 1073-1074/ M. 1663-1664).

⁴¹¹ Karaköse, a.g.t., s.61 (57/1, 67-209, H. 9 Safer 1059).

⁴¹² Özmen, a.g.t., s.24 (91/2, 399, H. Safer 1095/ M. 1684).

⁴¹³ Yurtlak, a.g.t., s.58 (66/1, 97-200, H. 10 Zilkade 1067).

⁴¹⁴ Sezer, a.g.t., s.18 (78/2, 115-121, H. 23 Safer 1079/ M. 2 Ağustos 1668).

⁴¹⁵ “*Yirmi senedir Kayseri’de alınmayan kahve resminin yeniden ihdas olunarak, bunun için orduya gelen Seyyid Abdülbaki’nin uhdesine ihalesi.*” Bkz. BOA, C..ML., d.386, b.538, H-29-08-1024.

⁴¹⁶ Oğuz, a.g.t., s.31 (59, 60-173, H. 30 Recep 1062/M. 7 Temmuz 1652).

⁴¹⁷ Tan, a.g.t., s.47 (66/2, 127-329, H. 1067-1068/ M. 1656-57).

⁴¹⁸ Kalıpçioğlu, a.g.t., s.31 (75, 161, H. 1073/M. 1663-1663-1664).

⁴¹⁹ Türkmen, a.g.t., s.22 (96, 28-87, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

⁴²⁰ Kıvanç, a.g.t., s.55 (64/1, 56-154, H. 22 Rebiyyü’l- evvel 1066/ M 19 Ocak 1656).

⁴²¹ Karaköse, a.g.t., s.152 (57/1, 26-81, H. 2 Zilhicce 1058/ M. 18 Aralık 1648).

Bekir Kayseri Kalesi dizdarlığı (muhafızlık),⁴²² Hoca Balı⁴²³ Kayseri kalesi kethüdalığı, Seyyid Hüseyin Ağa ibn-i Piyale Kayseri Kalesi neferliği,⁴²⁴ Seyyid İbrahim Çelebi bin Musli Efendi Bey,⁴²⁵ Seyyid Ömer Çelebi ve İlyas Bey⁴²⁶ sipahilik yapmaktaydı.

Kayseri sancağı seyyidlerinden kalemiye (maliye/bürokrasi) sınıfı içinde yer alanların ise mübaşirlik,⁴²⁷ cizyedarlık⁴²⁸ ve tevcihat memurluğu⁴²⁹ gibi görevleri icra ettikleri anlaşılmaktadır.

Kayseri sancağındaki seyyidlerden önemli bir kısmı ilmiye (eğitim, yargı, fetva) ile ilgili görevleri yapmaktaydı. Bu görevlerden biri olup medreselerde ders verme işi olan müderrislik görevi Kayseri sancağında birçok seyyid tarafından yerine getirilmekteydi. Mesela Köşk Medresesi müderrisi Şeyh Seyyid Mehmed,⁴³⁰ Mevlâna Hüseyin Efendi, Seyyid Ahmed Efendi,⁴³¹ Şifahiye Medresesi müderrisi Seyyid Abdürrahim Efendi,⁴³² Seyyid Mustafa⁴³³ ve Seyyid Mustafa Efendi⁴³⁴ bu görevi yapan seyyidlerdendir.

İlmiye görevlerinden bir diğeri olan kadılık da bu sancakta bulunan bazı seyyidlerin yaptığı görevlerdendi. Eyalet, sancak ve kaza kadılığı gibi farklı mertebeleri olan bu görevi yapanların adli görevi şer'î mahkemelerde dava dinlemektir.⁴³⁵ XVII. yüzyıl Kayseri sancağında bu görevi yaptığı tespit edilen seyyidler Mevlâna Seyyid Mehmed'in oğlu Şeyh Ahmed,⁴³⁶ Seyyid Hüseyin Efendi,⁴³⁷ Mevlâna Seyyid Şah Mehmed Efendi ibn-i Seyyid Abdülkadir Efendi,⁴³⁸ Mevlâna Seyyid Salih, Mevlâna Seyyid Mehmed,⁴³⁹ Mevlâna Seyyid

⁴²² “Kayseri Kalesi Dizdarı Hacı Bekir nam kimsenin fesadı arzolanup dirliği alınıp ahıra verilmiş kaleden dahi ihraç olunmakla buyruldu.” Bkz. BOA, A. DVNS. MHM. d.15, b.52, H-17-01-979.

⁴²³ “Erbab-ı tumardan Şeyhî ve karındaşı Memi ve Kayseri Kalesi Kethüdası Hoca Balı hakkında şikâyet edilmekle tahkik edüp sabit olursa alakaları kesilip Kıbrıs'a sürülmeleri.” Bkz. BOA, A. DVNS. MHM. d.19, b.696, H. 16-04-980.

⁴²⁴ Şen, a.g.t., s.38 (69, 46, H. 1069/M. 1659).

⁴²⁵ Çördük, a.g.t., s.283 (20/1, 93- 434, H. 1027/M. 1617).

⁴²⁶ Deveci, a.g.t., s.52 (55/2, 176-446, H. 1055/M. 1645).

⁴²⁷ Yıldırım, a.g.t., s.29 (91/3, 282-543, H. 1095/ M. 1684).

⁴²⁸ Yıldırım, a.g.t., s.38 (93/1, 303-582, H. 1095/ M. 1684).

⁴²⁹ Türkmen, a.g.t., s.30 (96, 53-146, H. 1099-1100/ M. 1687-1689).

⁴³⁰ “Kayseri'deki Köşk Medresesi Müderrisi Şeyh Seyyid Mehmed'in Argıncık köyüne gelen suya, bu suyun defterde kendi medresesi adına kayıtlı bulunan Köşk ve Pervane suyu olduğu gerekçesiyle yaptığı müdahalenin incelenmesi; haksız olduğu anlaşılırsa menedilmesi.” Bkz. BOA, A. DVNS. MHM. d.91, b.149, vrk.25, H-16-01-1056.

⁴³¹ Yılmaz, a.g.t, s.49 (55/1, 86-228, H. 26 Şaban 1055/ M. 17 Ekim 1645).

⁴³² Yurtlak, a.g.t., s.56 (66/1, 93-195, H. 10 Zilkade 1067/ M. 20 Ağustos 1657).

⁴³³ Türkmen, a.g.t., s.24 (96, 33-97, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

⁴³⁴ Ünal, a.g.t., s.18 (92, 30, H. 1095/ M. 1684).

⁴³⁵ İlber Ortaylı, “Kadı”, TDV DİA, c.24, TDV Yayınları, İstanbul, 2001, s.69-73.

⁴³⁶ “Sabık Kayseri Kadısı Mevlâna Seyyid Mehmed'in'in oğlu Şeyh Ahmed'i öldüren eski Kırşehir kadısı Köse Muslu ve adamlarının yargılanması” Bkz. BOA, A. DVNSMHM. d.72, b.9, H-09-03-1003.

⁴³⁷ Aydoğan, a.g.t., s.23 (91/1, 102-234, H. 8 Şevval 1094/ M. 30.09.1683).

⁴³⁸ Çördük, a.g.t., s.11 (20/1, 33-139, H. 1027/M. 1617).

⁴³⁹ Demir a.g.t., s.35 (61/2, 127-409, H. Cemaziye'l ahir 1061/ M. 22 Mayıs).

Abdurrahman Hüsali,⁴⁴⁰ Mevlâna Mahmud,⁴⁴¹ Mevlâna Seyyid Osman,⁴⁴² Seyyid Mehmed,⁴⁴³ Seyyid Mehmed Efendi⁴⁴⁴ ve Mevlâna Mehmed Abdülkerim'dir.⁴⁴⁵ Ayrıca bu sancakta kadının maiyetindeki görevlilerden biri olup nahiyelerde kadının görevini yerine getirmekle görevli olan nâiblik görevini⁴⁴⁶ yapan seyyidler de vardı. Bu görevi yapan seyyidler Seyyid Nuh Efendi ibn-i Ömer Efendi,⁴⁴⁷ Seyyid İbrahim Efendi⁴⁴⁸ ve Seyyid Arif Mehmed Efendi'dir.⁴⁴⁹ Yine kadının yanındaki görevlilerden bir diğeri umur-ı kısmet-i askeriyesi muhallefat yazıcılığı⁴⁵⁰ görevini ise Kayseri'de Seyyid Mustafa Efendi⁴⁵¹ ve Seyyid İbrahim Efendi⁴⁵² yapmaktaydı.

Osmanlı'da ilmiye görevlerinden biri de müftülüktü. Naibin yanı sıra müftü de kadının mahkeme işlerinde en büyük yardımcısı durumundaydı. Kadı zor duruma düştüğünde fetva için müftüye başvuruyordu. Müftülük, başkentteki şeyhülislam gibi kazalarda halkın sadece dini değil, sosyal, ekonomik, idari ve hukuki konularda karşılaştıkları problemlerle ilgili olarak sık sık başvurdukları bir görevdi.⁴⁵³ XVII. yüzyıl Kayseri sancağında bu görevi yapanlardan birinin Seyyid Mehmed Efendi isimli bir seyyid olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁵⁴

XVII. yüzyıl Kayseri sancağında imamlık, hatiplik ve müezzinlik yapan birçok seyyid vardı. Bunlardan bazıları Talas Karyesi'nde görev yapan Seydi Ali Halife,⁴⁵⁵

⁴⁴⁰ Şen, a.g.t., s.46 (69, 123, H. 1069/M.1658-1659).

⁴⁴¹ Şahin, a.g.t., s.36 (74/2, 143-307, H. 25 Zi'l-hicce 1077/ M. 18 Haziran 1667).

⁴⁴² Alidağı, a.g.t., s.31 (78/3, 216-330).

⁴⁴³ "Sultan I. Ahmed'in Kayseri Kadısı Seyyid Mehmed ile evkaf müfettişine fermanı; Zeyrek adında bir zatın Üsküdar'da ve İstanbul'da bulunan bazı emlakının Kayseri'deki Yorgani Şeyhi Tekkesi'ne vakfedip vakfetmediği ile ilgili anlaşmazlığın vakıfname ile verilen hüccet ve fetvaya göre halledilmesi." Bkz. BOA, TS. MA. e.755, d.72, b.6258/1, H. 29-11-1013.

⁴⁴⁴ "Kayseriye'nin Yenice mahallesinde vaki Şeyh Hacı Ali Efendi'nin müceddeden bina ettiği caminin müezzinliği hakkında Kayseri Kadısı Mehmed Efendi'nin yazdığı arz." Bkz. BOA, İE. EV.9, d.33, vrk.1077, H-01-09-1088.

⁴⁴⁵ Türkmen, a.g.t., s.17 (96, 15-43, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

⁴⁴⁶ Ortaylı, "Kadı", s.69-73.

⁴⁴⁷ Yurtlak, a.g.t., s.42 (66/1, 56-124, H. 8 Şevval 1067, M. 20 Temmuz 1657).

⁴⁴⁸ Ünal, a.g.t., s.24 (92, 65, H. 1095, M. 1684).

⁴⁴⁹ Kaplan, a.g.t., s.39 (104, 71, H. 2 Cemaziye'l-ahir 1109/M. 16 Aralık 1697).

⁴⁵⁰ "Muhallefat, ölen şahısların geride bıraktığı tüm mal varlığı için kullanılan bir Terimdir. Muhallefat yazarlığı, Muhallefat defterleri, merkezi idarenin tek taraflı emriyle şeri hukuktan bağımsız oluşturulan daha çok idarî bir tasarruf olarak kaleme alınmış ve müsadere işleminin sonucunda tanzim edilmiş kayıtlardır ve bu defterler Osmanlı merkez maliye bürokrasinin evrakları arasında yer almaktadır." Bkz. Merve Karaçay Türkal, "Bağdat Valisi Ahmed Paşa'nın Muhallefatı (1692-1694)", *Selçuk Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Ağustos 2021 (52): ss. 213-237.

⁴⁵¹ Türkmen, a.g.t., s.12 (96, 4-10, H. 1099-1100/ M. 1687-1689).

⁴⁵² Türkmen, a.g.t., s.27 (96, 45-126, H. 1099-1100/ M. 1687-1689).

⁴⁵³ Ünal, a.g.e., s.226.

⁴⁵⁴ Şen, a.g.t., s.34 (69, 15, H. 1069/M. 1658-1659).

⁴⁵⁵ Çördük, a.g.t., s.3 (20/1, 6-34, H. 1027/ M. 1617).

Hatroğlu Camii'nde görev yapan Molla Ahmed,⁴⁵⁶ Han Cami'inde görev yapan Seyyid Mustafa Çelebi bin Seyyid Hacı Abdülkasım Çelebi,⁴⁵⁷ Hacı Seyyid İslam, Hürrem Çavuş Mahallesi'ndeki mescid-i şerifte görev yapan Halife bin Hacı Hasan,⁴⁵⁸ Seyyid Kalender,⁴⁵⁹ Seyyid Mustafa, Seyyid Fethullah,⁴⁶⁰ Molla Hasan ibn-i Salih⁴⁶¹ ve Seyyid İbrahim Efendi⁴⁶² adlı kişilerdir. Ayrıca bazı seyyidler de Debbağ, Hürrem Çavuş, Alaca, Kabak, Hanifi, Hasan Fakih ve Cahit adlı mescitlerde ve daha başka mescitlerde⁴⁶³ görev yapmaktaydılar.

İlmiye sınıfı mensubu bazı seyyidlerin, seyyid ve şerif zümresinin işleri ile ilgilenmek üzere kurulan Nakîbüleşraf Kaymakamlığı⁴⁶⁴ görevini yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu görev, kaymakamların kendileri veya memurları aracılığıyla seyyid ve şeriflerin genel olarak ahlaka, adetlere ve kanuna aykırı davranışlarda bulunup bulunmadıklarını denetlemek⁴⁶⁵ ve yeri geldiğinde cezalandırmaktan sorumluydu.⁴⁶⁶ XVII. yüzyıl Kayseri sancağında bu görevi, sancağın merkezinde Seyyid Abdüsselam Çelebi,⁴⁶⁷ sancağın “kenarında” Seyyid Mustafa Efendi⁴⁶⁸ ve Seyyid Emrullah Efendi⁴⁶⁹ yapmaktaydı.

Seyyidlerinden bir kısmı ifa ettikleri asıl meslekleri dışında medrese, cami ve zaviye gibi çeşitli vakıf kurumlarında mütevellî, şeyh,⁴⁷⁰ Mevlevihane şeyhi, zaviye şeyhi ve zaviyedarlık⁴⁷¹ gibi görevlerde bulunmaktaydı. Mesela Seyyid Nuh Efendi Anbarviran

⁴⁵⁶ Yurtlak, a.g.t., s.56 (66/1, 91-191, H. 5 Zilkade 1067/ M. 15 Ağustos 1657).

⁴⁵⁷ Kalıpçıoğlu, a.g.t., s.18 (75, 77, H. 1073-1074/M. 1663-1664).

⁴⁵⁸ Kalıpçıoğlu, a.g.t., s.26 (75,134, H. 1073-1074/ M. 1663-1664).

⁴⁵⁹ Çökük, a.g.t., s.141 (57/3, 226-716, H. 1027/M. 1617).

⁴⁶⁰ Türkmen, a.g.t., s.24 (96, 33-97, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

⁴⁶¹ Yurtlak, a.g.t., s.56 (66/1, 91-191, H. 5 Zilkade 1067/M. 15 Ağustos 1657).

⁴⁶² Türkmen, a.g.t., s.22 (96, 27-84, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

⁴⁶³ Oğuz, a.g.t., s. 73-75, 80-82. (59, 45/52, H.1062/M.1652).

⁴⁶⁴ Evliya Çelebi “*Seyahatname*” adlı eserinin çevirisinde Kayseri Sancağının ileri gelenlerinden bahsettiği bölümde Nakibüleşraflardan söz etmiş ve Seyyidlerden eski müftü Kamışçızade'den bahsetmiştir. Bkz. Y. Dağlı, S. A. Kahraman, a.g.e., s.241; M. Köse, a.g.m., s.72.

⁴⁶⁵ Kılıç, a.g.e., s.109.

⁴⁶⁶ Kılıç, a.g.e., s. 109.

⁴⁶⁷ Özbek, a.g.t., s.45 (88, 299, H. 1089-1090/M. 1678-1679).

⁴⁶⁸ Türkmen, a.g.t., s.12 (96, 4-9, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

⁴⁶⁹ Türkmen, a.g.t., s.31 (96, 55-154, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

⁴⁷⁰ “*Kayseri beyine ve kadısına hüküm ki: Sabıka Kayseri kadısı mektub gönderip bundan akdem kaza-i mezburede katl olunan Şeyh Mehmed'i Akşehir kazasından munfasıl Mevlana Seyyid Mustafa daileri katl eyledi diye isnad-ı ma-lem yekun etmekle mukaddema naib olan Osman sicil edip Kayseri kalesinde mahbus olup hilaf-ı şer ziyade zulm ve hayf olmağın maktul-i mezburun katlinde muma-ileyh dailerinin haber ve agahı olmayıp gazez ve taassuban isnad ve iftira olunmağla naib-i mezbur sicil ettiğinden ulema daileri ittifakıyla ahvali adl ve hak üzere görülmek emr olunmağla emr-i şerif üzere görüldükde isnad ve iftira olduğu mukarrer olmağla hapisten utlak olunması ve naib-i mezburun arzıyla ihrac olunan emri mühürleyip bir keseye koyup südde-i saadete gönderilmesi.” Bkz. BOA, A. DVNSMHM. d.73, b.914, H-13-10-1003; Çökük, a.g.t., s.199 (57/3, 261-806, H. Zilhicce 1059/ M. Aralık Ocak 1649).*

⁴⁷¹ Çökük, a.g.t., s.48 (57/3, 255-789, H. Şaban 1059).

Karyesinde yer alan Seyyid Muhammed Paşa Vakfı'nın⁴⁷² mütevellisiydi. Şeyh Lütfullah Evkafı'na Seyyid Ahmed Efendi Vakfı'ndan Seyyid Şeyhi İbn Ali⁴⁷³ karşılıksız müteveli olmuştu. Hacı İbrahim Vakfı'nın mütevellisi Seyyid Mustafa idi.⁴⁷⁴ Seyyid Osman, Mükerrime Hatun'un kendisi için vakfettiği Ecza-i Şerife Vakfı'nın mütevellisiydi.⁴⁷⁵ Mevlâna Hüseyin Efendi⁴⁷⁶ Şifahiye Medresesi'ne müderris ve evkafına müteveli olarak belirlenmişti. Pervane Bey Medresesi vakfına ait bütün vergilerin toplanması ve diğer hizmetlerin görülmesi için Seyyid Hacı Mustafa⁴⁷⁷ müteveli olarak seçilmişti. Ali Cafer Zaviyesinin zaviyedarı Seyyid Hidayettullah,⁴⁷⁸ Gesi karyesinde bulunan Ahi Ali Zaviyesinin zaviyedarı ve mütevellisi Seyyid İsmail,⁴⁷⁹ Ulûmüddin zaviyesinin zaviyedarı ve mütevellisi Seyyid Mahmud idi.⁴⁸⁰ Seyyid Tahir,⁴⁸¹ Seyyid Mustafa Efendi,⁴⁸² Seyyid Halife⁴⁸³ ve Seyyid Şaban Ağa⁴⁸⁴ ise nazırlık görevi yapmışlardı.

---

⁴⁷² Doğan, a.g.t., s.51 (60/1, 35-132, H. 29 Receb/M. 4 Haziran).

⁴⁷³ Yılmaz, a.g.t., s.43 (55/1, 74-193, H.18 Şaban 1055/ M. 9 Ekim 1645).

⁴⁷⁴ Karaköse, a.g.t., s.336 (57/1, 91-301, H. 5 Rebi'ül-evvel 1059).

⁴⁷⁵ Türkmen, a.g.t., s.26 (96, 41-113, H. 1091100/ M. 1687-1689).

⁴⁷⁶ Yılmaz, a.g.t., s.337 (86-28, H. 1055, M. 1645).

⁴⁷⁷ Türkmen, a.g.t., s.41 (96, 87-225, H. 1099-1110/M. 1687-1689).

⁴⁷⁸ Özbek, a.g.t., s.42 (88, 272, H. 1089-1090/ M. 1678-1679).

⁴⁷⁹ Ünal, a.g.t., s.46 (92, 215, H. 1095/ M. 168).

⁴⁸⁰ Türkmen, a.g.t., s.33 (96, 62-172, H. 1095/ M. 1684).

⁴⁸¹ Karaköse, a.g.t., s.82 (57/1, 91-301, H. 5 Rebi'ülâhir 1059/ M. 18 Nisan 1649).

⁴⁸² Oğuz, a.g.t., s.35 (59, 67-192, 10 Şaban 1062, H. 10 Şaban 1062/M. 17 Temmuz 1062).

⁴⁸³ Demir, a.g.t., s.24 (61/2, 110-351, H. Şevval, 1061/M. Eylül 1651).

⁴⁸⁴ Alidağı, a.g.t., s.25 (78/3, 208-307, H. 4 Cumâde'l-âhir 1079/ M. 9 Kasım 1668).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOSYAL HAYAT AÇISINDAN XVII. YÜZYIL KAYSERİ SANCAĞI SEYYİDLERİ

Bu bölümde 17. yüzyılda Kayseri sancağındaki seyyidler, “seyyidler ve aile hayatları, seyyidlerin iktisadi ilişkileri, seyyidler ve vakıflar, seyyidler ve köleleri” başlıkları altında sosyal hayat açısından tasvir edilmeye çalışılacaktır.

3.1. SEYYİDLER ve AİLE HAYATLARI

Osmanlılar zamanında şeriflik ve seyyidliğin kabulünde yegâne şart Ali ve Fâtıma soyundan geliyor olmaktadır. Seyyid ve şerif olmak için anne ve babadan sadece birinin seyyid-şerif olması yeterli idi; hatta anne câriye bile olsa bu unvan alınırdı. Hem seyyid hem de şerif şeklinde iki taraftan Hz. Peygamber’in soyundan gelmek daha büyük bir şeref olarak görülürdü. İster erkek isterse kadın tarafından olsun, “aynı soy kütüğü içerisinde seyyid/seyyide ve şerif/şerife unvanları” kullanılırdı. “Aynı aileden anne için seyyide, kızı için şerife veya aynı aileden erkek ve kız kardeşlerin çocuklarına her iki unvanın verilmesi” şeklinde kullanımlar da vardı. Osmanlı’da kadın evlendiğinde kocasının sosyal statüsüne girmektedir, fakat seyyide ve şerifeler bundan istisna tutulmuştu. Dolayısıyla seyyide ve şerife olan kadın evlendikten sonra da asıl statüsünü korumakta, hatta ondan doğan çocuk annesi üzerinden sosyal statüsünü belirleyebilmektedir.⁴⁸⁵

İncelediğimiz kaynaklarda Kayseri sancağında seyyid ailelerinde kadınlar için unvan veya isim olarak ‘Şerife’ kelimesinin çokça kullanıldığı görülmektedir. Yenice Mahallesi’nden Şerife Fatma,⁴⁸⁶ Hunat Mahallesi sakinlerinden Şerife,⁴⁸⁷ Güllük mahallesi sakinlerinden Şerife Ümmi Seleme,⁴⁸⁸ Kalenderhane Mahallesi’nden Şerife,⁴⁸⁹ Şeyh Taceddin Mahallesi’nden Şerife Akile,⁴⁹⁰ Lala Mahallesi’nden Şerife,⁴⁹¹ Kayseri ahalisinden Şerife,⁴⁹² Baldöktü Mahallesi’nden Şerife,⁴⁹³ Ahi İsa Mahallesi’nden Seyyide

⁴⁸⁵ Küçükbaşçı, a.g.t. s.40-43.

⁴⁸⁶ Kılıç, a.g.t., s.35 (41/1, 135, H. 16 Recep 1048/ M. 23 Kasım 1638).

⁴⁸⁷ Üstün, a.g.t., s.15 (41/2, 110-387, H. 1048/ M. 1638-1639).

⁴⁸⁸ Üstün, a.g.t., s.68 (41/2, 192-487, H. 1048/ M. 1638-1639).

⁴⁸⁹ Devenci, a.g.t., s.119 (55/2, 134-352, H. 30 Şevval-i Mükerrrem 1055/ M. 18 Aralık 1645).

⁴⁹⁰ Karaköse, a.g.t., s.83 (57/1, 93-305, H. 5 Rebi’ül-ahir 1059/ M. 18 Nisan 1649).

⁴⁹¹ Çapar, a.g.t., s.31 (61/1, 22-62, H. 1061/ M. 1650).

⁴⁹² Kıvanç, a.g.t., s.45 (64/1, 40-114, H. 1 Safer 1066/ M. 30 Kasım 1655).

⁴⁹³ Yurtlak, a.g.t., s.21 (66/1, 3-6, H. 10 Şaban 1067/ M. 24 Mayıs 1657).

Şerife Hatun,⁴⁹⁴ Yenice Mahallesi'nden Şerife Fatma,⁴⁹⁵ Seyyide Şerife,⁴⁹⁶ Bektaş Mahallesi sakinlerinden Şerife Hatun,⁴⁹⁷ Kapan Mahallesi'nden Şerife Hadice,⁴⁹⁸ Güllük Mahallesi'nden Şerife Ümmi Seleme⁴⁹⁹ bunun örnekleridir. Öte yandan sicillerde seyyidlerin eşleri ve kızlarının Hatice, Aişe, Rukiye, Fatma, Zeynep, Emine, Safiye ve Ümmü Gülsüm, Muhsine, Hayriye, Saliha, Ümmühan ve Şerife gibi isimler taşıdıkları görülmektedir. Seyyidlerin de Hasan, Hüseyin, Mehmed, Mahmud, Mustafa ve Ali gibi adları olduğu göz önüne alındığında, bu isimlerin Hz. Peygamber soyundan gelmekten kaynaklı özel bir tercihle ilgili olabileceği akla gelmektedir.

İncelediğimiz kadarıyla Kayseri şer'iyye sicillerinde seyyidlerin eşlerinin ve kızlarının adı elli dört belgede geçmektedir. Bu belgelerdeki verilerden anlaşıldığına göre, seyyidlerin büyük bir kısmı tek eşliydi. Bununla birlikte seyyidler arasında iki eşli/çok eşli olanlar da vardı.⁵⁰⁰ Tespitlerimize göre, Kalenderhane Mahallesi'nden Seyyid Hacı Hüseyin'in Cemile ve Aişe¹ isimli iki hanımı, Köse Danişmendli Mahallesi'nden Hacı Mustafa Dede ibn-i Kemal Bey'in Abide bint-i İbrahim Şeyh ve Kamer bint-i Abdullah isimli iki hanımı,¹ Kayseri sakinlerinden Seyyid Ömer Efendi ibn-i Hacı Abdi Bey'in Abide Kadın ve Kamile Kadın¹ adında iki eşi, Kapan Mahallesi'nden Sefer Bey'in yaralanmasıyla ilgili davadan anlaşıldığı üzere iki eşi,¹ Sultan Mahallesi'nden Seyyid İbrahim Çelebi'nin Ümmi bint-i Seydi ve Meryem bint-i Abdurrahman¹ isimlerinde iki eşi bulunuyordu. Kayseri seyyidlerinin tek eşlilik ve çok eşlilikle ilgili bu durumunun, XVIII. yüzyıl Adana seyyidleriyle ilgili %86.2'sinin tek ve %10.2'sinin çok eşli olduğuna dair tespitle⁵⁰¹ ve XVIII ve XIX. yüzyıl Diyarbakır seyyidleriyle ilgili ailesi bilinen on bir seyyiden sadece birinin çok eşli olduğu tespitiyle⁵⁰² paralellik arz ettiği söylenebilir.

Seyyidlerin evlerine ve eşlerine yardımcı olması amacıyla köle ve cariyelerinin olduğu görülmektedir. Bu cariyelerden ümm-i veled yani sahibinden çocuk sahibi olanlar ve

⁴⁹⁴ Şen, a.g.t., s.43 (69, 100, H. 1069/ M. 1658-1659).

⁴⁹⁵ Yılmaz, a.g.t., s.31 (100/2, 144-443, H. Cemâzi'l-evvel 1104/ M. Ocak 1693).

⁴⁹⁶ Deveci, a.g.t., s.108 (55/2, 128-339, H. 15 Şevval 1055/ M. 4 Aralık 1645).

⁴⁹⁷ Yılmaz, a.g.t., s.9 (100/2, 94-219, H. 20 Şaban 1104 / M.25 Nisan 1693).

⁴⁹⁸ Yılmaz, a.g.t., s.15 (100/2, 105/106-353, H. 15 Ramazan 1104, M. 19 Mayıs 1693).

⁴⁹⁹ Üstün, a.g.t., s.68 (41/2, 192-487, H. 22 Zilhicce 1048/ M. 26 Nisan 1639).

⁵⁰⁰ Özbek, a.g.t., s.29 (88, 166, H. 1089-1090 M. 1678-1679); Oğuz, a.g.t., s.21 (59, 41-114, H. 20 Cemaziyelahir 1062/ M. 29 Mayıs 1652); Oğuz, a.g.t., s.18. (59, 36-99, H. 13 Cemaziyelahir 1062/ M. 22 Mayıs 1652); Kılıç, a.g.t., s.18. (41/1, 18, H. 7 Cemaziyevvel 1048/ M.16 Eylül 1638; Karaköse, a.g.t., s.46. (57/1, 43-135 H. 15 Muharrem 1058/ M. 10 Şubat 1648); Çapar, a.g.t., s.32. (61/1, 24-69, H.1061/ M. 1650).

⁵⁰¹ Yörük, a.g.m., s.14.

⁵⁰² Güler, a.g.m., s.195.

onların çocukları mirasçı sayılmakta ve mal varlığından miras alabilmekteydi. Sicillere yansıyan birkaç örnek vakada bu durum tespit edilebilmektedir.⁵⁰³

Sicillerden seyyidlerin yaşadıkları ailevî problemler hakkında bazı bilgiler elde edilebilmektedir. Bu bilgilere göre, bazı seyyidlerin eşlerine karşı şiddete başvurdukları anlaşılmaktadır. Buna dair bir vakada, Şeyh Taceddin Mahallesi'nden Seyyid Mustafa Çelebi'nin hamile eşi Ümmügülsüm ile problem yaşadığı, Ümmügülsüm'ün evdeki Ümmühani ve Esmâ adlı cariyelerle birlikte Huand Hamamı'na gittiği bir günde Seyyid Mustafa Çelebi'nin Ümmühani ve Esmâ adlı cariyelere Ümmügülsüm'ü dövdürttüğü ve onun düşük yapmasına sebep olduğu görülmektedir.⁵⁰⁴

Bazı seyyidlerin eşleriyle yaşadıkları sorunlar nedeniyle boşanma yoluna gittikleri kayıtlara yansımıştır. Mesela bir dava kaydında Kayseri Tos Mahallesi sakinlerinden Seyyid Ahmed'in kızı Sultan Hatun ile Muhammed oğlu Ali'nin evlendiği, bu evlilik dolayısıyla mehir hakkının doğduğu, daha sonra boşandıkları, bu nedenle Seyyid Ahmed kızı Sultan Hatun'un nafaka almaya hak kazandığı, buna ilaveten boşandığı eşinden mehir alacağını da talep ettiği yazmaktadır.⁵⁰⁵ Başka bir kayıttan, Zamantı Kasabası'na bağlı Şeyhler Karyesinden Seyyid Süleyman Çelebi'nin oğlu Emir'in zevcesi Pir Mehmed kızı Selçuk'u boşadığı anlaşılmaktadır.⁵⁰⁶ Bir diğer boşanma davası kaydında da, Talas Karyesi imamı Seydi Ali Halife'nin zevcesi Rabia bint-i Hacı Ali'yi üç talak ile boşamaya karar verdiği, fakat daha sonra boşadığı zevcesini fetva yoluyla geri aldığı belirtilmektedir.⁵⁰⁷ Başka bir kayıttan ise, Tepecik Mahallesi sakinlerinden Mahmud kızı Zarife'nin Seyyid Yahya'nın kendisini rızasız olarak oğlu Seyyid Hüseyin'e nikahladığını ve nikahın feshedilmesini istediği, davada önce haksız görülmesine rağmen, sonraki şahitlerin şهادeti ile haklı bulunup nikahın feshedilmesine karar verildiği yazmaktadır.⁵⁰⁸

Bazı seyyidlerin miras nedeniyle sorunlar yaşadığı tespit edilebilmektedir. Bu soruna dair bir dava kaydında, Kayseri sakinlerinden iken vefat eden Seyyid Ömer Efendi'nin hanımı ile diğer varisleri arasında iki cariyenin mülkiyeti meselesi yüzünden ihtilaf yaşandığı yazmaktadır.⁵⁰⁹ İkinci bir kayıttan, vefat eden Seyyid Bali'nin eşi Ümmü Gülsüm

⁵⁰³ Kılıç, a.g.t., s.35. (41/1, 134, H.17 Recep 1048/ M. 24 Kasım 1638); Kıvanç, a.g.t., s.35. (64/1, 26-71, 19 Muharrem 1066- M 18 Kasım 1655).

⁵⁰⁴ Doğan, a.g.t., s.23. (60/1, 9-27, H. 9 Cemaziyelahir M. 16 Nisan).

⁵⁰⁵ Aytekin, a.g.t., s.36. (91, 43-108, H. 1094/M. 1683).

⁵⁰⁶ Doğan, a.g.t., s.22. (60/1, 19-6, 9 H. 28 Cemaziyelahir 1066/M. 5 Mayıs 1655).

⁵⁰⁷ Çördük, a.g.t., s.3. (20/1, 6-34, H. 1027/ M. 1617).

⁵⁰⁸ Duran, a.g.t., s.21 (90, 68, H. 1091/ M. 1680).

⁵⁰⁹ Kılıç, a.g.t., s.35 (41/1, 134, H. 17 Recep 1048/ M. 24 Kasım 1638).

bint-i Abdulkerim adlı kadın ile Seyyid Bali'nin diğer mirasçısı olan kardeşinin oğlu Seyyid Ali Çelebi ibn-i Seyyid Veli'nin mirasın nasıl paylaşılacağı konusunda anlaşamadıkları, Seyyid Ali Çelebi'nin hileye başvurmakla itham edildiği ve sonuçta Ümmü Gülsüm'ün lehine karar verildiği belirtilmektedir.⁵¹⁰ Başka bir kayıтта, Hasbek Mahallesi sakinlerinden Şakire bint-i Yusuf Bali'nin oğulları arasında bir dava yaşandığı, oğullardan Seyyid Mahmud'un şehrin yakınındaki Çukurkuyu denilen mülk tarlayı zorla zapt ettiğinin tespit edildiği, oysa onun otuz yıl önce hisseler paylaşılırken paylaşımına rıza gösterdiği, neticede mahkemenin hisselerin hüccet-i şer'iyeye ile sabit olduğuna dair karar verdiği görülmektedir.⁵¹¹

Seyyidlerin vefatları durumunda geride kalan eş ve çocuklarının hayatlarını sürdürebilmeleri için onlara vasî tayin edildiği anlaşılmaktadır.⁵¹² Bu vazife için uygun görülüp atanacak kişilerin dindar, dürüst, güvenilir, vesâyete ve malî işlerde güvenilecek, vicdanen sorumluluk üstlenebilecek ve vasîsi olacağı kişi ile aynı dinden olması gerekmektedir.⁵¹³ Anlaşıldığına göre, seyyidlerin vasîleri yine kendileri gibi seyyid olan ailelerden⁵¹⁴ veya ailenin güvendiği seyyid olan kişilerden belirlenmekteydi. Belgelerden çocukların vasîliğinin annelerine veya üvey annelerine verildiği anlaşılmaktadır.⁵¹⁵ Onlar veya akrabalarından biri olmadığında ise mahalleden görevi layığıyla yerine getirebilecek birisine bu görevin verildiği görülmektedir.⁵¹⁶ Vasîler öldüğünde ise yerine yeniden aile üyelerinden biri geçmekteydi.⁵¹⁷

Belgelerden anlaşıldığına göre, seyyidelerin de toplumdaki diğer kadınlar gibi babalarından kendilerine kalan malları istediği gibi yönetebilme ve yaşadıkları adli sorunlar karşısında itiraz edebilme⁵¹⁸ imkânı bulunmaktaydı. Mahkemede gerektiği durumlarda

⁵¹⁰ Kıvanç, a.g.t., s.35 (64/1, 26-71, H.19 Muharrem 1066 / M 18 Kasım 1655).

⁵¹¹ Yılmaz, a.g.t., s.126 (55/1 42-110, H. Recep 1055/M. Eylül 1645).

⁵¹² "Buna dair bir örnek olarak "Kayseri'nin Mükrem Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Seyyid Süleyman Çelebi ibn-i Ahmed Çelebi'nin, küçük oğlu Seyyid Ahmed ve küçük kızı Hayrunnisa isimli yetimlere, amcaları Seyyid Ali Çelebi'nin vasi ve cedleri Şaban Ağa'nın da nazır tayin edildiği" hususunda Bkz. Alidağı, a.g.t., s.25. (78/3, 208-307, H. 4 Cumâde'l-âhire 1079/M. 9 Kasım 1668; Sezer, a.g.t., s.42, (78/2, 158-207 H. 17 Rebiyülahir 1079/ M. 24 Eylül 1668).

⁵¹³ Hüseyin Muşmal; İrem Gürbüz, *Osmanlı'da Vasîlik Kurumu: Konya Örneği, TURKHİS STUDİES*, S.13/16, Yaz-2018, s.209.

⁵¹⁴ Karaköse, a.g.t., s.54 (57/1, 55-173, H. 20 Safer 1059/ M. 5 Mart 1649).

⁵¹⁵ Oğuz, a.g.t., s18, (59, 36-99, H. 13 Cemaziyelahir 1062/M. 22 Mayıs 1652).

⁵¹⁶ AYTEKİN, a.g.t., s.41. (91, 60-145, H. 1094/M. 1683).

⁵¹⁷ Bir örnek şudur: "Varsaklar Mahallesinde Seyyid Emir Sultan isimli kişinin veraseti oğulları Seyyid Hacı Mustafa ve Seyyid Hüseyin Çelebi ve Seyyid Abbas'a aittir. Vâsilerden Seyyid Abbas'ın ölmesiyle onun varisi kızı Havadır." Bkz. Karaköse, a.g.t., s.26. (57/1, 15-46 H. 9 Zil-kade 1058/ M. 25 Kasım 1648).

⁵¹⁸ Şen, a.g.t., s.38 (69, 150, H.1069/ M.1659).

seyyidelerin de şahitliğine başvuruluyor ve yemin etmeleri gereken durumlarda yemin ediyorlardı.⁵¹⁹

---

⁵¹⁹ Sezer, *a.g.t.*, s.42. (78/2, 158-207, H. 17 Rebiyülahir 1079/ M. 24 Eylül 1668).

3.2. SEYYİDLERİN İKTİSADÎ İLİŞKİLERİ

Kayseri şer'iyeye sicillerine yansıdığı kadarıyla 17. yüzyılda Kayseri sancağındaki seyyidlerin iktisadi ilişkilerinin, daha çok alım-satım-kiralama ve borç-alacak işlemleri şeklinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Sicillerde bu işlemlerden her ikisi kapsamına giren birçok kayıt bulunmaktadır.

Bu kayıtlardan alım-satım-kiralama işleri ile ilgili olanlara bakıldığında, 17. yüzyılda Kayseri sancağında gerek kişisel mülkleri, gerekse miras yoluyla elde edilen malları alıp-satan seyyidlerin ve alıp-satım işlemlerinin şunlar olduğu görülmektedir: Varsaklar Mahallesiinde sâkin iken ölen Emir Sultan'ın vârisi olan oğulları Seyyid Hacı Mustafa, Seyyid Hüseyin Çelebi ve Seyyid Abbas'ın varisi kızı Hava'nın sınırları belli olan miras mülklerini Süleyman Çelebi'ye 160 esedî kuruşa satmaları,⁵²⁰ Gülük Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Şerife Ümmi Seleme isimli kadının vârislerinden kardeşinin oğlu Seyyid Ahmed Efendi'nin Gülük Mahallesi'ndeki evden hissesine düşeni Şeyh İbrahim Efendi'ye satması,⁵²¹ Hunat Mahallesi'nden Seyyid Abdülkadir Çelebi ile kardeşleri Hacı Ali, Mustafa Çelebi ve Şerife adlı kişilerin Kayseri Kalesi'nde bulunan evlerini 30 esedî kuruş nakit ve iki matla dülbendeyi Sefer adlı kişiye satması,⁵²² Huand Mahallesi sakinlerinden Seyyid Carullah Efendi ibn-i Abdülmuta Efendi'nin evini elli beş esedî kuruşa Abdulhalim bin Nazar'a satması,⁵²³ bir ara Akdağ Kadısı olan Seyyid Mahmud Efendi ve kardeşlerinin kendilerine dedelerinden kalma tarlalarını satmaları,⁵²⁴ Yalman Mahallesi sakinlerinden Seyyid Mesud Çelebi ibn-i Abdullah'ın evini on iki buçuk esedî kuruşa Safiye bint-i Abdi adlı hatuna satması,⁵²⁵ Mükremin Mahallesi sakinlerinden Hacı Halil oğlu Seyyid'in Hacı Seydi ve Habil adlı kimselere büyük tabhanedeki bir bab tabhane dükkanı hissesini 5,5 esedî kuruşa satması,⁵²⁶ Yenice Mahallesi'nde ikamet eden Seyyide bint-i Abdüsselam adlı hatunun mülk bağıını Abdünnebi bin Hasan'a satması,⁵²⁷ Saniha Hatun'un vekili olan kocası Seyyid Ali Efendi bin Seyyid Şah Mehmed Efendi'nin Saniha Hatun'un

⁵²⁰ Karaköse, a.g.t., s.123 (57/1, 15-46, H. 9 Zilkade 1058/ M. 25 Kasım 1648).

⁵²¹ Üstün, a.g.t., s. (41/2, 192-487, H. 22 Zilhicce 1048/ M. 26 Nisan 1639).

⁵²² Üstün, a.g.t., s. (41/2, 110-387, H. 20 Şevval 1048/ M. 24 Şubat 1639).

⁵²³ Yılmaz, a.g.t., s.45 (55/1, 78-205, H. Şaban 1055/ M. Ekim 1645).

⁵²⁴ Üstün, a.g.t., s.447 (41/2, 201-510, H. Evâil Zilhicce 1047/ M. 20 Nisan 1638).

⁵²⁵ Yılmaz, a.g.t., s.50 (55/1, 88-232, H. Ramazan 1055/ M. Ekim 1645).

⁵²⁶ Deveci, a.g.t., s.191 (55/2, 171-434, H. 3 Zilhicce 1055/ M. 20 Ocak 1645).

⁵²⁷ Yılmaz, a.g.t., s.28 (55/1, 38-99, H. 9 Recep 1055/ M.31 Ağustos 1645).

sınırları belli olan bir kıta bağını 205 esedî kuruşa satması,⁵²⁸ Kayseri sâkinlerinden Seyyid Ahmed Efendi bin Abdullah'ın Eğribucak'ta bulunan bağ mülkünü 40 esedî kuruşa Abdülhay Çelebi ibn-i Seyyid Abdürrahim Çelebi'ye satması,⁵²⁹ Sultan Mahallesi'nde sâkin iken vefat eden Seyyid İbrahim Çelebi'nin varislerinden Fatma'nın sınırları belli olan Hisarcık karyesinde bulunan bahçeyi İbrahim bin Mahmud'a 100 esedî kuruşa satması,⁵³⁰ Seyyid Mustafa Çelebi'nin Haffaflar Çarşısı'ndaki dükkanını Ali isimli şahsa kiraya verip üç senelik kira olan 1080 akçeyi kiracıdan alması,⁵³¹ Mevlâna Seyyid Şeyh Mehmed Efendi bin Hüseyin Efendi'nin Taçverilmiş Mahallesindeki menzillerini Ahmed bin Üveys'e pay etmesi,⁵³² Ömer Fakih ibn-i Hacı isimli kişinin Hacı Ali Çelebi ibn-i Seyyid Ali Bey'e sınırları belli olan 2 kıta tarlasını 30 esedî kuruşa satması,⁵³³ Hisayunlu Mahallesi sakinlerinden Hacı Musa oğlu Ahmed Çelebi'nin Seyyid İbrahim Efendi kızı Emine'ye vekili Sefer oğlu Hasan aracılığıyla 4 kıta tarlasını satması,⁵³⁴ Güçük Mahallesi sakinlerinden Şeyh İbrahim Efendi'nin iki adet tarlasını Seyyid Abdüsselam Çelebi'ye satması⁵³⁵ ve Ebubekir isimli şahsın Kalenderhane Mahallesi'ndeki bahçesini 18200 akçeye seyid Şeyh Mehmed Efendi'ye satması.⁵³⁶ Mahkeme kayıtlarına yansıyan seyidlerle ilgili bu on altı alım-satım-kiralama işleminden on ikisinde satıcı-kiralayıcı olan taraf seyid aileleridir. Bu işlemlerin bazısında alıcı olan taraf da yine seyidlerdir.

17. yüzyıl Kayseri sancağı seyidlerinin sicillere yansıyan iktisadî ilişkilerinden ikincisi, miraslarla ilgili alacak-verecek işlemleridir. Bu işlemler, Selman Mahallesi sakinlerinden Seyyid Mustafa bin Himmet'in Eflak Karyesinden Ahmed bin Kubad'a kefaletle verdiği yedi esedî kuruşu geri alması,⁵³⁷ Kayseri kadısı Seyyid Hüseyin Efendi tarafından vekil tayin olunan İbrahim Çelebi'nin Hacı Hüseyin oğlu Hüseyin Beşe'den müvekkiline ait 40 kuruş alacağını tahsil etmeye çalışması ve mahkemenin 48 kuruş olarak tespit ettiği borcun tahsil edilmesi,⁵³⁸ Hisayunlu Mahallesi sakinlerinden kadı Seyyid Musa Efendi'nin aynı mahalleden merhum Ali'den 493 esedî kuruş alacağını tahsil etmesi ve bunu merhum Ali'nin oğlu Muhammed ve kızı Esmâ'nın vasisi olan Seyyid Hasan'dan alması,⁵³⁹

⁵²⁸ Karaköse, a.g.t., s.227 (57/1, 55-176 H. 10 Safer 1059/ M. 23 Şubat 1649).

⁵²⁹ Karaköse, a.g.t., s. (57/1, 46-142, H. 20 Muharrem 1059/ M. 3 Şubat 1649).

⁵³⁰ Karaköse, a.g.t., s.193 (57/1, 43-135, H. 15 Muharrem 1058/ M. 10 Şubat 1648).

⁵³¹ Kılıç, a.g.t., s.213 (41/1, 39-150, H. 3 Rebiülevvel 1048/ M. 15 Temmuz 1638).

⁵³² Çördük, a.g.t., s.8 (20/1, 24-103, H. 1027/M. 1617).

⁵³³ Karaköse, a.g.t., s.283 (57/1, 74-235 H. 5 Rebi'ül-evvel 1059/ M. 19 Mart 1649).

⁵³⁴ Deveci, a.g.t., s.126 (55/2, 137-359, H. 30 Şevval 1055/ M. 18 Aralık 1645).

⁵³⁵ Üstün, a.g.t., s.333 (41/2, 196-494, H. 22 Zilhicce 1048/ M. 26 Nisan 1639).

⁵³⁶ Kılıç, a.g.t., s.144 (41/1, 18-78, H. 3 Cemâziye'lâhir 1048/ M. 12 Ekim 1638).

⁵³⁷ Yılmaz, a.g.t., s.50 (55/1, 88-233, H. Ramazan 1055/M. Ekim 1645)

⁵³⁸ Deveci, a.g.t., s.162 (55/2, 157-402, H. 5 Zilkade 1055/ M. 23 Aralık 1645).

⁵³⁹ Deveci, a.g.t., s.190 (55/2, 171-433, H. 3 Zilhicce/ M. 20 Ocak 1645).

Kayseri’de sakin Seyyid Hüseyin Efendi ibn-i Hasan Efendi’nin Selahaddin Efendi’den alacağı olan 200 esedî kuruşu Selahaddin Efendi’nin mahkemede bulunmaması nedeniyle onun kefilisi olan Ömer Çelebi bin İsmail’den istemesi,⁵⁴⁰ Cami-i Kebir Mahallesi’nde sakin iken vefat eden Seyyid Muslu Efendi’nin kızı Sabire’nin vekili olan Seyyid Ahmed Çelebi ibn-i Ali’nin Mehmed Beşe ibn-i Süleyman’dan Seyyid Muslu Efendi’nin alacağı olan 120 esedî kuruşu alması,⁵⁴¹ Hacı Abdullah Mahallesi sakinlerinden Ayşe bint-i Seyyid Tahir isimli kişinin davacı olduğu Himmet ve Yusuf ibn-i Hasan’ın kardeşleri olup vefat eden Mehmed’den alacağından kalan 80 kuruşu mahkeme yoluyla talep etmesi,⁵⁴² Huand Mahallesi sakinlerinden Seyyid Abdülğani Çelebi ibn-i Seyyid Ömer Beşe’nin İbrahim bin Halil Beşe’den 48 esedî kuruşluk alacağından kalan miktarı tahsil etmeye çalışması,⁵⁴³ Kayseri sakinlerinden Seyyid Hüseyin Efendi’nin vefat eden Cuma adlı kişiden 125 esedî kuruş alacağını mirasçılardan istemesi,⁵⁴⁴ Hisayanlu Mahallesi’nde oturan Zeyneb bint-i Mustafa Efendi’nin dayısı Seyyid Halil Çelebi bin Ali’yi babasının verdiği borçları dayısının almış olduğu iddiasıyla dava etmesi ve mahkemenin bunun ödenmesine hükmetmesi,⁵⁴⁵ Hisarcık Karyesinden İvaz adlı şahsın Seyyid İbrahim Efendi’den yüz yirmi beş kuruş alıp geri ödemediğinin tespiti,⁵⁴⁶ Kayseri’nin Hisarcık karyesinden Abdurrahman oğlu İvaz adlı kişinin Seyyid Mustafa Efendi’nin babasında kalan alacağını 60 esedî kuruş ve ederi kadar buğday olarak tahsil etmesi,⁵⁴⁷ Monyab taifesi şeyhlerinden Seyyid Mahmud Çelebi ibn-i İbrahim Çelebi, Hacı Şeyh ibn-i İbrahim ve Keçeci Mustafa bin Hacı Hasan isimli kişilerin Karaman Defterdarı Murat Paşa’nın vekili Durmuş Bey’den aldıkları 20.930 akçe borcun aynı değerdeki 299 keçe ile ödenmesine karar verilmesi,⁵⁴⁸ Yenice Mahallesi’nden İbrahim bin Ali ve Abdülğani ibn-i Osman’ın Seyyid Ali bin Seyyid Mahmud’dan alacakları olan 8 esedî kuruşu mahkeme aracılığı ile almaları,⁵⁴⁹ Kapan Mahallesi’nde sakin iken vefat eden Halil Ağa’nın zevcesi Kamile ve oğulları Abdüsselam ile Emrullah’ın vekili olan Ali Efendi’nin Seyyid Salih Efendi’nin vekilinden müvekkili Kamile’nin alacağı olan 7 bin akçeyi alması.⁵⁵⁰

⁵⁴⁰ Karaköse, a.g.t., s.114 (57/1, 12-37 H. 3 Zilkade 1058/M. 19 Kasım 1648).

⁵⁴¹ Karaköse, a.g.t., s.175 (57/1, 36-113 H. 29 Zilhicce 1058/ M. 14 Ocak 1649).

⁵⁴² Karaköse, a.g.t., s.208 57/1, 49-153, H. 3 Safer 1059/M. 16 Şubat 1649).

⁵⁴³ Karaköse, a.g.t., s.214 57/1, 51-160, H. 4 Safer 1059/ M. 17 Şubat 1649).

⁵⁴⁴ Kılıç, a.g.t., s.397 (41/1, 97-355, H. 16 Ramazan 1048/ M. 21 Ocak 1639).

⁵⁴⁵ Kalıpçıoğlu, a.g.t., s. 15. (75, 58, H. 1073-1074/M. 1663-1664).

⁵⁴⁶ Kılıç, a.g.t., s.320 (41/1, 71-277, H. Evail Şaban 1048/M. Aralık 1638).

⁵⁴⁷ Deveci, a.g.t., s.100 (55/2, 125-330, H. 15 Şevval 1055/ M. 4 Aralık 1645).

⁵⁴⁸ Karaköse, a.g.t., s.190 (57/1, 42-131, H. 10 Muharrem 1058/ M. 5 Şubat 1648).

⁵⁴⁹ Karaköse, a.g.t., s.238 (57/1, 60-188, H. 5 Safer 1059/ M. 28 Şubat 1649).

⁵⁵⁰ Karaköse, a.g.t., s.316 (57/1, 85-275, H. 20 Rebiülevvel 1059/ M. 3 Nisan 1649).

Bu vakalarda Kayseri sancağındaki Seyyidlerin çoğunluğunun davacı konumunda olduğu görülmektedir. Bu alım-satım ve alacak-verecek işlemlerinde on bir Seyyid'in satıcı, dört Seyyid'in alıcıyken, on Seyyid'in borç veren dört Seyyid de borçlu durumdadır. Bu işlemlerde her iki tarafın Seyyid olduğu haller de söz konusudur. Seyyidlerin tarafı oldukları alacak-verecek davalarının büyük çoğunluğu onların lehine sonuçlanmıştır. Bu davalarda az da olsa Seyyidlerin haksız olduğu durumlar da vardır. Seyyidler arasında aldığı borcu ödememekte ısrarcı olanlara da rastlanmaktadır. Buna göre Seyyidler arasında güvenilmeyecek kişilerin de bulunduğu sonucu çıkarılabilir.

17. yüzyıl Kayseri sancağı Seyyidlerinin alım-satım-kiralama-takas ve alacak-verecek şeklindeki iki türlü iktisadî ilişkiyi gayr-ı Müslimlerle de kurduğu görülmektedir. Bu ilişkilerden alım-satım-kiralama-takas işlemi yapılması şeklinde olanlar şunlardır: Seyyid İbrahim Efendi'nin Talas'taki güvercinliği Bağdasır isimli zimmîye iki bin üç yüz akçeye satması,⁵⁵¹ Seyyid Mustafa Çelebi ibn-i Hacı Şaban Çelebi'nin Penbeciler Çarşısı'nda sınırları belli olan bezzaz (kumaş) dükkânının 10 hissesinden 4 hissesini Abraham veled-i Yasef isimli kişiye satması,⁵⁵² Tutak Mahallesi'nden Seyyid Sadi Efendi'nin bağını Bagos veled-i Karagöz adlı zimmîye satması,⁵⁵³ Seyyid Abdülbâki Efendi'nin Kulî isimli zimmîden satın aldığı Talas köyünde bulunan bağını kırk bir esedî kuruşa Mihâil'e satması,⁵⁵⁴ Cami-i Kebir Mahallesi sakinlerinden Seyyid Abdülhay oğlu Seyyid Lütfullah Ağa'nın Gürcü Mahallesi'nde bulunan bir sofa, bir tabhane, bir ahır, bir fevkani, bir oda ve yarım avludan oluşan evini Daniel adlı zimmîye yüz otuz sekiz kuruş nakit ve otuz iki kuruş kıymetli bir top kadife, altı donluk kumaş ve sandal olmak üzere toplam yüz yetmiş kuruşa satması ve meblağı peşin alması,⁵⁵⁵ Hamurcu Mahallesi'nden Seyyid Ramazan Çelebi ibn-i Yusuf'un bağını Maryam Ana ve Ağisa bint-i Tatar adlı hatunlara satması,⁵⁵⁶ Kapan Mahallesi'nden Seyyid Recep Çelebi ibn-i Seyyid Hüseyin Çelebi ile annesi Rabia bint-i Ahmed ve kardeşleri Ali, Hatice ve Zahide'nin mülklerini Talas Karyesinden Abraham veled-i Simon'un bağı ile takas etmeleri,⁵⁵⁷ Güllük Mahallesi sakinlerinden Seyyid Hanifi isimli şahsın dedelerinden kalma mülk tarlayı Arakil isimli gayrimüslime kiralaması, Arakil'in bu tarlayı usulsüz şekilde kullanmasının tespit edilmesi

⁵⁵¹ Kılıç, a.g.t., s.140 (41/1, 17, 72, H. Evâsıt Cemâziyelâhir 1048/M. Ekim 1638).

⁵⁵² Karaköse, a.g.t., s.206 (57/1, 49-151 H. 3 Safer 1059/M. 16 Şubat 1649).

⁵⁵³ Aydoğan, a.g.t., s.35. (91/1, 135-290, H. 23 Zil-kade 1094/M. 13 Kasım 1683).

⁵⁵⁴ Solmaz, a.g.t., s.21 (82/2, 118-285, H.1085/M.1674-1675)

⁵⁵⁵ Türkmen, a.g.t., s.188. (96, 101-265, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

⁵⁵⁶ Özmen, a.g.t., s.27. (91/2,414, H. 8 Safer 1095/M. 26 Ocak 1684 Çarşamba).

⁵⁵⁷ Özmen, a.g.t., s.30 (91/2, 437, H. 24 Safer 1095/M. 11 Şubat 1684 Cuma).

üzerine tarlanın Seyyid Hanifi'ye teslimini tembihleyen belge yazılması,⁵⁵⁸ Seyyid Abdülalim Efendi'nin dörtte bir ürün karşılığı Rum kökenli kiracısı Neceş'e tarlasını kiralaması ve bir süre sonra kirasını alamayınca mahkemeye başvurması,⁵⁵⁹ Talas karyesinden zimmî olan Sefer ve Mıgırdıç veledeyn-i İbrahim adlı kardeşlerin Karakuyu mevziinde yer alan bir tarafı Yusuf Beşe'ye bir tarafı Sefer adlı zimmîye ait olan tarlalarını yirmi iki esedî kuruşa Seyyid Mehmed Efendi bin Seyyid İbrahim Çelebi'ye satmaları,⁵⁶⁰ Sınıkcı Mahallesi'nden Haçor veled-i Serkis'in zevcesi ve çocuklarına intikal eden mirasının Haçor veled-i Serkis'in borçlarını ödemeye kâfi gelmediği için müzayede yoluyla Seyyid Hacı Mehmed Efendi'ye iki yüz kırk kuruşa satılması,⁵⁶¹ Sinan veled-i Yosef isimli zimmînin bundan önce ölen Seyyid Muslu'nun kızı Sabire hatunun vâsisi olan Seyyid Ahmed Çelebi huzurunda sınırları belli olan tarla mülkünü 35 esedî kuruşa Sabire hatuna satması,⁵⁶² Ulemâ isimli kimse ile Kerkür oğlu Çalışa isimli gayrimüslimin Seyyid Nuh, Abdurrauf Mevlânâ Ahmed, Hacı Ali ve Seniha isimli kadına yüz yirmi bin akçeye bir takım mal satıp parasını almaları, fakat malı vermemeleri, bu sebeple mahkemeye verilen Ulemâ isimli kimse ile Kerkür oğlu Çalışa isimli gayrimüslimin malları Seyyid Nuh, Abdurrauf Mevlânâ Ahmed, Hacı Ali ve Seniha isimli kadına vermek zorunda kalmaları.⁵⁶³

Seyyidlerin söz konusu iktisadî ilişkilerinden alacak-verecek şeklinde olanları ise şöyledir: Mancusun Karyesinden Sultan Bali veled-i Arslan adlı zimmî Tavlusun Köyü zaimi (şefi) olan Hacı Ahmed Ağa'nın vekili Seyyid Ahmed Ağa'dan şahitler huzurunda yedi yüz kuruş alması,⁵⁶⁴ Kayseri ahalisinden Seyyid Hacı Abdulhalim Efendi bin Seyyid Abdullah Efendi'nin Şarkıyan Mahallesi sakini iken ölen Simon veled-i Ese Bali'den nakit ve mal olarak toplam beş yüz on altı esedî kuruş iki salis kuruş alacağı olması, bunu kefil Yasef'in ve vârisler Altun ve Kadem'in inkâr etmesi, mahkemenin Seyyid'i haklı bulup hakkın iadesine karar vermesi,⁵⁶⁵ Delikli Taş Mahallesi'nden Seyyid Ahmed Çelebi ibn-i Mahmud Efendi'nin Temame bint-i Mardros'a verdiği borcu kefil Serkiz veled-i Safer'in kefaletine dayanarak temin etmek istemesi ve mahkemenin Seyyid'in alacaklarının teslim edilmesi kararı vermesi,⁵⁶⁶ Kırkor veled-i Bogos'tan 36 esedî kuruş alacağı olan Hüseyin

⁵⁵⁸ Üstün, a.g.t., s.63 (41/2, 185-471, H. 15 Zilhicce 1048/M. 19 Nisan 1639).

⁵⁵⁹ Kılıç, a.g.t., s.192 (41/1, 33-126, H. Evâsıt Cemaziye'l-evvel 1048/ M. Eylül 1638).

⁵⁶⁰ Yılmaz, a.g.t., s.58 (55/1, 105-281, H. 18 Ramazan 1055/ M. 7 Kasım 1645).

⁵⁶¹ Solmaz, a.g.t., s.31 (82/2, 143-341, H. 1085/M. 1674-1675).

⁵⁶² Karaköse, a.g.t., s.31 (57/1, 21-64, H. 24 Zil-kade 1058/M. 10 Aralık 1648).

⁵⁶³ Çökük, a.g.t., s.55. (57/3, 267-825, H. 1 Muharrem 1059/ M. Ocak-Şubat 1649).

⁵⁶⁴ Solmaz, a.g.t., s.21. (82/2, 117-284, H.1085/ M.1674-1675).

⁵⁶⁵ Kıvanç, a.g.t., s.58. (64/1, 60-167, H. 29 Rebiyyü'l-evvel 1066 / M 26Ocak 1656).

⁵⁶⁶ Özmen, a.g.t., s.20. (91/2, 365, H. 8 Muharrem 1095/ M. 27 Aralık 1683 Pazartesi).

Efendi ibn-i Hasan'ın vekili Seyyid Kasım Çelebi ibn-i Seyyid Şeyh İbrahim'in alacakları temin için mahkemeye başvurması ve Kirkor veled-i Bogos borcunu ödemek durumunda kalması,⁵⁶⁷ Seyyid Ahmed Çelebi bin ibn-i Abbas Çelebi'nin Şahin veled-i Sefer hakkında bir ay önce kendisinden yirmi kuruş borç aldığı ancak şimdi ödemeye yanaşmadığına dair iddiası,⁵⁶⁸ Hacet Mahallesi'nden Seyyid Abdurrahim Çelebi'nin Hürriyet Mahallesi'nden Sanat veled-i Allahverdi'nin bundan beş sene önce kendisinden yüz yirmi kuruş borç aldığını, fakat borcunu ödemediğini, alacağını Sanat'ın eşi Altun ve kızı Zemer'den talep ettiğini ama onların borcu ödemeye yanaşmadığını iddia etmesi, Seyyid Abdurrahim'e alacağını temin edebilmesi için yemin ettirilmesi ve haklı görülerek Altun ve Zemer'den alacağının temin edilmesi.⁵⁶⁹

Seyyidlerin gayr-ı Müslimlerle gerçekleştirdikleri bu işlemlerde durum, altı Seyyid'in satıcı, iki Seyyid'in kiralayıcı, bir Seyyid'in takasçı, dört Seyyid'in satın alan, altı Seyyid'in de borç veren olması şeklindedir. Buna göre, bu iktisadî ilişkide Seyyidler daha çok mal satan ve borç veren taraf olmaktadır. Aynı zamanda bu ilişkide Seyyidler mahkemeye başvurmak durumunda kaldıkları için mağduriyet yaşayan taraftır. Seyyidlerin bu işlemlerde ihtilaf ve sorunlarla karşılaşmamak için para alış-verişlerini kayıt altına aldırılmayı tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Borç para istenen taraf olması nedeniyle bu Seyyidlerin büyük bir kısmının varlıklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Seyyidler, ölüm veya ödenmemesi durumuna karşın alacaklarını sorunsuz temin edebilmek için borç isteyen gayrimüslimlerden kefil talep etmiş, genellikle kendi çevrelerinden diğer Seyyidlerin de şahitliği huzurunda borç vermeye özen göstermiş gibi görünmektedirler.

Şer'iyeye sicillerine yansıyan ve 17. yüzyıl Kayseri sancağı Seyyidlerinin iktisadî ilişkisi kapsamında değerlendirilebilecek bir husus da onların vergi konusunda yaşadıkları bazı vakalardır. Bu vakalardan birine göre, Kayseri'de Ebu Bekir, İbrahim ve Mehmed Çelebi adındaki Seyyidler sahip oldukları mülk bağların öşürleri istendiğinde vermekten kaçınmışlardır. Bunun sebebi sorulduğunda ise, kendilerinin Şeyh İbrahim Tennuri evladından olduklarını, şeyhin soyundan gelenlerin bağ, bahçe ve ellerinde tasarruf ettikleri yerlerden ve kovanlarından öşür talep olunmadığını öne sürmüşlerdir.⁵⁷⁰ İkinci bir vakaya göre; Kayseri de kahve bidatı vergisi emininin vekili Mustafa bin Mehmed, Seyyid İbrahim

⁵⁶⁷ Karaköse, a.g.t., s.60. (57/1, 66-205 H. 22 Safer 1059/ M. 7 Mart 1649).

⁵⁶⁸ Yurtlak, a.g.t., s.50. (66/1, 78-164, H 21 Şevval 1067/M. Ağustos 1657).

⁵⁶⁹ Çevik, a.g.t., s.58. (78/1, 89-90-171, H. 22 Muharrem 1079/ M. 2 Temmuz 1668).

⁵⁷⁰ Kılıç, a.g.e., s.99.

Çelebi ibn-i Seyyid Abdülkadir Çelebi hakkında ticaret için şehre kahve getirerek sattığı halde vergisini ödemeye yanaşmadığı iddiasıyla dava açmıştır.⁵⁷¹

---

⁵⁷¹ Yurtlak, a.g.t., s. 58. (66/1, 97-200, H. 10 Zilkade 1067/ M. 20 Ağustos 1657).

3.3. SEYYİDLER VE VAKIFLAR

Bu başlıkta Kayseri sancağı Seyyidlerinin vakıf müessesesi ile ilişkisi ele alınacaktır. Vakıf müessesesi İslam toplumlarında önemli bir yere sahiptir. Bu müessesenin gelişmesinin arkasında, Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de "*Mallarınızı Allah yolunda harcayın ve kendinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın. Bir de iyilik edin ve yaptığınızı güzel yapın. Doğrusu Allah iyilik eden ve işini güzel yapanları sever*"⁵⁷² diye buyurması ve Hz. Peygamber'in Müslümanları sürekli birbirleri ile yardımlaşmaya teşvik etmesi yatmaktadır. İslam devlet düzeninde vakıf hizmetleri siyasi otoriteye bırakılmamış, hayrat denen kurumlar zamanla bozulmaz mutlak ebedi tarafsız bir müessese olan vakfa bağlanmıştır.⁵⁷³

Vakıf müessesesi, önceki İslam devletlerinde olduğu gibi Osmanlılar döneminde de toplum için zaruri kamusal hizmetleri üzerine alarak önemli bir görev ifa etmiştir. Bu dönemde yalnız dini ödevleri yerine getirmek için cami, mescit, medrese, mektep, imaret ve külliye değil, onları idame ettirmek için gerekli ekonomik kurumlar, hanlar, bedestenler, çarşılar da vücuda getirilmiştir. Yolculara barınak sağlama amacıyla vakıf olarak yüzlerce zaviye ve vakıf imaret tesis edilmiştir.⁵⁷⁴ Vakıflar şehirlerin imarı ve şekillenmesi için hayati bir rol oynamıştır.⁵⁷⁵

Kayseri sancağındaki seyyidler de çeşitli gayelere yönelik olarak birçok vakıf kurarak⁵⁷⁶ bu müessese çerçevesinde toplum hayatına fayda sağlamaya çalışmışlardır. Kayseri sancağı seyyidlerinin kendi adlarına kurdukları ve onardıkları 56 adet vakıf, 22 adet zaviye, 2 adet hamam ve 1 adet han bulunmaktadır. Seyyidlerin bu kapsamdaki faaliyetleri zikredilecek olursa, Hacı İvaz Mahallesi sakinlerinden Seyyid Hacı İbrahim Çelebi, Hacı İbrahim Paşa Camii Vakfı'nı kurmuş ve sağlığında mahallenin çeşmesi, mescidi ve avarızını için para vakfetmiştir.⁵⁷⁷ Hacı İvaz Mahallesi'nden Seyyid Hacı İbrahim Çelebi mahallenin çeşmesi, mescidinin onarılması ve avarızına harcanması için nakid vakfetmiştir.⁵⁷⁸ Karakaya Karyesi sakinlerinden Seyyid Halil, Şeyh Halil Vakfı'nı kurmuştur.⁵⁷⁹ Şeyh Camii

⁵⁷² Bakara, 2/195.

⁵⁷³ İnalçık, a.g.e., s.115.

⁵⁷⁴ İnalçık, a.g.e., s.116.

⁵⁷⁵ İnalçık, a.g.e., s.116.

⁵⁷⁶ Bkz. Tablo 3. XVII. Yüzyıl'da Kayseri Seyyidlerinin Kurdukları ve İdare Ettikleri Vakıf, Zaviye, Hamam ve Hanlar.

⁵⁷⁷ Karaköse, a.g.t., s.336 (57/1, 91-301, H. 5 Rebi'ül-evvel 1059).

⁵⁷⁸ Şahin, a.g.t., s52. (77/1, 82-83.B-167, H. H.1078/ M. 1668-1668).

⁵⁷⁹ Çökük, a.g.t., s.49. (57/3, 255-788, H. 10 Şaban 1059/ M. 19 Ağustos 1649).

Vakfı'nı⁵⁸⁰ Seyyid Ahmed, Hürrem Çavuş Mahallesi'nde bulunan Mescid-i Şerif Vakfı'nı⁵⁸¹ mescid-i şerifin imamı Hacı Seyyid İslam ve Halife bin Hacı Hasan, Ahi İsa Zaviyesi Vakfı'nı⁵⁸² Gesi Karyesi ahalisinden Seyyid Süleyman b. Osman kurmuştur. Yine Seyyid Şeyh İbrahim Tennuri Vakfı'nın kurucuları bir Seyyid ailesidir. Nitekim bu ailenin mensuplarından biri Seyyid Ebu Bekir'dir.⁵⁸³ Seyyid Ömer Efendi Vakfı'nı da bir Seyyid ailesi kurmuştur.⁵⁸⁴

Kayseri seyyidlerinden bazıları da bağışlar yaparak vakıfların işlevlerini yerine getirmesine destek olmuşlardır.⁵⁸⁵ Mesela bir kayda göre, Seyyid Hacı İsmail Çelebi henüz hayatta iken kendi evini Cami-i Kebir Vakfı'na bağışlamıştır.⁵⁸⁶ Hasbek Mahallesi ahalisinden Seyyid Mehmed b. Seyyid Osman, mahallenin avarız hanesi nukud-ı mevkufesi için kendi ot değirmenini vakfın mütevellisi Hüseyin b. Veli'ye satmıştır.⁵⁸⁷ Diğer bir kayda göre, Pir Mehmed Paşa Vakfı'nın mütevellisi olan Seyyid Abdülhay vakıf işlerine harcanması için Gön Hanı'nı H. 1100/M. 1687-1689 Muharrem'in guresinde 200 esedî kuruşa Mahmud Ağa'ya kiraya vermiştir.⁵⁸⁸

Bazı seyyidler mütevellilik görevi⁵⁸⁹ yaparak vakıf kurumlarının işlevlerini yerine getirmesinde rol almışlardır. Söz gelimi Taşkıcık Mahallesi'nde Hacı Muhammed Nasrullah'ın kurduğu vakfın mütevelliliğini Seyyid Haydar Musa Çelebi yapmıştır.⁵⁹⁰ Kayıtlara, onun müteveli olarak bu vakfın bünyesindeki çeşmenin tamiri için çok masraf ettiği ve bu masrafın iade edilmesi gerektiği yansımıştır.⁵⁹¹ Hamamaltı Zaviyesi Vakfı'nın mütevellisi, Seyyid Abdülfettah Çelebi ibn-i Osman Efendi'dir.⁵⁹² Seyyid Abdülfettah Çelebi bu görevi sırasında bir başvuru yaparak, Ambar Viranı Karyesinden bazı kişilerin

⁵⁸⁰ Karaköse, a.g.t., s.46 (57/1, 44-136, H. 24 Zil-kade 1058/ M. 10 Aralık 1648).

⁵⁸¹ Kalıpçıoğlu, a.g.t., s.26 (75, 134, H. 1073/ M. 1663-1664).

⁵⁸² Aydoğan, a.g.t., s.41. (91/1,154-324, H. 20 Zilhicce 1094/M. 10 Aralık 1683).

⁵⁸³ Aydoğan, a.g.t., s.47. (91/1, 83-190, H. 28 Şaban 1094/M. 12.Ağustos 1683).

⁵⁸⁴ Türkmen, a.g.t., s.86. (96, 25-76, H. 1099-1100 M. 1687-1689).

⁵⁸⁵ Kalıpçıoğlu, a.g.t., s.45. (75, 263, H. 1073/ M. 1663-1664); Türkmen, a.g.t., s.151. (96, 74-197, H. 1099/ M. 1687-1689); Demir, a.g.t., s.34. (61/2, 125-402, H. 1061/M. 1651); Şahin, a.g.t., s.52. (77/1, 82-83/B-167, M. 15 Ocak 1668).

⁵⁸⁶ Kalıpçıoğlu, a.g.t., s.45. (75, 263, H. 1073/ M. 1663-1664).

⁵⁸⁷ Aydoğan, a.g.t., s.119. (91/1, 116-259, H. 10 Zilkade 1094/ M. 31 Ekim 1683).

⁵⁸⁸ Türkmen, a.g.t., s.151. (96, 74-197, H. 1099/ M. 1687-1689).

⁵⁸⁹ Mütevellilik; bir vakfın ya da benzeri bir şeyin yönetimi kendisine verilmiş olan kimse. Sözlükte “başkasının işini gören, dostluk gösteren, bakımını üstlenen” gibi anlamlar taşıyan müteveli kelimesi terim olarak vakfiye şartları, şer’i hükümler ve mer’i mevzuat çerçevesinde vakfın işlerini idare etmek üzere görevlendirilen kimseyi ifade eder. Bu görev ve yetkiye velâyet (vilâyet), görevlendirmeye tevliyet denilmektedir. Osmanlı uygulamasında mütevellinin yaptığı iş için çoğunlukla tevliyet kullanılır. *Bkz.* Nazif Öztürk, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.32, “Müteveli”, s.217-220.

⁵⁹⁰ Oğuz, a.g.t., s.44. (91, 73-171, H. 1094/M. 1683).

⁵⁹¹ Oğuz, a.g.t., s.44. (91, 73-171, H. 1094/M. 1683).

⁵⁹² Özmen, a.g.t., s.35. (91/2, 467 H. 14 Rebiülevvel 1095/M. 1684).

aşarlarını bu vakfa ödemelerini sağlamaya çalışmıştır.⁵⁹³ Hacı Ahmed Paşa Vakfı'nın mütevelliliğini Seyyid Hüseyin Efendi yapmıştır. Seyyid Hüseyin Efendi'nin bu görevi kapsamında halkın faydalanması için suyolları yaptırdığı kaydedilmektedir.⁵⁹⁴ Gesi Karyesi'nde bulunan Ali Cafer Zaviyesi Vakfı'nın⁵⁹⁵ mütevelliliğini⁵⁹⁶ önce Mevlana Seyyid Abdülkadir Efendi ibn-i Seyyid Mehmed Efendi, sonra Seyyid Hüseyin, onun vefatından sonra da zaviyedar olan Seyyid Hidayettullah yapmıştır.⁵⁹⁷ Yalman Mahallesi sakinlerinden Hacı Hüseyin Bey'in kurduğu Hacı Hüseyin Vakfı'na, onun vefatından sonra mahkeme kararıyla Seyyid Şaban Çelebi bin Seyyid Ali Çelebi müteveli olarak tayin edilmiştir.⁵⁹⁸ Kayseri'de naibü'ş-şer' olan Seyyid Nuh Efendi bin merhum Ömer Efendi,⁵⁹⁹ Anbar Virani Karyesi'nde yer alan Seyyid Muhammed Paşa Evkafı'nın⁶⁰⁰ mütevellisiydi. Ulumiddin Zaviyesi'nin zaviyedarı olan Hüseyin ve Mehmed adlı kimselerin vefat etmesinden sonra zaviye vakfına Seyyid Mahmud müteveli olarak getirilmiştir.⁶⁰¹ Pervane Bey Medresesi Vakfı'na ait bütün vergilerin toplanması ve diğer hizmetlerin görülmesi için Seyyid Hacı Mustafa⁶⁰² müteveli olarak seçilmiştir. Câmi-i Kebir Mahallesi sakinlerinden Seyyid Abdülhay oğlu Seyyid Lütfullah Ağa'nın⁶⁰³ vefatından sonra kurulan Şeyh Lütfullah (sırrihü'l-aziz) Evkafı'na Seyyid Ahmed Efendi Vakfı'ndan Seyyid Şeyhi İbn Ali⁶⁰⁴ karşılıksız müteveli olmuştur. Hasbek Mahallesi sakinlerinden mesleği kadılık olan Mevlâna Seyyid Osman Efendi, Mükerrime Hatun'un kendisi için vakfettiği Ecza-i Şerife Vakfı'nın mütevellisiydi.⁶⁰⁵ Merhum Seyyid Mahmud Vakfı'nın ortak mütevellisi Seyyid Abdülkerim ve Seyyid Ali idi. Seyyid Ali'nin vefat etmesiyle yerine Seyyid Abdülkerim'e mütevellilik verilmiştir.⁶⁰⁶ Hamamaltı Zaviyesi Vakfı'na⁶⁰⁷ Seyyid Abdülfettah Çelebi ibn-i Osman Efendi'nin mütevellilik yaptığı bilinmektedir. Seyyid Abdülhay, Gön Hanı'nın bağlantılı olduğu Pir Mehmed Paşa Vakfı'nın da mütevellisiydi.⁶⁰⁸ Çeşme-i Kebir

⁵⁹³ Özmen, a.g.t., s.35. (91/2, 467, H. 14 Rebiülevvel 1095/M. 1684).

⁵⁹⁴ Karaköse, a.g.t., s.231 (57/1, 57-180, H. 10 Safer 1059/ M. 23 Şubat 1649).

⁵⁹⁵ Yılmaz, a.g.t., s.47, (55/1, 83-219, H. 24 Şaban 1055/ M. 1645).

⁵⁹⁶ Yılmaz, a.g.t., s.47, (55/1, 83-219, H. 24 Şaban 1055/ M. 1645).

⁵⁹⁷ Özbek, a.g.t., s.42 (88, 272, H. 1089-1090/M. 1678-1679).

⁵⁹⁸ Yurtlak, a.g.t., s.50. (66/1, 78-165, H. 21 Şevval 1067/ M. Ağustos 1657)

⁵⁹⁹ Yurtlak, a.g.t., s. 42. 66/1, 56-124, H. 8 Şevval 1067/M. 20 Temmuz 1657).

⁶⁰⁰ Doğan, a.g.t., s.51 (60/1, 35-132, H. 29 Receb/ M. 4 Haziran).

⁶⁰¹ Türkmen, a.g.t., s.33 (96, 62-172, H. 1095/M. 1684).

⁶⁰² Türkmen, a.g.t., s.41 (96, 87-225, H. 1099-1110/M. 1687-1689).

⁶⁰³ Türkmen, a.g.t., s.188. (96, 101-265, H.1099-1100/ M. 1687-1689).

⁶⁰⁴ Yılmaz, a.g.t., s.43 (55/1, 74-193, H. 18 Şaban 1055/M. 9 Ekim 1645).

⁶⁰⁵ Türkmen, a.g.t., s.26. (96, 41-113, H. 1099-1100/ M. 1687-1689).

⁶⁰⁶ Oğuz, a.g.t., s.42 (59, 88-238 Safer 1062/M. Ocak 1652).

⁶⁰⁷ Özmen, a.g.t., s.35. (91/2, 467, H. 14 Rebiülevvel 1095/M. 1684).

⁶⁰⁸ Türkmen, a.g.t., s. 151. (96, 74-197, H. 1099/ M. 1687-1689).

Vakfı'nın⁶⁰⁹ mütevellisi Seyyid Ali idi. Develi Karahisar'da bulunan Eredna Vakfı'nın mütevellisi önce Seyyid Musa olup onun vefat etmesi ile boş kalan yerine Seyyid Haydar ve Seyyid Ömer ortaklık üzere mütevellilik olmuşlardır.⁶¹⁰ Karakaya karyesi yakınında bulunan Şeyh Halil Zaviyesi Vakfı'nın şeyhi ve mütevellisi Seyyid Mehmed idi.⁶¹¹ Hacı İbrahim Paşa Camii Vakfı'nı, kurucusu Seyyid Hacı İbrahim Çelebi'nin vefatından sonra onun yakınlarından Seyyid Mustafa mütevellilik olarak yönetmiştir.⁶¹² Şimşirkaşık Hacı Hasan Vakfı'na bağlı mescid-i şerifin evkafına Seyyid Ebubekir Çelebi mütevellilik yapmıştır.⁶¹³ Seyyid Ömer Efendi Vakfı'nın kurucuları, vakfa mütevellilik olarak kurucu aileden Seyyid Abdüssamed ve Seyyid Kasım'ı mütevellilik olarak belirlemişlerdir.⁶¹⁴ Ayrıca Talas Karyesi imamı Seydi Ali Halife,⁶¹⁵ Hatiroğlu Camii imamı Molla Ahmed,⁶¹⁶ Han Camii Şerifi imamı Seyyid Mustafa Çelebi bin Seyyid Hacı Abdülkasım Çelebi,⁶¹⁷ Hürrem Çavuş Mahallesi'ndeki mescid-i şerifi imamı Hacı Seyyid İslam, Köşk Medresesi'nde görev yapan Şeyh Seyyid Mehmed⁶¹⁸ ve Seyyid Mustafa Efendi,⁶¹⁹ Şifahiye Medresesi'nde görev yapan Mevlâna Hüseyin Efendi, Seyyid Ahmed Efendi⁶²⁰ ve Seyyid Abdürrahim Efendi⁶²¹ de bu görevlerinin yanı sıra vakıflarda mütevellilik yapmış olan seyyidlerdir.

Kayseri Sancağındaki seyyidler mütevellilik görevi kapsamında mütevellilik oldukları vakıflarda belirli günlerde Kur'an tilavet edilmesi,⁶²² gelirlerin toplanması,⁶²³ tamir edilecek yerlerin belirlenmesi, tamir giderlerinin ve sair giderlerin hesaplanması, kiraların toplanması gibi hizmetlerin yapılmasından sorumluydular. Onlar bu işleri velayet yoluyla veya kendi yerine vekil tayin ederek yürütürlerdi. Mütevelliler bu görevleri esnasında kimlere ve

⁶⁰⁹ Çördük, a.g.t., s. 33. (57/3, 233-738, H. 16 Rebiyülâhir 1059/ M. 29 Nisan 1649).

⁶¹⁰ Türkmen, a.g.t., s.30 (96, 53-145).

⁶¹¹ Türkmen, a.g.t., s. (96, 35-101).

⁶¹² Karaköse, a.g.t., s.336 (57/1, 91-301, H. 5 Rebi'ül-evvel 1059).

⁶¹³ Yılmaz, a.g.t., s.59. (55/1, 108-291 Ramazan 1055 (M. Kasım 1645).

⁶¹⁴ Türkmen, a.g.t., s.86. (96, 25-76, H. 1099-1100 M. 1687-1689).

⁶¹⁵ Çördük, a.g.t., s.3 (20/1, 6-34, H. 1027, M. 1617).

⁶¹⁶ Yurtlak, a.g.t., s.56 (66/1, 91-191, H. 5 Zilkade 1067, M. 15 Ağustos 1657).

⁶¹⁷ Kalıpcıoğlu, a.g.t., s.18 (75, 77, H. 1073-1074, M. 1663-1664).

⁶¹⁸ "Kayseri'deki Köşk Medresesi Müderrisi Şeyh Seyyid Mehmed'in Argıncık köyüne gelen suya, bu suyun defterde kendi medresesi adına kayıtlı bulunan Köşk ve Pervane suyu olduğu gerekçesiyle yaptığı müdahalenin incelenmesi; haksız olduğu anlaşılırsa menedilmesi." Bkz. BOA, A. DVNS. MHM. d.91, b.149, vrk.25, H-16-01-1056.

⁶¹⁹ Ünal, a.g.t., s.18 (92, 30, H. 1095/M. 1684).

⁶²⁰ Yılmaz, a.g.t., s.49 (55/1, 86-228, H. 26 Şaban 1055/M. 17 Ekim 1645).

⁶²¹ Yurtlak, a.g.t., s.56 (66/1, 93-195, H. 10 Zilkade 1067/M. 20 Ağustos 1657).

⁶²² Türkmen, a.g.t., s.86. (96, 25-76, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

⁶²³ Türkmen, a.g.t., s.41 (96, 87-225, H. 1099-1100/M. 1687-1689).

nerelere para harcadıklarını, nereye yatırım yaptıklarını ayrıntı şekilde kaydederlerdi. Bu kayıtları harcamalara göre sınıflandırdıkları belgeler olurdu.⁶²⁴

Seyyidler mütevellilik görevleri karşılığında günlük bir, iki, beş, altı, elli, kırk, yirmi beş, yirmi veya yarım akçe gibi ücret alıyorlardı. Örneğin Gülük Cami-i Şerifi mütevellisi Mehmed Halife ibn-i Abdurrahman günlük 6 akçe ücret almaktaydı.⁶²⁵ Seyyid Abdülkerim ve Seyyid Ali, Seyyid Mahmud Vakfi'nda günlük 1 akçe karşılığında ortaklıkla mütevellilik yapmışlardır.⁶²⁶ Şeyh Lütfullah Evkafi mütevellisi Seyyid Şeyhi ibn-i Ali'ye vakıf mahsulünden günlük yarım akçe ücret verilmiştir.⁶²⁷

Seyyidler bu görevleri sırasında vakıflara ait malların başkaları tarafından alınması ya da usulsüz kullanılması gibi durumlarla karşılaştıklarında mahkemeye başvurarak bunlarla mücadele etmişlerdir. Zaten eğer bir vakıf, vakfın niyetine aykırı bir şekilde döndürülmüşse veya vakfın gayesine hizmet etmiyorsa, devlet müdahale edebilir ve şer'an başka bir hususa tahsis edebilirdi.⁶²⁸ Bu çerçevedeki bir kayıta Yalman Mahallesi'nden Hüseyin Bey Vakfı'nın mütevellisi olan Seyyid Şaban Çelebi ibn-i Seyyid Ali'nin, Mehmed Beşe ibn-i Hasan hakkında Talas Karyesinde bulunan vakfa ait tarlayı mülkü gibi kullandığını iddia ederek tarlanın geri alınması talebiyle dava açtığı görülmektedir.⁶²⁹ Diğer bir kayıta ise, Hürrem Çavuş mahallesinde bulunan mescidin imamı ve vakfın mütevellisi olan Hacı Seyyid İslam ve Halife bin Hacı Hasan'ın, Köstere nahiyesine tabi Logna mezrasının tımarına mutasarrıf olan Gazi Ahmed bin Gazi'ye karşı mezradaki değirmenin icrasının kendi vakıflarına ait olduğu, Gazi Ahmed bin Gazi'nin buna el koyduğu, bunun geri alınarak kendilerine verilmesi iddiasıyla dava açmışlardır.⁶³⁰

Seyyidler vakıflardaki görevleri kapsamında bir takım suiistimal iddiaları nedeniyle şikâyetlere maruz kalmışlar ve bazı seyyidlerin gerçekten suiistimal yaptığı tespit edilmiştir. Örneğin Mehmed Efendi Vakfı'nın mütevellisi olan Seyyid Mehmed Efendi, vakıf kurucusunun şartlarına aykırı olarak vakfa ait vergi gelirlerini hak sahiplerine vermeyerek kendi zimmetine geçirdiği için görevden alınmış, yerine Şevki Mehmed ve Hüseyin isimli

⁶²⁴ Şahin, a.g.t., s.201. (77/1, 82/83B-167, H. 1078 / M. 1667-1668).

⁶²⁵ Yılmaz, a.g.t., s.179 (55/1, 74-193, H. 18 Şaban 1055/ M. 9 Ekim 1645).

⁶²⁶ Oğuz, a.g.t., s. 42 (59, 88-238, H. Safer 1062/ M. Ocak 1652).

⁶²⁷ Yılmaz, a.g.t., s.179. (55/1, 74-193, H. 18 Şaban 1055/M. 9 Ekim 1645).

⁶²⁸ Halil İnalçık, *Halil İnalçık'ın Merceğinden Osmanlı, "Osmanlı'nın En Güvenilir Toplumsal Örgütü: Vakıf*, 2017, Profil Kitap, İstanbul, s.117.

⁶²⁹ Yurtlak, a.g.t., s.51. (66/1, 79-169, H. 24 Şevval 1067/ M. Ağustos 1657)

⁶³⁰ Kalıpçioğlu, a.g.t., s.26. (75, 134, H. 1073/ M. 1663-1664).

şahıslar müştereken mütevellî nasp ve tayin edilmiştir.⁶³¹ Ahi İsa Zaviyesi mütevellîsi Seyyid İsmail, görevinde suiistimalde bulunduğu iddiasıyla vakfın kurucu mütevellîsi Seyyid Süleyman bin Osman'ı şikâyet etmiştir.⁶³² Taşkıncık Mahallesi'nde Hacı Muhammed Nasrullah'ın inşa ettiği vakıf çeşmenin tamiri için mütevellî Seyyid Haydar Musa Çelebi'nin yaptığı harcama vakıf sahipleri tarafından fazla bulunarak dava konusu edilmiştir.⁶³³ 1683 yılında Seyyid Eyyüb, Seyyid İshak Çelebi ve Seyyid Ali Kaya adlı kişiler, Karakaya Karyesindeki Seyyid Halil Şeyh Vakfı'nın geliri için Seyyid Mehdi Çelebi aleyhine dava açmışlardır.⁶³⁴ 1649 tarihli bir belgeye göre, Kayseri'de Çeşme-i Kebir vakfının başında olan Seyyid Ali, Hamza ve Abdi isimli kişilerin kendisi hakkındaki olumsuz sözleri neticesinde görevden alınmıştır. Araştırmalar sonucunda bu söylemlerin asılsız olduğu anlaşıl原因 olarak Seyyid Ali tekrar görevine iade edilmiştir.⁶³⁵ Seyyid Hamza Çelebi ibn-i Seyyid Osman Çelebi, Kayseri'de sınırları belli olan bezzaz dükkânını Şeyh Camii Vakfı mütevellîsi olan Seyyid Ali Efendi'nin zorla zapt ettiği iddiasıyla mahkemeye başvurmuş ve haklı bulunmuştur.⁶³⁶

Buraya kadar verilen bilgilere göre, Kayseri seyyidlerinin bu şehir sosyal ve ekonomik hayatında oynadıkları rollerden birinin de vakıf kurmak, bağışta bulunarak vakıfları desteklemek ve bazı vakıfları yönetmek olduğu söylenebilir.

---

⁶³¹ Şahin, a.g.t., s.38 (74/2, 150-321, H. 3 Şevvâl 1077/ M. 29 Mart 1667)

⁶³² Aydoğan, a.g.t., s.41. (91/1, 154-324, H. 20 Zilhicce 1094/ M. 10 Aralık 1683).

⁶³³ Oğuz, a.g.t., s.44. (91, 73-171, H. 1094/M. 1683).

⁶³⁴ Aydoğan, a.g.t., s.24. (91/1,105-239 H. 3 Şevval 1094/M. 25 Eylül 1683).

⁶³⁵ Çördük, a.g.t., s. 33. (57/3, 233-738, H. 16 Rebiyülâhir 1059 / M.29 Nisan 1649).

⁶³⁶ Karaköse, a.g.t., s.46. (57/1, 44-136, H. 24 Zil-kade 1058/ M. 10 Aralık 1648).

3.4. SEYYİDLER VE KÖLELERİ

Kayseri şer'iyeye sicillerinde mevcut olan hüccet,⁶³⁷ ilam,⁶³⁸ ferman⁶³⁹ ve beratlardan,⁶⁴⁰ Kayseri'deki birçok seyyidin köle veya cariyeye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Şer'iyeye sicillerindeki bu belgelerde Kayseri seyyidlerinin köle ve cariyelerle ilişkileri hakkında bazı bilgiler bulunmaktadır.⁶⁴¹ Bu bilgilerden bir kısmı, seyyidlerin köle azat etme temayülünde olduğunu yansıtmaktadır. Zira 17. yüzyılda Kayseri'de yaşayan birçok seyyidin "karşılık beklemeden azat etmek ve ölümden sonra olmak şartı" şeklinde⁶⁴² kölelerini azat ettikleri görülmektedir. Şöyle ki, Seyyid Mehmed Gürcü kökenli kölesi Dilaver'i,⁶⁴³ Seyyid Abdi Çelebi kölesi Kenan'ı,⁶⁴⁴ Seyyid Abdürrahim Dilaver adlı kölesini,⁶⁴⁵ Sadıka Hanım Rum asıllı kölesi Hazinekar Rüstem'i,⁶⁴⁶ Hacı Osman kendisine ait kölesini,⁶⁴⁷ Hacı Ali Çelebi, Yusuf isimli kölesini,⁶⁴⁸ Hacı İbrahim babasından kendine kalan Rus asıllı kölesi Yusuf'u,⁶⁴⁹ Hacı Mustafa Ağa, Abdullah oğlu Beşir adlı kölesini,⁶⁵⁰ Hacı Mustafa Ağa Badısaba adlı kölesini,⁶⁵¹ Şaban Çelebi Rus asıllı kölesi Şahin'i,⁶⁵² Seyyid Mustafa Efendi Rus asıllı kölesi Kaytas'ı,⁶⁵³ Hacı Abdi Gürcü asıllı kölesi

---

⁶³⁷ Hüccet; Osmanlı mevzuatında hüccet tabiri yerine senet melhumu da kullanılmıştır. Şer'î hüccetlere senedat-ı şer'iyeye denmiştir. Ancak bu mana hüccetin hukuk terimi olarak zikredilen manasıdır. Halk dilinde, hükmü ihtiva etsin etmesin üst tarafında hâkimin imza ve mührünü taşıyan her belgeye hüccet denilmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki kayıtlar, bu son manaya göredir. Bkz. Ahmed Akgündüz, "İslam hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iyeye Mahkemeleri ve Şer'iyeye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.14, 2009, s. 13-48.

⁶³⁸ İlam; Bildirme, bildirilme, anlatma. Bir davanın mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığını gösteren resmi vesika. Bkz. Hasan Moğol, *Şeri'iyeye Sicilleri Sözlüğü*, Ankara: Mehter Yayınları, 1997, s.61.

⁶³⁹ Ferman; Tuğralı padişah emri. Bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, "Ferman", *DİA*, TDV Yayınları, 1995, c. 12, s.400-406.

⁶⁴⁰ Berat; Osmanlı Devleti teşkilatında bazı vazife, hizmet ve memuriyetlere tayin edilenlere vazifelerini icra salahiyetlerini tevdi etmek üzere, padişah tuğrası ile verilen mezuniyet veya tayin emirleri hakkında kullanılan bir istilahlardır. Bkz. Moğol, *a.g.e.*, s.23.

⁶⁴¹ Akgündüz, *a.g.m.*, s.27.

⁶⁴² İzzet Sak, "16. ve 17. Yüzyıllarda Konya'da Kölelik Müessesesi", Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi, 1987, s.25.

⁶⁴³ Üstün, *a.g.t.*, s.25 (41/2, 124-423, H. 2 Zilkade 1048).

⁶⁴⁴ Karaköse, *a.g.t.*, s.82 (57/1, 92-302, H. 2 Rebiü'l-ahir 1059).

⁶⁴⁵ Oğuz, *a.g.t.*, s.25 (59, 49-138, H. 28 Rebiü'l-evvel 1062).

⁶⁴⁶ Şen, *a.g.t.*, s.42. (69,19-53, H. Rebiü'l-evvel 1069).

⁶⁴⁷ Kalıpcıoğlu, *a.g.t.*, s.17 (75,72, H. 1073- 1074-M. 1663-1664).

⁶⁴⁸ Çevik, *a.g.t.*, s.49 (78/1, 70-136, H. 1078/M. 1668).

⁶⁴⁹ Çevik, *a.g.t.*, s.52 (78/1 78-150, H. 1078/M. 1668).

⁶⁵⁰ Süreyya Atik, "82/3 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H.1085/M.1674-1675) Transkripsiyon ve Değerlendirmesi", Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, 2010, s.32 (82/3, 591, 13 Zilka'de 1085/M. 8 Şubat 1675).

⁶⁵¹ Atik, *a.g.t.*, s.32 (82/3, 592, H. 13 Zilka'de 1085-M. 8 Şubat 1675).

⁶⁵² Atik, *a.g.t.*, s.17 (82/3, 489, H. 19 Ramazan 1085 19 Ramazan 1085-M. 17 Aralık 1674).

⁶⁵³ Özbek, *a.g.t.*, s.31 (88, 186, H. 1089-1090 M. 1678-1679).

Süleyman'ı,⁶⁵⁴ Hacı Osman oğlu Hacı Ömer kölesini,⁶⁵⁵ Mustafa Çelebi babasının ölmesi üzerine kölesi Şaban'ı,⁶⁵⁶ Abide bint-i Hacı Mahmud kölesi Rıdvan'ı,⁶⁵⁷ Hacı Mahmud Çelebi Şahin isimli kölesini,⁶⁵⁸ Seyyid Mahmud Efendi Rus asıllı Siyavuş adlı kölesini,⁶⁵⁹ Seyyid Mehmed Efendi Boğdan asıllı Süleyman adlı kölesini,⁶⁶⁰ Seyyid Mehmed Efendi Leh asıllı Yusuf adlı kölesini⁶⁶¹ ve Hüseyin Ağa Gürcü asıllı kölesi Siyavuş'u, Rum asıllı kölesi Yusuf'u ve diğer köleleri olan Eskici Küçük Şahin'i ve Tıraş Abdi'yi⁶⁶² azat etmiştir.

Kayseri'de bazı seyyidler erkek köleleri azat ettiği gibi kadın köleleri/cariyeleri de azat etmekteydiler.⁶⁶³ Buna dair kayıtlarda Kayseri'den Şerife Fatma Hatun'un cariyesi Zerefşan'ı,⁶⁶⁴ Seyyid Hüseyin Efendi'nin Gürcü asıllı cariyesi Nazlı'yı,⁶⁶⁵ Şerife Fatma Hatun'un Hemsaye isimli cariyesini,⁶⁶⁶ Kamile Hanım'ın cariyesi Nevcihan'ı,⁶⁶⁷ Kamile Hanım'ın cariyesi Melayin'i,⁶⁶⁸ Hacı Abdulaziz'in Gürcü asıllı cariyesi Mülayim'i,⁶⁶⁹ Seyyid Nuh Efendi'nin Gürcü asıllı cariyesi Felayim'i,⁶⁷⁰ Seyyid Kasım'ın cariyesi Gürcü asıllı Canfeda'yı,⁶⁷¹ Emine bint-i Seyyid Ali Çelebi'nin Rus asıllı cariyesi Yasemin'i,⁶⁷² Seyyid Mehmed Efendi'nin Rus asıllı Kahraman adlı cariyesini,⁶⁷³ Seyyid Mehmed Efendi'nin Rus asıllı cariyesi Pakize'yi,⁶⁷⁴ Hacı Ömer Çelebi'nin kendisi vefat ettiği zaman gerçekleşmek üzere cariyesi Mülayim'i⁶⁷⁵ ve Hasan Efendi'nin Rus asıllı cariyesi Muammere'yi⁶⁷⁶ azat ettiği görülmektedir.

⁶⁵⁴ Özbek, a.g.t., s.12 (88 26, H. 1089-1090 /M. 1678-1679).

⁶⁵⁵ Aytekin, a.g.t., s.32 (91 31-79, H. 1094/M. 1683).

⁶⁵⁶ Aytekin, a.g.t., s.37 (91,45-114, H. 1094/M. 1683).

⁶⁵⁷ Çapar, a.g.t., s.47 (61/1, 44-139, H. 1061/ M. 1650).

⁶⁵⁸ Alidağı, a.g.t., s.20 (78/3, 202-292, H. 28 Cumâde'l-ülâ 1079).

⁶⁵⁹ Türkmen, s. 48 (96,95-282, H. 1099/ M. 1687-1689).

⁶⁶⁰ Türkmen, a.g.t., s.49 (96, 95-283, H. 1099/ M. 1687-1689).

⁶⁶¹ Türkmen, a.g.t., s.49 (96-284, H. 1099/ M. 1687-1689).

⁶⁶² Şen, a.g.t., s.52 (69, 58-164, H. 21 Cemaziye'l-ula 1069).

⁶⁶³ Bkz. *Tablo 4 Seyyidlerin Köle ve Cariyelerle Birlikte Yaşadıkları Yerleşim Yerleri; Tablo 5. Köle ve Cariyelerin Etnik Durumu; Tablo 6. Seyyidlerin Azat Ettiği Köle Sayıları ve İsimleri; Tablo 7. Seyyidlerin Azat Ettiği Cariye Sayıları ve İsimleri.*

⁶⁶⁴ Kılıç, a.g.t., s.35 (41/1, 135, H. 16 Recep 1048)

⁶⁶⁵ Kılıç, a.g.t., s. 63 (41/1, 298, H. 15 Ramazan 1048).

⁶⁶⁶ Kılıç, a.g.t., s.36 (41/1, 136, H. 16 Recep 1048).

⁶⁶⁷ Çapar, a.g.t., s.38 (61/1, 32-99, H. 1061/M. 1650).

⁶⁶⁸ Çapar, a.g.t., s.39 (61/1, 32-100, H. 1061/M. 1650).

⁶⁶⁹ Kıvanç, a.g.t., s.76 (64/1, 82-247, H. 12 Cemaziye'l-evvel 1066).

⁶⁷⁰ Yurtlak, a.g.t., s. 42 (66/1, 56-124, H. 8 Şevval 1067).

⁶⁷¹ Şen, a.g.t., s.48 (69, 128, H. 29 Rebiu's-sani 1069).

⁶⁷² Şen, a.g.t., s.57 (69, 209, H. 13 Cemaziye'l-ahir 1069).

⁶⁷³ Türkmen, a.g.t., s.49 (96, 96-281, H.14 Rebiü'l-evvel 1100/M. 22 Şubat 1689).

⁶⁷⁴ Türkmen, a.g.t., s.48 (96, 96-279, H.14 Rebiü'l-evvel 1100/M. 22 Şubat 1689).

⁶⁷⁵ Sezer, a.g.t., s.21 (78/2, 120-132, H. Selh-i (Son Gün) 29 Safer 1079/M. 8 Ağustos 1668).

⁶⁷⁶ Atik, a.g.t., s.25 (82/3, 542, H. 24 Şevval 1085).

Bazı seyyid ailelerinde köle azadının soruna yol açtığı anlaşılmaktadır. Bununla ilgili bir kayıta, Hisayunlu Mahallesi'nde vefat eden Abdüsselam Ağa'nın hayattayken kölesi Kenan'ı ve Küşade, Şahbaz, Melayim, Canfeda ve Gülgün isimli cariyelerini azat ettiği, fakat akıl hastası oğlu Seyyid Ali Çelebi'nin vasisi Derviş Ağa'nın bu durumu inkâr ettiği yazmaktadır.⁶⁷⁷

Kayseri'de seyyidlerin satın almış oldukları kölelerin doğal olarak sağlıklı olmasını önemsedikleri anlaşılmaktadır. Zira Hicri 1048 tarihli bir kayıta, Seyyid Abdi'ye Çorum şehri sakinlerinden Satılmış tarafından üç yük penbe⁶⁷⁸ karşılığında satılan kölenin yaralı çıkması üzerine Seyyid Abdi'nin köleyi iade ettiği⁶⁷⁹ belirtilmektedir.

Kayseri şer'iyye sicillerinde yer alan bazı kayıtlarda, kölelerin seyyidler arasında anlaşmazlıklara neden olduğu görülmektedir. Bir belgeye göre; Hisayunlu Mahallesi'nden Seyyid Mehmed Çelebi bin Ali Çelebi, Ali Beşe bin Seyfullah hakkında vefat eden babasından kendine intikal eden Yusuf adlı köleyi vermediği için dava açmıştır. Bu davada kölenin kendisine teslim edilmesinin sağlanmasını talep etmiş ve açtığı davanın kendi lehine sonuçlandığı görülmüştür.⁶⁸⁰ Diğer bir kayda göre, Hacı Hasan ve Hacı Hüseyin kardeşler, müşterek gulamları olan Rus asıllı İvaz'ın tasarruf hakkından dolayı⁶⁸¹ anlaşmazlık yaşamışlardır. Başka bir kayda göre ise, Seyyid Ömer Efendi'nin vefatı sonrası mirasçılarında hanımı ve diğer varisler arasında iki cariyenin mülkiyeti meselesinde ihtilaf çıkmıştır.⁶⁸²

Sicillerdeki bazı kayıtlar da seyyidler ile köleler arasında anlaşmazlıklar yaşandığını ifade etmektedir. Mesela bir kayıta, vefat eden Abdüsselam Ağa'nın azatlı kölesi olan Yusuf'un, Abdüsselam Ağa'nın hayattayken kendisine bir kısım mülkünü hibe ettiğini

---

⁶⁷⁷ Şahin, a.g.t., s.40-42. (77/1 53-113 M. 18 Aralık 1667); (77/1 57-119'a, M. 23 Aralık 1667); (77/1 58-121, M. 23 Aralık 1667); (77/1 58,59-122 M. 23 Aralık 1667); (77/1 59-123, M. 23 Aralık 1667); (77/1 59,60-12, M. 23 Aralık 1667).

⁶⁷⁸ Pamuk. Seyyid taifelerinden penbe (pamuk) dokuyanlara cullah denilmekteydi. Seyyidlerden bu mesleği icra edenler de bulunmaktaydı. Bkz. Feridun Emecen, "Cullah", *Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.8, s.83-84. Bir kayda göre; *Kayseri'deki cullahlar taifesine şeyhlik için yabancılardan Seyyid Ömer'in müdahalesi ve bu durumu Kayseri Kadısı Mevlâna Mahmud'un mektupla bildirmesi üzerine, adı geçen taife üzerine eskiden olduğu gibi Ali şeyh tayin edilmiştir*. Bkz. Şahin, a.g.t., s.36. (74/2, 143-307, H.25 Zi'l-hicce 1077/ M. 18 Haziran 1667); Cullahlık, hemen her Osmanlı şehir ve kasabasının temel iktisadi faaliyetini oluşturan zanaat kollarının en önde gelenlerinden biri olarak dikkati çeker. Bkz. Feridun Emecen, "Cullah", *DİA*, c.8, TDV Yayınları, 1993, s.83-84; Şahin, a.g.t., s.36. (74/2, 143-307, H.25 Zi'l-hicce 1077/ m. 18 Haziran 1667).

⁶⁷⁹ Üstün, a.g.t., s.231 (41/2, 157-507, H. 17 Zilkade 1048).

⁶⁸⁰ Yurtlak, a.g.t., s.38 (66/1 44-102, H. 28 Ramazan 1067/M. 10 Temmuz 1657).

⁶⁸¹ Şahin, a.g.t., s.99 (74/2, 122-273, H. 3 Cemâziyü'l-evvel 1078/M. 21 Ekim 1667).

⁶⁸² Kılıç, a.g.t., s.35 (41/1, 134, H. 7 Recep 1048/ M. 24 Kasım 1638).

söylediği, Abdüsselam Ağa'nın akıl hastası olan oğlu Seyyid Ali Çelebi'nin vasisi Derviş Ağa'nın ise onun bu malı zapt etmesine mâni olduğu iddiası yazmaktadır.⁶⁸³

Kayseri'de seyyidlerin köle ve cariyeleri ile bazı adli olaylar yaşadığı kayıtlara geçmiştir. Kayseri şer'iyeye sicillerinde yer alan bu olaylardan iki tanesi yaralama vakasıdır. Hicri 1067 tarihli dava kaydında belirtilen bu olaylardan ilkinde göre; İncesu Karyesinin zabiti Abdüsselam Bey'in kölesi Murtaza bin Abdullah, İncesu Karyesinde koyun çobanı olan Osman bin Veli'yi yaralamıştır. Bu sebeple Osman bin Veli dava açmıştır ve davası lehine sonuçlanmıştır.⁶⁸⁴ Hicri 1066 tarihli ikinci bir kayıta zikredilen olayda ise, Bozok sancağından gelip Kayseri'ye yerleşen ve reyayı kontrol etmeye çalışan Hacı Abdullah'ın kölesi Siyavuş'un bir seyyidi yaraladığı görülmektedir.⁶⁸⁵ Seyyidlerle köleler arasında yaşanan sorunlardan başka bir grubu, haneye tecavüz vakaları meydana getirmektedir. Bu tür vakaların bir örneği Hicri 10 Safer 1079 tarihli bir davada görülmektedir. Bu davaya ilişkin belgedeki ifadeye göre Kayserili Veli Efendi, Hacı Hüseyin'in kölesi Kenan hakkında kendi karısı ve cariyesine hıyanet kastı ile evine ve bağına girip malına saldırdığı iddiasında bulunmuştur. Şahitler de aynı doğrultuda ifade vermişlerdir.⁶⁸⁶ 17. yüzyılda Kayseri'de seyyidler ile köle ve cariyeleri arasındaki adli vakalardan bir kısmını da cinayet/ölüm vakalarının oluşturduğu anlaşılmaktadır. Buna örnek olarak Seyyid Hüseyin Efendi'nin kölesi Kenan'ın vefat etmesi olayını ve bunun keşfine dair mahkeme kararını⁶⁸⁷ zikredebiliriz. Başka bir örnek de Kayseri'nin Tos Mahallesi'nden olup Mısır gemileri ile Donanma-yı Hümayun'da kürekçi hizmetinde iken ölen Cuma olayıdır.⁶⁸⁸

---

⁶⁸³ Şahin, a.g.t., s. 44 (77/1, 63-130, M. 25 Aralık 1667).

⁶⁸⁴ Yurtlak, a.g.t., s.39 (66/1, 48-109 H. Ramazan 1067/M. 27-30 Temmuz 1657).

⁶⁸⁵ Özdemir, a.g.t., s.28 (64/2, 116-356/a H. 28 Cemaziye'l-ahir 1066/M. 23 Nisan1656).

⁶⁸⁶ Sezer, a.g.t., s.14 (78/2, 107-108, 106 H. 10 Safer 1079/ M. 20 Temmuz 1668).

⁶⁸⁷ Yılmaz, a.g.t., s.58 (55/1 106-284, 20 Ramazan 1055/ M. 9 Kasım 1645).

⁶⁸⁸ M Akkan, a.g.t., s.15 (60/2, 114-395, H. 24 Zil'kade 1065/M. 25 Eylül 1655).

SONUÇ

XVII. yüzyılda Kayseri Sancağında yaşayan Peygamber neslinden kişilerin yaygın olarak “Seyyid” nadiren “Şerif” unvanına sahip olduğu, ailelerindeki kadınlar için de yaygın olarak “Şerife” nadiren “Seyyide” unvanı kullanıldığı anlaşılmıştır.

XVII. yüzyılda Kayseri Sancağı’na bağlı mahallelerde ve köylerde 244 seyyid, 36 seyyide ve 22 şerifenin yaşadığı tespit edilmiştir. Kayseri Sancağında yaşayan seyyidlerin daha merkezi yerleşim yerlerinde yaşamayı tercih ettikleri görülmüştür. Seyyidler, yoğunluk sırasına göre; *Hunat, Hasbek, Kapan, Hisayunlu, Gülük, Lala, Hacı Kılıç, Kalenderhane Mahallelerinde* yaşamışlardır. *Eslem Paşa, Cami-i Kebir, Salman, Yenice, Sazgeldi, Yalman, Şarkıyan, Hacı İvaz, Mükremin, Ahi İsa, Carullah, Taç Kızıl, Hüsamçavuş, Höbek Şeyh Taceddin, Seve, Bektaş, Baldöktü, Bozatlı, Deliklitaş, Varsaklar, Danişmendli ve Hacı Abdullah* adlı mahallelerde yaşayanların ise daha az olduğu görülmüştür. Cırlavuk karyesi de seyyid ailelerinin yoğun yaşadığı yerleşim yeri arasındadır.

Bu sancakta yaşadığı tespit edilen seyyidlerden reaya sınıfına mensup olanların esnafılık, neyzenbaşılık, inşaat ustalığı, tamircilik, debbağlık, haffalık, kasaplık, cullahlık, eskicilik, sahtiyancılık ve nalbantlık gibi meslekler yaptıkları anlaşılmaktadır. Seyyidlerin bu meslekler dışında seyfiye, (ehl-i seyf, ehl-i örf), kalemiye (maliye-bürokrasi) ve özellikle ilmiye (ehl-i şer) sınıfı içinde yer alan çeşitli görevleri de yaptıkları görülmektedir.

Tespitlerimize göre, XVII. yüzyıl Kayseri sancağı seyyidlerinin büyük bir kısmı tek eşliydi. Bununla birlikte onlardan iki eşli/çok eşli olanlar da vardı. Seyyidlerin evlerine ve eşlerine yardımcı olması amacıyla köle ve cariyelerinin olduğu görülmektedir. Bazı seyyidlerin eşleriyle yaşadıkları sorunlar nedeniyle boşanma yoluna gittikleri kayıtlara yansımıştır. Bazı seyyidlerin miras nedeniyle sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Seyyidlerin 50 köle ve 28 cariyeye sahip oldukları, bunlardan bir kısmını azat ettikleri tespit edilmiştir.

XVII. yüzyılda Kayseri sancağındaki seyyidlerin iktisadi ilişkilerinin, daha çok alım-satım-kiralama ve borç-alacak işlemleri şeklinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Seyyidlerin en fazla alım-satım, özellikle de mülk alım-satımı yaptıkları görülmektedir. Seyyidlerin gayr-ı Müslimlerle de alım-satım-kiralama-takas ve alacak-verecek şeklinde iktisadî ilişki içinde kurduğu tespit edilmiştir. Bu ilişkide seyyidler daha çok borç veren konumundadır.

Seyyidlerin Kayseri’de çeşitli vakıflar kurdukları ve avarız hanelerine yardım ettikleri görülmüştür. Seyyidlerin kendi adına kurdukları ve onardıkları 56 adet vakıf, 22 adet zaviye, 2 adet hamam ve 1 adet han olduğu tespit edilmiştir. Seyyidlerinden bazıları da bağışlar yaparak vakıfların işlevlerini yerine getirmesine destek olmuş ve bazı seyidler de mütevellilik görevi yaparak vakıf kurumlarının işlevlerini yerine getirmesinde rol almışlardır. Vakıf görevlerini suistimal eden seyidlere de rastlanmıştır.

KAYNAKLAR

a. Arşiv Kaynakları

- BOA, A. *DVNS. MHM.* d.91, b.149, vrk.25, H-16-01-1056.
BOA, A. *DVNS. MHM.* d.110, b.1986, H-10-12-1109.
BOA, C..*DH.* d.307, b.224, vrk.11164, H-29-03-1056.
BOA, C..*ML.* d.386, b.538, H-29-08-1024.
BOA, *İE.EV.* d.9, b.33, vrk.1077, H-01-09-1088.
BOA, *İE. ML.* d.26, b.56, vrk.2477, H-15-06-1093.
BOA, *TS. MA.* e.755, d.72, b.6258/1, H. 29-11-1013
MŞH, ND, nr.92 (25 özel Numaralı), vrk.135.

b. Telif ve Tetkik Eserler

- Adak, Abdurrahman (2004). “Güneydoğu Anadolu’da Seyyidler”, *Marife*, Konya: Ehl-i Beyt Özel Sayısı, 3, 383-395.
- Akdemir, Muhammed Sadık (2016). “Osmanlı Devleti’nde Ispartalı Nakibüleşraflar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 171-188.
- Akgündüz, Ahmet (2009). “İslam hukukunun Osmanlı Devleti’nde Tatbiki: Şer’iye Mahkemeleri ve Şer’iye Sicilleri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 14, 13-48.
- Akkan, Meltem (2003). *60/2 Numaralı Kayseri Şer’iye sicili (H.1065, M. 1655) Transkripsiyon ve Değerlendirme.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Akpınar, Deniz (2006). *77/2 Numaralı Şer’iye Sicili (H. 1078/ M. 1667) Transkripsiyon ve Değerlendirme.* (Yüksek Lisans Tezi), Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Alidağı, Leyla (2009). *78/3 Numaralı Kayseri Şer’iye Sicili (H. 1078-1079/M. 1668) Transkripsiyon ve Değerlendirme,* (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Arslan, Yüksel (2007). “Çankırı Darü’s Siyade Zaviyesi”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi* (Ağustos), 14, 77-118.
- Atik, Süreyya (2010). *82/3 Numaralı Kayseri Şer’iye Sicili (H.1085/M.1674–1675) Transkripsiyon ve Değerlendirmesi.* (Yüksek Lisans Tezi), Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Aydoğan, Muhittin (2002). *91/1 Numaralı Kayseri Şer’iye Sicili (H. 1094- M. 1683) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Aytekin, Hakan (2006). *91 Numaralı Kayseri Şer’iye Sicilinin (S. 01-81) Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1094/M. 1683).* (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Bagatur, Sibel (2011). *Osmanlı’da Kölelik.* (Yüksek Lisans Tezi). Tarihi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Bektaş, Öztaşkın, Ö. (2008). *XV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Halkı.* (Doktora Tezi). İlköğretim Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Bilgin, Aydın; Yurdakul, İlhami; Işık, Ayhan; Kurt, İsmail; Yıldız, Esra (2015). *İstanbul Şer'iyeye Sicilleri Vakfiyeler Kataloğu*, Ankara: İSAM, 9, 389-853.
- Bozkurt, Nurgül (2016). *Anadolu'da Bir Osmanlı Mahallesinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı: Kütahya-Bölücek Örneği (1834-1835)*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Avrasya Özel Sayısı-Aralık, 111-131.
- Buzpınar, Şit Tufan (2006). "Nakübüleşrâf", *DİA* (c.32, Ankara, s.322-324). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çapar, Ahmet (2002). *61/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1061- M. 1650) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Çelik, Murat (2021). *Osmanlı İlimiye Sınıfının Kıyafet Normu ve Giysileri*. Ankara.: TÜBA.
- Çevik, Murtaza (2009). *78/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1078-1079/ M. 1668) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Çift, Salih (2004). "Bursa'da Bir Mısırî Dergâhı ve Son Postnişîni: Seyyid Baba Tekkesi ve Şeyh Sâbit Efendi", *Bursa'da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü-3 Sempozyum Bildirisi*, c.13, S.2, s. 197-214.
- Çökük, Serpil (2010). *57/3 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirme (H. 1058-1059 / M. 1648-1649)*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi.
- Çördük, Selahattin (1995). *20/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1027/ M. 1617) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Dağlı, Yücel; Kahraman, Seyyit Ali (2006). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Konya, Kayseri, Antakya, Şam, Urfa, Maraş, Sivas, Gazze, Sofya, Edirne*. c. 3/1, İstanbul: YKY.
- Demir, Erdinç (2002). *61/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1061- M. 1651) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Deveci, Sefure (2002). *55/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirme (H. 1055 / M. 1645)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Doğan, Mesude (2021). *60/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye sicili (H. 1065-M. 1655) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Donuk, Suat (2019). Bursa Enarlı Zaviyesi Şeyhi Seyyid Mehmed Efendi ve Manzum Hac Menâzilnâmesi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (1), 123-169.
- Durak, Ahmet (2018). Hicri 1102 (1691) Tarihli Surre-i Hümayun Defterlerinin Analizi. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Duran, Orhan (1994). *90 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1091/ M. 1680) (Transkript)*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Ekinci, Ekrem Buğra (2008) *Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk*, İstanbul: Arı Sanat.

- Emecen, Feridun (1992). "Cullah", *İslam Ansiklopedisi* c.8, s.83-84). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Ertürk, Mustafa (1994). *Kayseri'nin 13 Numaralı Şer'iyeye Sicili*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Eser, Mithat (2008). *Abbasîlerin İlk Döneminde Seyyid ve Şerîflerin Dinî, Sosyal ve Kültürel Konuları*. (Doktora Tezi). İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Esir, Hasan Ali (2016). XVII. Yüzyıl Şairlerinden Hâfız-Zâde Seyyid Mehmed Sa'dî Çelebi ve Divan'ı Üzerinde Genel Bir Değerlendirme, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi-2*, 5, 34-44.
- Fişne, Sevda (2013). *Osmanlı Dönemi Ankara'sında Sosyo-Ekonomik ve Demografik Açından Seyyidler ve Şerifeler*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Güler, Ümit (2021). Osmanlı Sosyal Hayatında Seyyidler: 18. ve 19. yy. Diyarbakir Örneği. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (Haziran), 30 (1), 185-221.
- Güldüoğlu, Emel (2011). *Osmanlı Merkez-Taşra İlişkileri Çerçevesinde XVII. Yüzyılda Kayseri Sancağı*. (Doktora Tezi). Tarih anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Genç, İ., Küçük, M., Gündoğdu, R., Satar, S., Karaca, İ, Yıldırım, H. O., Yılmaz, N. (2010). *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*. 3. Baskı, İstanbul: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı-Yayın No: 108.
- Göde, Kemal (2011). *Halil Ethem (Eldem) ve Kayseri Şehri-Selçuklu Tarihi'nden Bir Bölüm*. Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı. Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Işık, Ayhan (2013). *Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakîbü'l-Eşrâflık Müessesesi*. (Doktora Tezi). Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Işık, Ayhan (2014). Nakîbü'l Eşrâflık Müessesesinin Tarihi Serüveni, Din ve Hayat: *İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 23, 60-65.
- Işık, Ayhan (2014). Osmanlı Devleti'nde Nakîbü'l-Eşrâflık Müessesesi ve Meşihat Arşivindeki Nakîbü'l-Eşrâf Defterleri, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*: 4 (8), 213-285.
- Işık, Ayhan (2015). Osmanlı Devleti'nde Nakîbü'l-Eşrâflık Müessesesi ve Nakîbü'l-Eşrâf Kaymakamları, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 5 (10), 185-228.
- Işık, Ayhan (2016). Osmanlı Devleti'nde Nakîbü'l-Eşrâflık Müessesesi ve Trabzon Seyyidleri, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon'da Dini Hayat Sempozyumu Bildirileri, Bildiriler Kitabı*, Trabzon Büyükşehir Belediyesi, (c.II İstanbul, 971-997).
- Işık, Ayhan (2017). Osmanlı Devleti'nde Nakîbü'l-Eşrâflık Müessesesi ve Çankırı Seyyidleri, *Çankırı'nın Manevi Mimarları Sempozyum Bildirileri*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, 363-380.
- Işık, Ayhan (2018). Maraş'ın Manevi Mimarları: Maraş Seyyidleri ve Nakîbü'l-Eşrâf Kaymakamları, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 8 (15), 53-106.
- Işık, A. (2018). Mühimme Defterlerinde Ehl-İ Beyt ve Nakîbü'l-Eşrâflıkla İlgili Hükümler, *Bildiri*, I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Kongresi 23-25 Kasım, 125-144.

- Işık, A. (2018). Seyyid Bilal, Çeçe Sultan ve Sinop Seyyidleri, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 8 (16), 69-110.
- İnalcık, H. (1996). *Osmanlılarda Raiyyet Rûsûmu/Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi* (2. Baskı). İstanbul: Eren.
- İnalcık, H. (2017). *Halil İnalcık'ın Merceğinden Osmanlı/Osmanlı'nın En Güvenilir Toplumsal Örgütü: Vakıf*. İstanbul: Profil Kitap.
- Karaçay Türkal, M. (2021). Bağdat Valisi Ahmed Paşa'nın Muhallefatı (1692-1694), *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* Ağustos, (52), 213-237.
- Kaplan, A. (1999). *104 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1109 /M. 1697) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kalıpçıoğlu, Z. (1996). *75 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (H. 1073- 1074/M. 1663-1664)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Karaköse, M. (2010). *57/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1058-1059 / M. 1648-1649) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Ana Bilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kılıç, M. A. (2008). *41/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1048/ M.1638-1639) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kılıç, R. (2012). *Osmanlıda Seyyidler ve Şerifler*. İstanbul: Kitap.
- Kıvanç, V. (2010). *64/1 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1066 / M. 1655-1656) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kıvrım, İ. (2009). "Osmanlı Mahallesinde Gündelik Hayat (17. Yüzyılda Gaziantep Örneği)", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 231-255.
- Kıvrım, İ. (2011). "17. yüzyılda Osmanlı Toplumunda Boşanma Hadiseleri (Ayıntâb Örneği; Talâk, Muhâla'a ve Tefrik)", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 71-400.
- Kızmaz, N. (2019). *Sosyal Bütünleşme Bağlamında Güneydoğu Anadolu'da Değişen Seyyidlik ve Şeriflik Algısı ve İşlevi: Turabdin Örneği*. (Doktora Tezi). Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Koç, K. (2017). *Aşşin Ashabü'l-Kehf'in Tarihsel Süreci (Ana Kaynaklar ve Arşiv Belgelerine Göre)*. (Doktora Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Koç, Y., Tuğluca, M. (2006). "Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Yargılama ve Toplumsal Yapı". *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi* (Güz), 2, 7-24.
- Küçükkaşçı M. S. (2009). "Seyyid" *DİA* (c. 37, s.40-43). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Küçükkaşçı, M. S. (2009). *Tarihi Süreçte Seyyid ve Şerif Kavramlarının Kullanımı*, Osmanlı Araştırmaları XXXIII- Prof. Dr. Muammer Kemal Özerin Hatıra Sayısı-I. 87-129.
- Kütükoğlu Mübahat (1995). "Ferman", *DİA* (c.12, s.400-406). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Moğol, Hasan (1997). *Şeri'iyeye Sicilleri Sözlüğü*, Ankara: Mehter Yayınları.

- Muşmal, Hüseyin; Gürbüz, İrem (2018). “Osmanlı’da Vasılık Kurumu: Konya Örneği”, *Turkhis Studies*, S.13 (16), 199-236.
- Oğuz, Mustafa (1998). *59 Numaralı Şer’iyye Sicili (H. 1062/M. 1652) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Ortayalı, İlber (2001). “Kadı”, *DİA* (c.24, s.69-73). İstanbul: TDV Yayınları.
- Özbek, Mehmet (1995). *88 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili H. 1089-1090 M. 1678-1679. Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Özlu, Z. (2004). *XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında (1760-1777) Gaziantep*, Gaziantep: Eğitim Kültür Yayınları.
- Özdemir, Ali (2009). *64/2 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H.1066/M.1655–1656) Transkripsiyon ve Değerlendirme Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Özmen, C. (2022). *91/2 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1094/1095-M.1683/1684) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Öztürk, N. (2006). “Mütevelli” *DİA* (c.32, s.217-220). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Sak, İ. (1987). *16. ve 17. Yüzyıllarda Konya’da Kölelik Müessesesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Bilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sarıcık, M. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Nakibü’l-Eşrâflık Müessesesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sezer, M. (2008). *78/2 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1078-1079/ M. 1668) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Soyer Zeyrek, Ö. (2015). *XVIII. Yüzyılda Kütahya Vakıflarının Sosyal ve Ekonomik Hayata Katkıları*. (Doktora Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Solmaz, N. (2010). *82/2 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H.1085/M.1674-1675) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Süslü, M. (1995). *20/2 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili H. 1027-1028 (M. 1617-1618) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Şahin, A. (2008). *XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Aydın Sancağı’nın Demografik Yapısı (1550 ve 1676 Tarihli Aşiret ve Avârız Defterlerine Göre)*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Ana Bilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Şahin, A. (2010). *74/2 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Şahin, H. (2006). *77/1 Numaralı Kayseri Şer’iyye Sicili (H. 1078 / M. 1667) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

- Şeker, B. (2021). *Havâss-I Refîa (Eyüp) Şer'iyeye Sicillerine Göre Seyyidler 1113-1126 (1702-1714) (M.1786-1835)*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Ana Bilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Şen, G. (1996). *69 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili H. 1069/ M. 1658-1659 Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Şener, H. Akatay, Kübra (2021). "Rize'nin Bilinmeyen Şairleri: Seyyid, Zihnî ve 'Abdî", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (22), 739-752.
- Taş, M. (2018). "Osmanlı Döneminde Anamur Kazasında Yaşanan Bazı Eşkıyalık Olayları", *Social Sciences Studies Journal*, 21 (4), 3395-3409.
- Tan, M. (1998). *66/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1067-1068/ M. 1656-57) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Tok, Ö. (2008). "Osmanlı Dönemi Hekim-Hasta İlişkileri (Kadı Sicillerine Göre XVII Yüzyıllarda Kayseri Örneği)", *Uluslararası Diller, Edebiyat ve Türk Tarihi Dergisi*, 3-4.
- Toprak, S. V. (2019). "XVIII. Yüzyıl Sonlarında (1775-1800) Ayntâb'da Seyyid Ayaklanmaları Bağlamında Kargaşa (Seyyidler, Mültezimler, Mütesellimler, Ayanlar, Voyvodalar, Paşalar)", *Tarihin İzinde Bir Ömür Prof. Dr. Nuri Yavuz'a Armağan Dergisi-Uluslararası Gaziantep Tarihi Sempozyumu-Milli Mücadele Döneminde Gaziantep*, 25-27 Aralık, Gaziantep/Türkiye. 872-891.
- Türkmen, A. (1998). *96 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1099/ M. 1687-1689) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Uyar, G. (2006). "Nakîb", *DİA* (c.32, s.321-322). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1984). *Mekke-i Mükerrreme Emirleri*. 2. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ünal, Mehmet Ali (2007). *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*. Isparta: Fakülte.
- Üstün, B. (2009). *41/2 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1048/ M. 1638- 1639) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Ünal, A. A. (1995). *92 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirme H. 1095 (M. 1684)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Yazar, S. (2018). "Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, (3), 145-187.
- Yazıcı, N., Aslan, H. (2014). "Sadrâzam Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa'nın Rumeli Teftişini Anlatan Es-Seyyid Mehmed Nuri'nin Seyahat-İ Sadâret-i Uzmâ İsimli Manzum Risalesi", *XVII. Türk Tarih Kongresi*, Ankara (c. IV-II) s.967-1020.
- Yıldırım, A. (2002). *91/3 Numaralı Kayseri Şer'iyeye Sicili (H. 1095 /M. 1684) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

- Yıldız, E. (2021). *Meşihat Arşivi Belgelerine Göre Şeyhülislamlığın Bürokratik Yapısı*. (Doktora Tezi). İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/ İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, E. (2010). *100/2 Numaralı Şer'iyye Sicili (H.1104/M.1692) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Yılmaz, H. (2018). "Osmanlıda Nakîbü'l-Eşraflık Kurumu ve Eyâlet-i Rum'da Seyyitler Defteri", *IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşilik Sempozyumu (18-20 Ekim) Bildiriler Kitabı*, Ankara, s.725-736.
- Yılmaz, M. (1998). *55/1 Numaralı Kayseri Şer'iyye Sicili (H. 1056/M. 1645) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Yörük, S. (2011). "Adanalı Seyyidler Hakkında Sosyal ve Ekonomik Açından Bazı Değerlendirmeler (1701-1750)", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (Eylül)*, 18, 1-22.
- Yörük, S. (2011). "Çelebi Unvanı Hakkında Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, (18), 290-297.
- Yurtlak, R. (1998). *66/1 Numaralı Kayseri Şer'iyye Sicili (H. 1067/ M. 1657) Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Tarih Anabilim Dalı/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Yücel, E. S. (2018). *1787-1802 Tarihli Şer'iyye Sicillerine Göre Sivas'ın 15 Yılı*. İstanbul: Asitan.

EKLER

EK 1. Tablolar

Tablo 1. Yerleşim Yerlerini Tespit Edebildiğimiz Kayseri Seyyidleri

Tablo 1. Yerleşim Yerlerini Tespit Edebildiğimiz Kayseri Seyyidleri			
<i>Sayı</i>	<i>Seyyid'in İsmi</i>	<i>Tarih</i>	<i>Yerleşim Yeri</i>
A			
	Hacı Abdi Bey	H. 1 Ramazan 1058/M. 19 Eylül 1648	Kapan Mahallesi
	Hacı Abdi Çelebi Bey	H. 1073-1074/M.1663-1664	Kapan Mahallesi
	Seyyid Abdulhalim Çelebi	H.1085/M.1674-1675	Hunat Mahallesi
	Seyyid Abdülgani Çelebi	H. 4 Safer 1059/M. 17 Şubat 1649	Hunat Mahallesi
	Mevlâna Seyyid Abdülkadir Efendi	H. 24 Şaban 1055/M. 15 Ekim, 1645	Hacı İvaz Mahallesi
	Seyyid Abdülkadir Çelebi	20 Şevval 1048/M. 24 Şubat 1639	Hunat Mahallesi
	Seyyid Abdülkadir Ağa	H. 13 Cemaziye'l-ahir Receb 1062/M. 20 Haziran 1652	Hunat Mahallesi
	Seyyid Abdülkerim Çelebi	H. 22 Rebiyülahir 1079/M. 29 Eylül 1668	Hunat Mahallesi
	Seyyid Abdülkadir Çelebi	H. 1073-1074/M. 1663-1664	Kapan Mahallesi
	Seyyid Abdulmu'ti Efendi	H. 1095/M. 1684	Hunat Mahallesi
	Seyyid Abdullah Çelebi	H. 25 Şaban 1061/M. 20 Temmuz 1651	Kalenderhane Mahallesi
	Seyyid Abdullah Efendi	H. Şevvâl 1059/M. Ekim -Kasım 1649	Şarkıyan Mahallesi
	Seyyid Abdülhak Çelebi	H. 1073-1074/M. 1663-1664	Kalenderhane Mahallesi
	Abdürrahim Çelebi	H.1073-1074, M. 1663-1664	Kapan Mahallesi
	Seyyid Abdürrahim Çelebi	H. 2 Şaban 1094/M. 27 Temmuz 1683	Kalenderhane Mahallesi
	Seyyid Abdurrahman Çelebi oğlu	H. 12 Rebîü's-sânî 1078, M. 1 Ekim	Yalman Mahallesi
	Seyyid Abdüsselam Çelebi	H. 22 Zilhicce 1048/M. 26 Nisan 1639	Gülük Mahallesi
	Seyyid Abdüsselam Çelebi	H. 1069/M. 1658-1659	Kapan Mahallesi
	Seyyid Abdüsselam Ağa	H. 1095	Hisayunlu Mahallesi
	Seyyid Ahmed	H.1065/M. 1655	Hasbek Mahallesi
	Seyyid Ahmed Çelebi	H. 24 Ramazan 1048/M. 29 Ocak 1639	Kapan Mahallesi
		H. 7 Receb 1065/M. 13 Mayıs 1655	Taç Kızıl Mahallesi
	Seyyid Ahmed Çelebi ibn Turgutt Beşer	H.1085/M.1674-1675	Hunat Mahallesi
	Seyyid Ahmed Çelebi	H. 21 Safer 1095/M. 8 Şubat 1684	Hisayunlu Mahallesi
	Seyyid Ali Çelebi	H. 1095/M. 1684	Hunat Mahallesi
	Seyyid Ali Çelebi ibn-i Seyyid Veli	H. 25 Şaban 1066/M. 18 Haziran 1656	Baldöktü Mahallesi
	Seyyid Ali Efendi	H. 1078/M. 1667	Hisayunlu Mahallesi
	Seyyid Hacı İsmail oğlu Salih Çelebi	H. 1094/M. 1683	Hunat Mahallesi
	Molla Ali	H. 20 Muharrem 1095	Hunat Mahallesi
B			
	Seyyid Bekir Çelebi	H.1085/M.1674-1675	Hasbek Mahallesi
	Seyyid Bayram Çelebi	H.1085/M.1674-1675	Hunat Mahallesi
	Seyyid Bayram Çelebi bin Seyyid Abdüzaziz	H. 26 Cemazi'l-ula 1055/M. 20 Temmuz1645)	Mumcu Halil Mahallesi
	Hacı Bayram bin Ömer	H. 4 Zilhicce 1058/ M. 20 Aralık 1648.	Yeni İl Karyesi
	Seyyid Bayram	H. 28 Rebiülevvel 1062/M. 9 Mart 1652)	Hacı Arap Mahallesi
	Hacı Bayram bin Abdülkerim	H. 1061/M. 1650	Cırgalan Karyesi

C			
	Seyyid Cafer Çelebi	H.1066/M.1655-1656	Lala Mahallesi
	Seyyid Cafer Çelebi bin İsmail	H. 1073-1074/M. 1663-1664	Barsıma Karyesi
	Cafer bin Süleyman	H. 28 Şaban 1094/M. 12.Ağustos 1683	Cırlavuk Karyesi
	Seyyid Cafer oğlu Ömer	H. 2 Ramazan 1104/ M. 6 Mayıs 1693	Dadağı Karyesi
	Seyyid Carullah Efendi	H. 1061/M. 1650	Hunat Mahallesi
D			
	Seyyid Derviş Ağa	H. 1078/M. 1667	Hisayunlu Mahallesi
	Hacı Mehmed bin Derviş	21 Rebiyyü'l-evvel 1066 / M 18 Ocak 1656	İç Kale
E			
	Seyyid Ebu Bekir Çelebi	H. 20 Muharrem 1095/M. 1 Ocak 1684	Hunat Mahallesi
	Seyyid Ebu Bekir	H. 1048/ M.1638-1639	Hisayunlu Mahallesi
	Ebû Bekir Çelebi	H.1085/M.1674-1675	Köse Danişmendli
	Seyyid Ebu Bekir Çelebi	H. 5 Zilkade 1065/M. 6 Eylül 1655	Halil Mahallesi
	Seyyid Ebussuud	H. 7 Recep 1065/M. 13 Mayıs 1655	Hüsamçavuş Mahallesi
	Seyyid Emrullah Efendi	H. 1069/M. 1658-1659	Kapan Mahallesi
	Seyyid Emrullah Çelebi	H. 1069/M. 1658-1659	Hunat Mahallesi
F			
H			
	Seyyid Halil	H. 1094/M. 1683	Hasbek Mahallesi
	Seyyid Halil Ağa	H. 1069/M. 1658-1659	Kapan Mahallesi
	Seyyid Hasan	H. 1069/M.1658-1659	Eslem Paşa Mahallesi
	Hacı Seyyid Hasan	H. Cemâzîe'l-evvel 1104/M. Ocak 1693	Yenice Mahallesi
	Hacı Hasan	H. 1094/M. 1683	Hunat Mahallesi
	Molla Hasan ibn-i Hasan	H. 5 Zikade 1067/M. 15 Ağustos 1657	İç Kale Mahallesi
	Seyyid Hasan	H.1104/M.1692	Hasbek Mahallesi
	Seyyid Hamza	H. 7 Recep 1065/M. 13 Mayıs 1655	Höbekşeyh Mahallesi
	Seyyid Hamza Çelebi	H. 24 Zilkade 1058/M. 10 Aralık 1648	Hunat Mahallesi
	Seyyid Hanifi	H. 15 Zilhicce 1048/M. 19 Nisan 1639	Gülük Mahallesi
	Seyyid Hacı Hüsameddin Çelebi	H. Ramazan 1104, M. Mayıs 1693	Yenice Mahallesi
	Seyyid Hüseyin Bey	H. 1069/M.1658-1659	Lala Mahallesi
	Molla Hüseyin	H.1085/M.1674-1675	Hunat Mahallesi
	Seyyid Hüseyin Ağa	H. 1069/M.1658-1659	Camii Kebir Mahallesi
	Seyyid Recep Çelebi ibn-i Seyyid Hüseyin Çelebi	H. 1094/1095/M.1683/1684	Kapan Mahallesi
	Seyyid Hüseyin Çelebi ibn-i Bayezid	H. 1073- 1074/M. 1663-1664	Hunat Mahallesi
	Seyyid Hüseyin Efendi	H. 1055/M. 1645	Hasbek Mahallesi
İ			
	Seyyid İbrahim Çelebi	H. 1055/M. 1645	Hasbek Mahallesi
	Seyyid İbrahim Çelebi	H. 15 Muharrem 1058/M. 10 Şubat 1648	Sultan Mahallesi
	Şeyh İbrahim Efendi	H. 22 Zilhicce 1048/M. 26 Nisan 1639	Gülük Mahallesi
	Seyyid İbrahim Ağa	H. 1094- M. 1683	Hasbek Mahallesi
	Seyyid İnyetullah	H. 2 Rebiü'l-evvel 1059/M. 16 Mart 1649	Kapan Mahallesi
	Seyyid İsmail Çelebi	H. 1055/M. 1645	Hasbek Mahallesi
K			
	Seyyid Kasım Çavuş	H. 30 Şevval-i Mükerrerem 1055/M. 18 Aralık 1645	Kalenderhane Mahallesi
L			
	Seyyid Lütfullah Efendi	H. 1099-1100/M. 1687-1689	Camii Kebir Mahallesi

M			
	Seyyid Mahmud	H. 1055/M. 1645	Hasbek Mahallesi
	Hacı Seyyid Mehmed Bey	H. 2 Safer 1079/M. 12 Temmuz 1668	Hasbek Mahallesi
	Seyyid Mehmed	H. 2 Zilkade 1048/M. 7 Mart 1639	Şarkıyan Mahallesi
	Seyyid Mehmed	H. 27 Şevval 1078/M. 10 Nisan 1668	Kalenderhane Mahallesi
	Seyyid Mehmed Çelebi	H. 1055	Lala Mahallesi
	Hacı Mehmed Çelebi ibn-i Hacı Mustafa	22 Cemaziye'l-evvel 1066/M 18 Mart 1656	Hunat Mahallesi
	Seyyid Mehmed Çelebi	H. 1066/M. 1655-1656	Hunat Mahallesi
	Seyyid Mehmed Çelebi bin Hasan	H. 22 Şevval 1078/M. 5 Nisan 1668	Hasbek Mahallesi
	Seyyid Mehmed	H. 20 Cemâziye'l-evvel 1077/M. 18 Kasım 1666	Cebeli Erciyes Nahiyesi
	Seyyid Hacı Mehmed Çelebi	H. 1073- 1074/M. 1663-1664	Hunat Mahallesi
	Seyyid Şah Mehmed Efendi	H. 1061, M. 1650	Kapan Mahallesi
	Seyyid Şeyh Mehmed Efendi	H. Evâhir Cemâziye'l-âhir 1048/M. Kasım 1638	Kalenderhane Mahallesi
	Seyyid Murat Çelebi	H. 1061/M. 1651	Hunat Mahallesi
	Seyyid Murtaza	H. 8 Şevval 1048/M. 12 Şubat 1639	Hisayunlu Mahallesi
	Seyyid Musa Efendi	H. 1055/M. 1645	Hisayunlu Mahallesi
	Seyyid Musli	H. 25 Muharrem 1095/M. 13 Ocak 1684	Hasbek Mahallesi
	Seyyid Mustafa	H. 1 Ramazan 1055, M. 21 Ekim 1645	Selman Mahallesi
	Seyyid Mustafa	H. 7 Recep 1065/M. 13 Mayıs 1655	Şeyh Taceddin Mahallesi
	Seyyid Mustafa Efendi	H. 1089-1090M. 1678-1679	Hisarcık Karyesi Mahallesi
	Mahmud oğlu Seyyid Mustafa Çelebi	H. 1061-1651	Mürekkepçi Mahallesi
	Seyyid Osman Efendi oğlu Seyyid Mustafa Çelebi	H. 17 Şevval 1078/31 Mart 1668	Mumcu Mahallesi
	Seyyid Mustafa Çelebi	H. 23 Şevval 1104/ M. 26 Haziran 1693.	Mükremin Mahallesi
	Seyyid Mustafa Çelebi	H. 3 Rebiülevvel 1048/ M. 15 Temmuz 1638	Cami-i Sultan Mahallesi
N			
	Seyyid Nuh Efendi bin el-merhum Ömer Efendi	H. 1069/M. 1658-1659	Hunat Mahallesi
	Seyyid Numan	H. 1058-1059/M. 1648-1649	Kıçıkapı Mahallesi
O			
	Seyyid Osman bin Müsli	H. 25 Muharrem 1095/M 13 Ocak 1684 Cumartesi	Hasbek Mahallesi
	Seyyid Osman Efendi	H. 1078/M.1667	Mumcu Halil Mahallesi
Ö			
	Seyyid Ömer Çelebi	H. 2 Safer 1079/M. 12 Temmuz 1668	Hasbek Mahallesi
	Ömer Zakir Dede	H. 1058-1059/M. 1648-1649)	Hunat Mahallesi
	Seyyid Ömer Efendi	H. 13 Cemaziye'l ahir 1062/M. 22 Mayıs 1652	Hunat Mahallesi
	Seyyid Ömer Çelebi	H. 15 Şa'ban 1061/M. 10 Temmuz 1651	Mükremin Mahallesi
	Seyyid Ömer Efendi	H. 17 Recep 1048/M. 24 Kasım 1638	Ahi İsa Mahallesi
R			
	Seyyid Recep Çelebi	H. 24 Safer 1095/M. 11 Şubat 1684	Kapan Mahallesi
S			

	Seyyid Salih Çelebi	H. 1078-1079/M. 1668	Hunat Mahallesi
	Seyyid Salih Efendi	H. 20 Rebi'ülevvel 1059/M. 3 Nisan 1649	Kapan Mahallesi
	Seyyid Salih Mehmed Efendi	H. 1069/M. 1658-1659	Hisayunlu Mahallesi
	Seyyid Süleyman Ağa	H. 13 Cemaziye'l-ahir Receb 1062/M. 20 Haziran 1652	Hunat Mahallesi
	Seyyid Süleyman Çelebi	H. 1073-1074/M. 1663-1664	Eslem Paşa Mahallesi
	Seyyid Süleyman Çelebi ibn-i Ahmed Çelebi	H. 4 Cumâde'l-âhire 1079/M. 9 Kasım 1668	Mükremin Mahallesi
	Hacı Süleyman	H. 1055/M. 1645	Hasbek Mahallesi
Ş			
	Seyyid Şaban	H. 4 Cemaziye'l-evvel 1078/M. 22 Ekim 1667	Hunat Mahallesi
U			
	Seyyid Ubeydullah	H. 1055/M. 1644	Ahi İsa Mahallesi
	Seyyid Ubeydullah Efendi	H. 4 Safer 1059/M. 17 Şubat 1649	Kapan Mahallesi
Ü			
	Seyyid Yazıcı Üveys Çelebi	H. 1073-1074/M. 1663-1664	Kalenderhane Mahallesi
Y			
	Seyyid Yusuf Çelebi	H. 1073-1074/M. 1663-1664	Kalenderhane Mahallesi
	Seyyid Yusuf oğlu Veli	H. 10 Rebîü's-sâni 1078/29 Eylül 1667	Mükremin Mahallesi
	Seyyid Yusuf Çelebi ibn-i Seyyid Abdünnebi	H. 9 Cemaziyelahir 1062/M. 18 Mayıs 1652)	Virancık Karyesi

Tablo 2. 17. Yüzyıl Kayseri Sancağında Seyyidlerin Meslekleri-Görevleri-Zanaatları

Tablo 2. 17. Yüzyıl Kayseri Sancağında Seyyidlerin Meslekleri-Görevleri-Zanaatları					
<i>Tarih</i>	<i>Sicil No</i>	<i>Sıra-Belge No</i>	<i>Yerleşim Yeri</i>	<i>Seyyid İsmi</i>	<i>Meslekleri-Görevleri-Zanaatları</i>
1019-20	15/2	978	Niğde Kadılığı	Mevlâna Seyyid İnaletullah Efendi	Kadı
		1/1		Seyyid Mustafa	Zaviyedar
	1-18		Molla Abdülkadir	İmam	
		1031	Ulu Bürüngüz Köyü	Seyyid Gazi	Subaşı
1048	41/1	317	Palas Kazası, Hınzırı Nahiyesi	Seyyid Abdülgani Çelebi	Zaviyedar
1048	41/2	201-510	Akdağ	Seyyid Mahmud Efendi	Kadı
1055	55/1	1-1	Kayseri	Abdürrahim Efendi	Zaviye Şeyhi
		18/51	Kayseri	Şeyh Mehmed Efendi	Mevlevihane Şeyhi
		83-219	Kayseri	Mevlâna Seyyid Abdülkadir Efendi ibn-i Seyyid Mehmed Efendi	Müdürris
		157-402		Seyyid Hüseyin Efendi	Kadı
		170-432	Hisayunlu Mahallesi	Seyyid Musa Efendi	Kadı
		171-434	Mükremin Mahallesi	Seyyid Hacı Seydi	Debbağ
1058-59	57/1	67-209	Kayseri	Seyyid Ali bin Ebu'l-Müslim	Eskici, Sahtiyan
		91-301	Hisayunlu Mahallesi	Seyyid Ali Çelebi ibn-i Abdüsselam Ağa	Nazır
		226-716	Kayseri	Seyyid Kalender	İmam Hatip
		255-789	Kayseri	Seyyid Şeyh Mehmed	Zavedar
		256-791	Kayseri	Seyyid Mehmed	Zavedar
		260-806	Kazancık	Şeyh Murad'ın oğlu Seyyid Mustafa	Şeyh
1062	59	55-155	Kayseri	Seyyid Salih Mehmed Efendi	Kethüda
		60-173	Bozatlu Mahallesi	Seyyid Kasım Çelebi, Seyyid Hacı Mehmed Çelebi	Nalbant
		67-192	Hacı Arab Mahallesi	Seyyid Mustafa Efendi	Nazır
1065	60/2	126-431	Kayseri	Seyyid Şeyh Mehmed	Hoca
		154-489	Kayseri	Seyyid Abdülmecid	Muallim
1061	61	26-79	Kayseri	Mevlâna Seyyid Salih	Kadı

1061	61/2	110-351	Danismendli Mahallesi	Seyyid Mehmed Çelebi'nin oğlu Seyyid Halife	Nazır
		127-410	Kayseri	Seyyid Salih Mehmed Efendi	Kadı
		127-410	Kayseri	Seyyid Mehmed Efendi	Müftü (Kadı)
		130-420	Gebe İlyas Köyü	Seyyid Ahmed	Müezzin>
1066	52/2	56-154	Kayseri	Seyyid Derviş İbrahim	Kasap Başı
1058	57/1	26-81	Kayseri	Süleyman Ağa	Yeniçeri Serdarı
1066	64/1	56-154	Hocaviran Karyesi	Seyyid Sefer Dede	Sancak Teğmeni
1067	66/1	87-184	Kayseri	Seyyid Şeyh Kasım Efendi bin Şeyh Mehmed Efendi	Şeyh
		89-186	Kayseri	Şeyh Evhaüddin	Şeyh
		91-191	İçkale	Seyyid Ahmed Çelebi	İmam, Müezzin
1067-68	66/2	127-329	Kayseri	Seyyid Ahmed	Neyzenbaşı
1069	69	46	Kayseri	Seyyid Hüseyin Ağa ibn-i Piyale	Nefer
1073-74	75	134	Hürrem Çavuş Mahallesi	Hacı Seyyid İslam ve Halife bin Hacı Hasan	İmam
		215	Kayseri	Seyyid Ahmed Çelebi ibn-i Himmed	Yigitbaşı
		161-344	Cebel-i Erciyes Nahiyesi	Seyyid Mehmed	Alaybeyi
1077	74/2	143-307	Kayseri	Seyyid Ali	Cullah
1078	77/1	49-104	Alaca Mescit Mahallesi	Seyyid Kasım	Zaviyedat
1078/79	78/3	216-330	Kayseri	Mevlâna Seyyid Osman	Kadı
		249-594	Köstere Nahiyesi, Sungen Köyü	Seyyid Mehmed	Alaybeyi
		252/-60253	Kayseri	Seyyid Mehmed Buhari	Hatip
		26/68-630	Kayseri	Seyyid Mehmed	Müftü (Kadılıkta)
		282-658	Kayseri	Seyyid Mahmud Ağa	Mübaşir
1085	82/2	143-341	Kayseri	Seyyid Hasan bin Mehmed	Tüccar
1089-90	88	227	Kayseri Sancağı, Kuyucak Karyesi	Seyyid İbrahim	Alaybeyi
		235	Kayseri Sancağı	Seyyid İbrahim	Beylerbeyi
		244	Haseki Mahallesi	Seyyid Abdülmecid	Hatip
		260	Niğde Sancağı	Seyyid Mehmed	Alaybeyi

		272	Kayseri	Seyyid Hidayetullah, Seyyid Abdulkadir ve Seyyid Mustafa	Zaviyedar
1091	90	31	Sarımsaklı	Seyyid Ömer Ağa	İnşaat Ustası
		155	Kayseri Sancağı	Seyyid İbrahim	Alaybeyi
1095	91/3	282-543	Kalenderhane Mahallesi	Seyyid Mehmed Ağa	Mübaşir
		303-582	Kayseri	Seyyid Sunullah	Cizyedar
		318-613	Kayseri Sancağı	Seyyid İbrahim	Alay Komutanı
		318-615	Kayseri	Seyyid Mehmed Bey	Müfettiş (Denetmen), Sancaktar
1095	92	12	Karaderesi Karyesi	Seyyid Bayezid oğlu Seyyid Ahmed	Zaviyedar
		30	Hisayunlu mahallesi	Seyyid Hüseyin Efendi oğlu Seyyid Mustafa Efendi	Müderres
		65	Cırlavuk Karyesi	Seyyid İbrahim Efendi	Naib
		205	Kayseri Sancağı	Seyyid Halil Çelebi	Muhtesip
		215	Gesi Karyesi	Seyyid İsmail	Zaviyedar
1099- 100	96	4-9	Kayseri	Seyyid Mustafa Efendi	Kaymakam
		4-10	Kayseri Sancağı	Seyyid Mustafa Efendi	Askeri Muhalefat Yazarı
		4-11	Veli Beğ Karyesi	Seyyid Hasan, Seyyid Ömer	Zaviyedar
		15-43	Gömeç Hisarı Karyesi	Mevlâna Mehmed oğlu Seyyid Mahmud	Zaviyedar
		25-76	Kayseri	Seyyid Abdüssamed ve Seyyid Kasım	Hafız
		27-84	Kayseri	Seyyid İbrahim Efendi	İmam, Hatip ve talebe zümresine Muhtar (Eğitimde)
		28-87	Cebel-ı Erciyes nahiyesi, Endürlük Karyesi	Seyyid Ali	Alaybeyi
29-89	Kalender Mahallesi	Seyyid Abdülmecid	Muallim		

		33-97	Kayseri	Seyyid Mustafa ve Es- Seyyid Fehullah	Hatip, İmam, Sala Müezzini
		35-101	Karakaya Karyesi	Seyyid Mehmed	Şeyh
		45-126	Kayseri Sancağı	Seyyid İbrahim Efendi	Askeri Muhalefat Yazarlığı
		53-146	Kayseri	Seyyid Abdullah Efendi	Tevcihat Muhtarı
		55-154	Kayseri	Seyyid Derviş	Kaymakam
		62-172	Kayseri	Seyyid Mahmud	Zaviyedar
1104	100/2	128/29-414	Yahyalı, Kapucu Köyü	Şeyh Seyyid Osman	Zaviyedar
		139-430	Kayseri	Seyyid Emrullah Efendi	Kaymakam
		145-445	Cırgalan Köyüne	Seyyid Hasan Bey	Alaybeyi
		146-447	Kayseri Sancağı	Seyyid Hasan	Alaybeyi
1109-10	104	26-62	Kayseri	Mevlâna Seyyid Mehmed Efendi	Medrese Tamirciliği

Tablo 3. XVII. Yüzyıl'da Kayseri Seyyidlerinin Kurdukları ve İdare Ettikleri Vakıflar ve Zaviyeler

Tablo 3. XVII. Yüzyıl'da Kayseri Seyyidlerinin Kurdukları ve İdare Ettikleri Vakıflar ve Zaviyeler			
<i>Tarih</i>	<i>Vakıf</i>	<i>Tarih</i>	<i>Vakıf</i>
	Seyyid Muhammed Paşa Vakfı		Çerkes Bey Vakfı
	Mülkü Eredna Vakfı		Şeyh Lütfullah Vakfı
	Seyyid Ahmed Efendi Vakfı		Seyyid Ömer Efendi Vakfı
	Hacı İbrahim Vakfı		Çeşme-i Kebir Vakfı
	Hacı Ahmed Paşa Vakfı		Uzun Oklu Vakfı
	Şeyh Camii Vakfı		Nısf-i Malikane vakfı
	Hacı İbrahim Paşa Camii Vakfı		Hatroğlu Camii Vakfı
	Hacı Hüseyin Vakfı		Seyyid Mehmed Efendi Vakfı
	Mescid-i Şerif Vakfı		Seyyid Ömer Efendi Vakfı
	Mehmed Paşa Vakfı		Bostancı Baba Vakfı
	Pervane Bey Medresesi Vakfı		Seyyid Kethüda Mescid-i Şerifi Vakfı
	Hacı Abdullah (avarız hanesi) Vakfı		Huand Hatun Vakfı
	İki Göz Değirmen Vakfı		Hamamaltı Zaviyesi Vakfı
	Şeyh Halil Zaviyesi Vakfı		Ahi İsa Zaviyesi Vakfı
	Seyyid İbrahim et-Tennuri Vakfı		Camii Kebir Evkafı
	Hacı Kılıç Camii ve İmareti Vakfı		Mahmud Gazi Vakfı
	Seyyid Selahaddin (Kudduse Sirruh el-Aziz) Vakfı		
	Eyyüb Bey Vakfı		Han-zade Vakfı
			Hacı Ahmed Paşa Vakfı
	Sitti Şah Hatun Vakfı		Seyyid Halil Şeyh Vakfı
	Hisarcık Suyu Vakfı		Hançerli Fatıma Sultan Vakfı
	Abdi Bey Vakfı		Şah Alioğlu Vakfı
	Sultan Vakfı		
	Ömer Efendi-zade Vakfı		Ecza-i Şerife Vakfı
	Şimşirkaşık Hacı Hasan Vakfı		Ecza-i Şerif Nükud-ı Vakfı
	Hacı Hüseyin Bey Vakfı		Hacı Hasan Mescid-i Şerifi Vakfı
	Pir Mehmed Paşa Evkafı		Şeyh İbrahim Vakfı

	Melik Arslan Vakfı		Hacı Muhammed Nasrullah Vakfı
	Balçık Zaviyesi		
	Ağcakoca Zaviyesi		Hamamaltı Zaviyesi
	Hacı Emir Davud Zaviyesi		Melik Gazi Zaviyesi
	Ali Cafer Zaviyesi		Çay Yurdu Zaviyesi
	Süleyman Bey Zaviyesi		Ahi Ali Zaviyesi
	Veli Beğ Zaviyesi		Şeyh İbrahim Tennuri Zaviyesi
	Ulumüddin Zaviyesi		Şeyh Halil Zaviyesi
	Davud Paşa Zaviyesi		Hoca Ülmen Zaviyesi
	Höbek Şeyh Zaviyesi		Hacı Emir Zaviyesi
	Sazgeldi Zaviyesi		Suyakanmış Hatun Zaviyesi
	Seyyid Süleyman bin Osman Ahi İsa Zaviyesi		Sultan Türbiyan Zaviyesi
	Şahruh Bey Zaviyesi		Kadı Hamamı
	Nisa Hanım Hamamı		Çifte Han

Tablo 4. Seyyidlerin Köle ve Cariyelerle Birlikte Yaşadıkları Yerleşim Yerleri

Tablo 4. Seyyidlerin Köle ve Cariyelerle Birlikte Yaşadıkları Yerleşim Yerleri					
<i>İsim</i>	<i>Sayı</i>	<i>İsim</i>	<i>Sayı</i>	<i>İsim</i>	<i>Sayı</i>
Kapan Mahallesi	6	Şarkıyan Mahallesi	1	Bağcevani Mahallesi	1
Gürcü Mahallesi	1	İsbudun Karyesi	1	Mükremın Mahallesi	2
Çırlavuk Karyesi	1	Hisayunlu Mahallesi	15	Merkepçi Mahallesi	1
Şeyh Taceddin Mahallesi	2	Hacı Kılıç Mahallesi	2	Bozatlu Mahallesi	1
Ulu Bürüngüz Karyesi	1	Meşhedın Karyesi	1	Gebe İlyas Mahallesi	1
Hasbek Mahallesi	2	Kalenderhane Mahallesi	1	Palas Kazası	1
Hacı Arab Mahallesi	1	Hacısaki Mahallesi	1	Kara Halıllu Karyesi	1
Tos Mahallesi	2	Hacet Mahallesi	3	Gesi Karyesi	2
Camii Kebir Mahallesi	3	Hacı Bektaş Kazası	1	Kayseri Kalesi	1
Baldöktü Mahallesi	1	Tekeli Karyesi	1	Yunus Mahallesi	1
Hürrem Çavuş Mahallesi	2	Hacı İvaz Mahallesi	6		

Tablo 5. Köle ve Cariyelerin Etnik Durumu

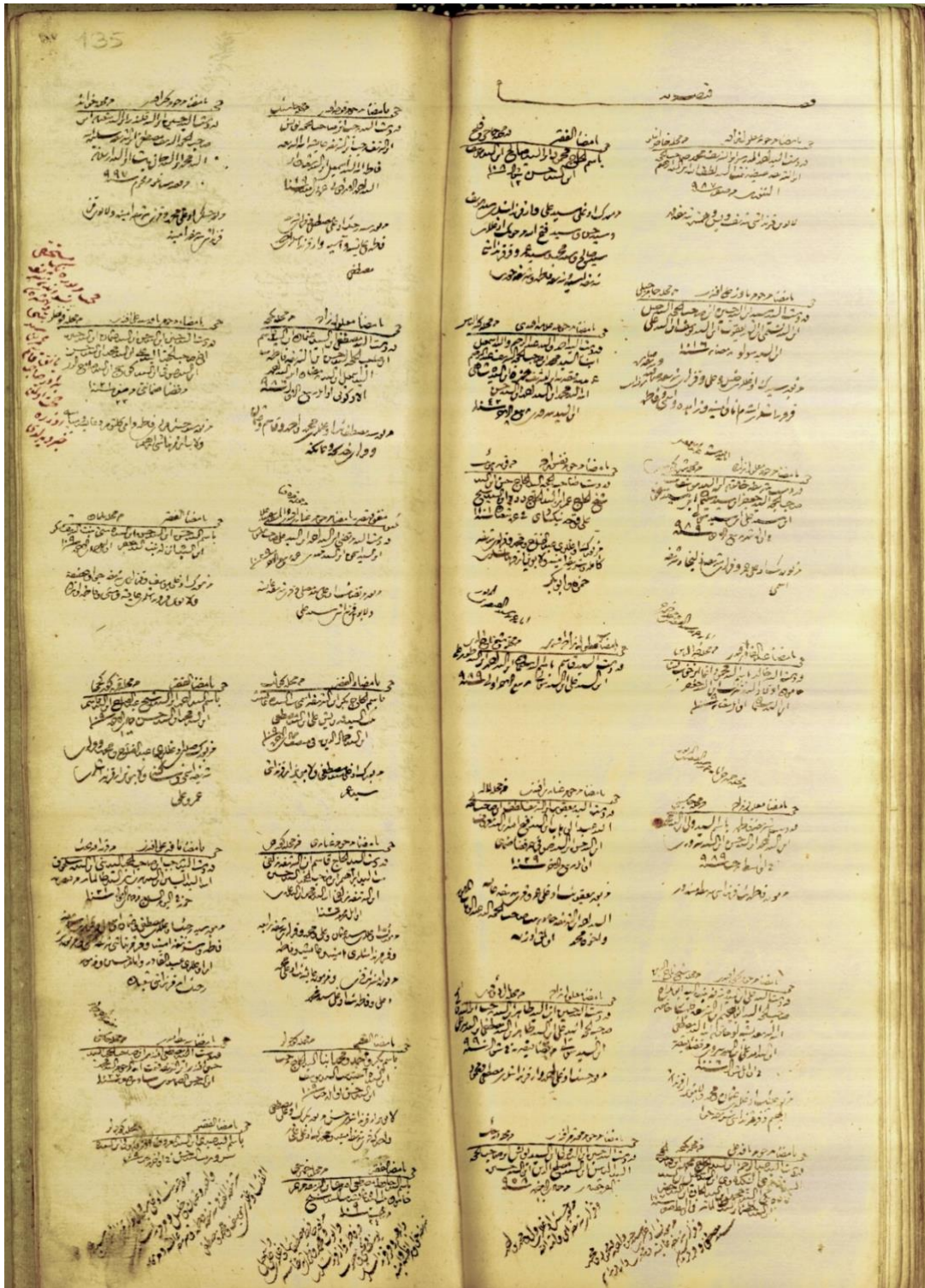
Tablo 5. Köle ve Cariyelerin Etnik Durumu		
<i>Etnik Kökeni</i>	<i>Köle</i>	<i>Cariye</i>
Rus	11	5
Gürcü	3	6
Rum	2	1
Boğdan	1	1
Frenk	1	-
Leh	2	-
Habeş	2	-

Tablo 6. Seyyidlerin Azat Ettiği Köle Sayıları ve İsimleri

Tablo 6. Seyyidlerin Azat Ettiği Köle Sayıları ve İsimleri							
<i>İsimleri</i>	<i>Sayı</i>	<i>İsimleri</i>	<i>Sayı</i>	<i>İsimleri</i>	<i>Sayı</i>	<i>İsimler</i>	<i>Sayı</i>
Kara Ali	1	Cuma	1	Siyavuş	4	Balaban	1
Zülfikar	1	Rıdvan	1	Hüseyn	2	Kaytas	1
Dilaver	3	Sefer	1	Rüstem	1	Beşir	1
Yusuf	9	Gabiz	1	Tıraş Abdi	1	Badısaba	1
Kenan	6	Murtaza	2	İvaz	2	Şaban	1
Şahin	5	Kinyas	2	Mirza	1	Süleyman	1

Tablo 7. Seyyidlerin Azat Ettiği Cariye Sayıları ve İsimleri

Tablo 7. Seyyidlerin Azat Ettiği Cariye Sayıları ve İsimleri					
<i>İsimleri</i>	<i>Sayı</i>	<i>İsimler</i>	<i>Sayı</i>	<i>İsimler</i>	<i>Sayı</i>
Belkıs	1	İftade	2	Ceyhun	1
Zerefşan	1	Mülayim	2	Küşade	1
Nazlı	1	Felayim	1	Şahbaz	1
Nevcihan	1	Canfeda	2	Gülgün	1
Melayim	2	Gülahmer	1	Muammere	1
Malım	1	Nazmiye	1	Kahraman	1
Selamet	1	Yasemin	1	Pakize	1
Esmâ,	1	Ümmühani	1	Hemsaye	1

EK-2: İstanbul Meşihat Arşivi, 92 Numaralı Nakibüleşraflık Defteri, nr.25, vrk.135/a-b.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Ayşegül GÜNGÖR (BABACAN)

Yabancı Dili: İngilizce (Orta Seviye), Arapça (Orta Seviye)

Eğitim Durumu

Lisans: Mersin Üniversitesi-İdari ve İktisadi bilimler Fakültesi, Yönetici Asistanlığı (*Mezun*), Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Adalet (*Mezun*), Anadolu Üniversitesi-Fen- Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi (*Mezun*), Anadolu Üniversitesi-Açık Öğretim Fakültesi, Tarih (*Devam*), Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi-İslami İlimler Fakültesi, İslami İlimler/ Osmangazi Üniversitesi-İlahiyat Fakültesi (*Devam*).

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Tarih.

